غلطنامو

دیباچو

صفحو	سٽ	غلط	صحيح
١٠	٥	آب	تاب
"	"	گلگول	گلگون

متن

صفحو	سٽ	غلط	صحيح
٨	١٩	روز خاڪ	خاڪ پاي
٢٥	٤	لوڪي اليئي روا	لنهنجو سنهي لو مل
٣٨	٢	حيرت	حسرت
٥٤	١	سب	هي
٧٢	١٨	ني منهنجي	ني تنهنجي
"	١٩	ڪري پت لي	ڪريءَ لون لي
٧٤	٢٤	روئي	روئي
٨٨	١٨	سلام درود	سلام و درود
٩٧	٤	ڏ پکاويان محسن	ڏ پکارجي الشمس
٩٩	٢	اسد ني	اسد جان
٩٩	١٣	د گهبربون	د گهبڙبون
١١٠	١٥	جي تنهنجي	تنهنجي جي
١٢٤	٥	خسار	رخسار
١٢٨	١٩	گج ستا...... بيدار	گج ستين هاڻ جلد ني بيدار
١٤٦	٧	د برنالين لي	برنالين لي د

Printed by Tabilram Lokumal Punwani, at the
National (Electric) Printing Works, Hyderabad Sind.
and published by
Mr. Lekhraj Kishinchand "Aziz", Hirabad, Hyderabad Sind.

ايضاً

مرتب ڪيو خوب ديوان عزيز
ڪري ڪاوشون ۽ ولوڙي دماغ

چڱي فڪر همت گلفشاني ڪئي
سخن جو ٿيو واه سرسبز باغ

لڳايائين سو گلشنِ بي خزان
فنا جو نه دل تي لڳي جنهن کي داغ

صفائيءَ سان هر نظم ۾ بي گمان
ڀريل آب معنيٰ جو آهي اياغ

نهارڻ سان نقاد لهندا منجهس
سخن جي عجائب جو سالم سراغ

چيو سال سنبت ۾ عاصيءَ جي دل
ته هي آهه بزمِ سخن جو چراغ

١٩٩٤

از نتیجهٔ طبع جناب محمد خان صاحب غني ايڊيٽر مسلمان:
لياړ ليو عزيز جو ديوان لاجواب
سر سبز ليو سخن جو هي وه وه چمن عجب
هرهڪ غزل ۾ گنج معاني جو آشڪار
هر بيت آهه مخزن دُرّ عدن عجب
موهي ٿو لطف ساڻ نزاڪت ڪلام جي
جلوا وجهي ٿو شعر ۾ جڻ گلبدن عجب
جڏهن سال با سر ايمان اي غني
مولڪي بڏايو عقل ٿه شيرين سخن عجب

١٣٥٦ هه

از قلم جناب ڊاڪٽر شيخ محمد ابراهيم صاحب خليل:
جڙيو ليو مڪمل هي ڪليات دلڪش
سبڪبارو سخن ۾ معنيٰ جو خوب محبوب
جڏهن جو سال جنهن دم پڇيو خليل دل کان
آواز آيو جهٽ پٽ - آهي ڪلام مرغوب

١٣٥٦ هه

از ڪلڪ جناب روپچند پنجابي صاحب عاصي:
عزيز آهه لکي ڪليات ڪيو تيار
هزار شڪر ته روشن ڪيو چراغ سخن
ورق ڪتاب جو يا تازه ٿو ڪو گلدستو
ڪري ٿو نظر طراوت سان تر دماغ سخن
پلي زلال لطافت جو تشنه ڪام وٺن
پريل ليو آب معانيءَ مان همه اياغ سخن
ٻڌايو پير خرد سال طبع عاصيءَ کي
هي نظر آهه ڪ آهي بهار باغ سخن

١٩٣٨ع.

ايضًا

تيار ٿيو عزيز جو ديوان لاجواب
هر نظم جنهن جو دلڪش، هر بيت بي نظير
تاريخ ان جي طبع جي برڪت جي روءِ سان
هاتف چيو تہ بسمل اڪ. نظم دلپذير.

۱۹۳۶
۲

۱۹۳۸ع

از ڪلڪ جناب ايچ. آءِ. سدارنگاڻي **خادم**:

مزين چون عزيز نکته دان کرد بحمد الله که بستانِ فصاحت
بکاوشهای فکرش وا نموده بهر جا در سخن کان فصاحت
به مغنیهای گوناگون فگنده حجاب از رخ حسینان فصاحت
مدوّن چون شد این دیوان الحق مرتّب گشت تبیان فصاحت
به **خادم** گفت هاتف سن طبعش
بلی دیوان خیابان فصاحت

۱۳۵۶ ھ

ولہ

بي مثل ڪليات مرتب ڪيو عزيز
هر شعر جنهنجو صورت گلزار بي مثال
حسنِ بيان، حسن معانيءَ سان در ڪلام
جلوا وجهي ٿو شاهد افڪار بي مثال
هرهڪ غزل بر بحر بلاغت ٿيو موجزن
آهي سخن جو قلزم ذخار بي مثال
ٿي نقد جانُ بہ هن جي بها بر خسيس تر
قيمت رکي ٿو هي در شهوار بي مثال
لک سال ختم **خادم** ايمان جي روءِ سان
الحق عجيب مخزن اشعار بي مثال

۱۹۳۸ع

تاريخات طبع ڪليات عزيز

قطعهٔ از نتيجهٔ فڪر جناب حافظ محمد عبدالله صاحب بسمل نڪوڙائي:

ڏيو شائقان نظر کي ديدار جي صلا
آيو ورق ۾ ويڙهجي معنيٰ جو مه لقا

دفتر کليو سو نظم جو جنهن تان نثار ڪيو
پروين کي آسمان، ۽ گلزار کي صبا

تيار ٿيو عزيز جو ديوان دلپسند
هر شعر جنهنجو دلڪش، هر بيت بي بها

ترپا ٿيو سو آهه بلاغت جو آسمان
هر حرف جنهنجو ماه ۽ هر نقطه ٿيو سُها

هر شعر هن جو عقد گُهر کان ۽ آهه گهٽ
هرهڪ غزل کي ڪانِ معاني جي چئو بجا

اهلِ سخن نثار ۽ قربان اهل ذوق
ڪن جان و دل مقالس تا اهلِ ادب فدا

ٽهڪي ٿو هنجي حسن سان گلزار شاعري
ديوان هي ٿيو گل نوخيز خوشنما

بيمثل مثنوي ۽ قصيدو ۽ بي بدل
هر طرز لا جواب ۽ هر رنگ جانفزا

پيروي نقض بسمل لک سال طبع جو
سينگاريو سخن جو عجب- باغ دلڪشا

١٣٥٨
٢

١٣٥٦ ھ

غنچهٔ آمال هنجو شل گل خندانُ ٿئي
رنگ چمن هنجي جياتيءَ جو سدا مثلِ بهار
يا خدا جيسين هجن هي انجمِ گيتي فروز
يا خدا جيسين هجي هي مهر تابانُ برقرار
فرش گستر باغ ۾ جيسين هجي بادِ سحر
ابر نيسانُ ملڪ ۾ جيسين هجي سقّاء وار
تازه و تر شل هجي تيسين هي گلشن سنڌ جو
هنجي هر هڪ برگ ۾ خندانُ رهن صد لالہ زار
شل رهي محفوظ ڌارين جي تسلّط کان وطن
نت رهي آزادگيءَ سان شان هنجو برقرار
شاد و خرّم پڻ رهن منهنجا مقيمانِ وطن
هندو و مسلم هجن هڪ ٻي جانُ يڪسانُ مهتدار
دور درماندن تان ٿي شل بيڪسي ۽ مفلسي
پنهنجي رحمت سان خدا يا جلد ڪر ساوڻ سڪار
سڀ ورن وچڙيل وري پنهنجي وطن ڏي خير سان
پي ملن پنهنجن ٻچن سان، پڻ ملن يارن سان يار
هاڻ ڏي ساقي پياڙيءَ ۾ ڪو جامِ جانُ فروز
هن دلِ تاريڪ ۾ ٻاري جو شمعِ نور بار
نور سو، جلوا ڪري جو منزلِ مقصود ليءِ
خضر رهبر ٿي اڪاري راه تان يڪبار پار
بزمِ وحدت ۾ پڇان ڪثرت جي لاهي تيرگي
نيستيءَ مان مونکي هستيءَ جو ٿئي حاصل وقار
مان هجان، دلبر هجي، خلوت هجي خالي **عزيز**
محو هجُو مون ۾ هجي ۽ مان منجهس ليل و نهار

ماڻ اهڙو مرتبو لاهي خوديءَ جو خرخسو
اوّل و آخر ۾ ايندو ڪم **عزيزا** انڪسار.

اڄ نشين سر مڙن وساڻي پنهنجي مسند شعر جي
ڪلڪ ٿي چاوش ۽ فڪر رسا ٿيو چوبدار
سڀ سخنور سنڌ جا گويا ڏسان ٿو هم جليس
نظم لکندي ياد پيا سڀ مونکي شاعر ذي وقار
واصف ۽ ڪاظم، مسافر، بسمل ۽ خادم، نياز
فڪر فائق تا رکن سڀ نڪتہ دان ندرت شعار :
واه عاصي ۽ اداسي ۽ غني، نادر ۽ شاد
جنجي طرز شعر ٿي مشغول اهلِ روزگار
حافظ ۽ بيوس، نظامي ۽ خليل، آغا، حڪيم
شعر گوئيءَ ۾ ٿيو مت پاڻ پنهنجو هرڪو ڌار
سادگيءَ سان ٿو لکي هر شعر دلڪش دلپسند
آهہ خادم کي ڏني طبع رسا پروردگار
جو دمِ تحرير هڏڪين ٿي اڄ ٿيون هڏڪيون
ياد آيو آهہ مونکي پنهنجو شايد يارِ غار
ڪلڪ نازش ٿي ڪري جي نام انجو ٿو وٺان
پڻ زبان ٿي ٿي شڪرانا جي ڪرڻان الحي بچار
نور وانگر جاءِ اکڙين ۾ سدا ان دوست جي
جان وانگر جسم ۾ تو دل کان رهي هڪ لحظ ڌار
حبّ لالن جي هميشہ ٿي غذاي جان آهہ
روح پرور آهہ ننڍپڻ کان سندس مون لاءِ سار
گرچہ ظاهر ۾ جدا پر دل ۾ آهيون هم نشين
مون ۾ هنجي جاءِ ۽ مون هنجي دل ۾ ڪيو قرار
دار فانيءَ ۾ محبّت هنجي منهنجي واسطي
آهہ پيغامِ بقا، پل آهہ عمرِ پائدار
ساقيءِ مقصد سندس سرشار ڪج مونکا ڏني
بادهءِ اميد سان شام ۽ سحر، ليل ۽ نهار

شور ٽهڪن جو مچايو شوق مان ڪبڪ دري
شاخسارن تي لڏي ڪن خوب پيا طوطا تنوار
دخل گلشن ۾ نه آهي ڪنهن اداسي قلب کي
غنچهٔ مقبوض جي دل پڻ ٽڙي تي اڄ بهار
هرڪوئي حسب مراتب بهرور ٿيو باغ مان
گل ڪنيا بلبل جي چونڊي ويا لڳي زاغن کي خار
خوش متي مستن جي مجلس سايهٔ شمشاد هيٺ
اڄ ذرا ڀڙ خدا تون پڻ اي ساقي گلعذار
بادهٔ الفت جي ساغر سان بنائج شاد ڪام
اڄ پياسن تان غمن جا لاهه ڪي گرد و غبار
جي اٿئي ڏيڻو ته اڄ ئي ڪر عطا جامِ سرور
دار فانيءِ ۾ نه آهي ڪو سيان تي اعتبار
زندگي جي ناهه منهنجي تون ته پر آهين سندم
هن تي وس ناهيم، ليڪن آهه توکي اختيار
اهل دنيا نت پلي پيا گنج شاهانا گهرن
منهنجي لئي گنجِ معاني آهه گنجِ شهر
آب مضمونن جي آب و تاب سان ڪيئن مت ڪريان
ماه تابانُ جي جهلڪ يا نور مهرِ تابدار
چاشني شعر و سخن جي مونکي سرسي تي لڳي
ناهه مت جنهنجي جليبي قند مصري خوشگوار
فڪر هي صيّاد منهنجو منجهه بيابانِ سخن
تو غزالانِ معاني جا ڪري هردم شڪار
حسن بندش سان سندم مشّاطهٔ خامه سدا
نوعروسانِ معانيءَ کي تي ڏي نقش و نگار
هت ۾ قطرو جي ڪٽان تا بحر پلٽيو تا پون
جوش ٿيو طبعِ روانُ کي منجهه بلاغت بي شمار

حبذا وقتِ طراوت، مرحبا فصلِ بهار
خوشنما اي دورِ راحت، جانفزا اي روزگار

عالمِ امڪان جو خوش منظر ڪيو ٿيو دلفريب
تختهءِ صحراي جنت ڪيو زمين کي سبزه زار

شان عطاريءَ سان شاهد آهه گل ٿيو جلوه گر
عطر بيزيءَ جو صبا ڏيندي رهي ٿي اشتهار

جلوهءِ گل سايهءِ سنبل بسايو صبح و شام
هن بهاريءَ ني ملايا باغ ۾ ليل و نهار

صحنِ گلشن ٿيو مشابهه، چرخ نيلي فام سان
ساوڪون مثلِ فلڪ، گل ٽڙيا ۾ تارا بيشمار

تابِ نظاره نه ڏي ٿو تابشِ حسنِ چمن
برق جان جلوه وجهي ٿو چوطرف روي انار

عندليبن عشق و الفت جي معما حل ڪئي
با ادب ويٺيون گلن مهندان قطار اندر قطار

شمع روشن ڪي سمن؛ گل ڪڍي ويٺو ڪتاب
باغ ۾ بلبل ڪي آهي درس الفت جي پچار

ڪاربردازي چمن جي ابر نيسان کي ملي
ٿو ڏهان ٿيندا رهن ٿا گل، شجر، خاشاڪ و خار

جوش بخشش ۾ بموج دستِ فياضِ ازل
ڏس بهاري بوند پلڪي ٿي ڪري موتي نثار

نعرهءِ بلبل ته سايو سرو؛ شمشاد جو
دل کي زاولي هڙ ٿو ڏي، اڪثرن کي چاڙهي ٿي خمار

حال مستاڻي چلي ٿي صبح دم بادِ نسيم
گل ڏسي جدان ٿو، نرگس کي حيرت مان نهار

آبشارن ۾ ڏسو عڪسِ شقائق شعله زن
اختلاطِ آب و آتش ڪيا عناصر سازگار

مان ۾ مثل لاله تيان
پرائي داغ جگر ناهه ماجراي بهار
سڄڻ جي ياد ۾ بي

لاله و سوسن
جهانُ ۾ جو تا کلن گل ۽ هي متان سزاي بهار
تي عاشقن کي ملي

جهانُ کي ڀور عزيز
بقا نہ آهه بهارِ عبث تي هاي بهار
عبث تي ياد چمن ۽

حبيب دنيا ۾
بهار آهه وصالِ تہ اهو هوءِ بابقاي بهار
خدا ڪري

دوست دلنواز سندم
جو روح ۾ تو رهي دل تي آشناي بهار
انهيءَ سوا نہ ٿئي

محبت ۾ تو زبان سنديم
اُنهيءَ جي آهه لاءِ مدّعاي بهار
انهيءَ جو ذڪر ٿيو مون

منهنجي لاءِ روح جو قوت
انهيءَ جي حبّ تي ايئن ڪ تي غذاي بهار
عطاي ابر ٿئي جيئن

فيضِ سحاب گلشن ۾
الاهي تا هجي زينتِ قباي بهار
الاهي تا هجي گل

و آباد يار لال سندم
هجي سلامت روڪشِ لقاي بهار
رهي وجود سندس

اچا مونکي منتظر ساقي
نہ رک وڌيڪ جام جانفزاي بهار
وري پيار کوهک

منهنجي، جو سڀ خوديءَ جو خلل
وڃائي قلب مان باغ دلڪشاي بها
کو بيخوديءَ جو ڏسان

جي هير من مونکي
لڳي مجاز مان معنيٰ جواي خداي به
تيان بهار حقيقت

نہ گل نہ لاله نہ نسترن رهيم ياد **عزيز**
رهي نظر ۾ فقط يار هملقاي بهار.

كليا ۽ ڪنهنجي ڳچيءَ ڪاڻ زيب بخش ٿيا
چڱي گلن جي ٽڙڻ سان ٿي ماجراي بهار

چمن جي هر رگ ۽ پي ۾ ٿو آهي روح روان
ڏسو هي معجزهٔ حسن جانفزاي بهار

لباس ڪر جي اٿئي چشم امتياز ملي
چمن جو هر گل خندان ڳيو هڪ اداي بهار

ٻڌي ڪلڪ سان ٿي هاٿي مراد مڪريءَ جي
شگفتگي جي سراسر ٿي مقتضاي بهار

وهڻ ۽ ڏي ٿو صراحيءَ ۾ ان کي جوش شباب
ڏسون ٿا دختر رز کي ۽ آشناي بهار

صراحي خوب ٿي وهسي ۽ جام خوش ٿو ڪلي
خوشيءَ جي ساز سان ٿي آهه رقصاي بهار

بڻايو پير مغان صحن ميڪده کي بهشت
عيان ٿي هر در ۽ ديوار مان فضاي بهار

ڳچيءَ ۾ خم جي ٻڌون هار تاڪ جا جوڙي
ملهائي باده خورن عيد خوش لقاي بهار

هٿن ۾ جام، حمائل صراحي گردن ۾
'پيو پيو'، ڏيو ساقيءَ جا اچ صداي بهار

ڏيکاري شيشهٔ مي امتحان ڪر وڃ ساقي
الم ڪر هاء دل صبر آزماي بهار

در قفس جي قريب آهي، ٿي ڪري بلبل
نظر کي جانب گلشن، زبان تي هاي بهار

وڃي ٿي حان، سنبار بندي بادهٔ گلگون
بيار سرڪ وري ساقيا براي بهار

چڪو ٿئي جي هجان مان ۽ ساقيءِ گلفام
ڪنار آب هجي سبزه ۽ فضاي بهار

هواي بهار
قدم زمين تي رکي کين تي اداي بهار
بهار ۾ ڌ سو ناز ۽ هي

تو مست خرام
سما تي ابرسيه کيئن رهي مشڪساي بهار
هوا کان آهه کليو زلف

چوطرف بجلي
گڙي تي رعد نه چمڪي تي هواي بهار
وطن تي ساز طرب جو کنيو

پيام آهي
شگفتگيءَ جو گلن کي مليو نواي بهار
چمن ۾ بلبل ڳائي تي اڄ

موسم گل
اڏامي ڏي تو پپيهو پيام صداي بهار
ٻڌائي کوڪ تي ڪوئل سندي

نغمهء دلڪش
زبان تي فاخته جي آهه سراي بهار
نچي تو مور، ٺمي تو غزل

غنچه کي
نمو جو جوش لڪائي سگهيو نه قباي بهار
نقاب منهن تان کنيو گل ويڙهي

آشڪار چنبيلي
سنواري حسن کي تي طلاي بهار
ڪ ڪسوٽيءَ تي اٿن چاڙهيو

منجهه بيابان !
وڇائي تخت زمرد جو ابتداي بهار
جهان ۾ سبزهء خودرو کي

قباي بوسيده
رهي نه تن تي ڪنهنجي عطاي بهار
لباس نو جي وطن کي ڪٺي

تيو شادان
جهلي چراغ هٿن ۾ سمن ضياي بهار
اجاري ڪوه و بيابان چڙيا

آشڪار تيو
زمين تي لاله و گل بنجي نماي بهار
ظهور خاڪ مان کيو حسن خود

ساز سارنگي
صداي آب ۾ ٻڌجي تو نغمهاي بهار
زبان تي موج جي جاري تيا

[illegible]

[illegible] شب جو سکوت
[illegible] جا منظر ٽيو هيراباد جو

[illegible] ساري رات
[illegible] نوکر ٽيو هيراباد جو

[illegible] عشق جو ٻيو سشيد
[illegible] منظر ٽيو هيراباد جو

[illegible] آشنا
[illegible] ٽيو هيراباد جو

[illegible]
[illegible] منظر ٽيو هيراباد جو

[illegible] آهه
[illegible] ٽيو هيراباد جو

[illegible] عاشق آهه
[illegible] ٽيو هيراباد جو

[illegible]
[illegible] ٽيو هيراباد جو

[illegible] آهه
[illegible] ٽيو هيراباد جو

[illegible]
[illegible] ٽيو هيراباد جو

[illegible]
[illegible]

فرش کي اڄ ٿائين آئينو ڏسي حيران آھہ
چا سڪندرا! ھي بہ شيشہ گر ٿيو هيراباد جو

زينت و پاڪيزگي هنجي صفائيءَ تي نثار
ڇپو ڇپو غيرتِ گوهر ٿيو هيراباد جو

ٿيون ڪروڙ آرايشون زيبائشون ان تي فدا
سادگي هڪ مختصر زيور ٿيو هيراباد جو

گورسنگت، ڪالوني ۽ ٽڪري ۽ هيرانند پارڪ
قابلِ سير آھہ هر منظر ٿيو هيراباد جو

علم آداب و هنر شايستگي تهذيب فن
هرطرح بہ پهريون نمبر ٿيو هيراباد جو

هوءَ ڦليليءَ جو ڪنارو شام جون هيرون ٿڌيون
ڦات بيشڪ چشمہءِ ڪوثر ٿيو هيراباد جو

اوچا اوچا مقبرہ خاموش ۽ جهنگل جي سين
شام جو منظر عجب منظر ٿيو هيراباد جو

دوستن جا ميڙ ۽ سي صحبتون سي مشغلا
هر بشر تفريح لي خوگر ٿيو هيراباد جو

سا ڪلب ڪيڪار ۽ سا خوشخرامي چل قلو
دل جي وندرائڻ لِي سهڻو گهر ٿيو هيراباد جو

بجلين جي روشني يا ٿيا چراغان طور تي
نور سان معمور هرهڪ گهر ٿيو هيراباد جو

شمع هڪ پروانہ لک ٿيا، هڪڙو گل سؤ بلبليون
مثل دل هر اهل دل مضطر ٿيو هيراباد جو

هر مڪان ڏسجي ٿو چانديءَ تي چڙهيل مينا مثال
واہ چاندوڪيءَ بہ چا منظر ٿيو هيراباد جو

هر محل هن وقت چڻ شهرِ خموشان ٿو ٿئي
عالمِ ارواح جان منظر ٿيو هيراباد جو

واه! سبحان الله ڇا منظر ٿيو هيراباد جو
گلشن جنت بہ اداڻي گهر ٿيو هيراباد جو

آسمان ڪڏهين ٿلا همسر ٿيو هيراباد جو!
ڪهڪشان ٻي جوڙ سنگ در ٿيو هيراباد جو

او بهارِ خلد هر منظر ٿيو هيراباد جو
مرغ سدره ٻي ستائشگر ٿيو هيراباد جو

داد تحسين ٿو اچي ڏي خود دسر آسمان
خامهٔ قدرت ٻي صنعتگر ٿيو هيراباد جو

هنجو هرهڪ سنگ گويا آهه سنگ ڪوه طور
منظرِ نور آهه هر منظر ٿيو هيراباد جو

بي ستون ڪرسي ٿي جنهنجي شهر جنهنجو بي پناه
هڪ نوار گنبدِ اخضر ٿيو هيراباد جو

بوت مان پلٽي ڪڪر مولي ڪري التي نثار
هر جمن گنجينهٔ گوهر ٿيو هيراباد جو

آهه سپ ڪا سڙڪ ٿي شفاف آئيني جيان
هرڪو پٿر غيرتِ مرمر ٿيو هيراباد جو

چشم راشد وانگيان هردم رهي ٿو هي ڪلمل
باب رحمت آهه يا مندر ٿيو هيراباد جو

هر در و ديوار تي ٿي سون چاندي جي جڙت
قصر فردوسِ برين گهر گهر ٿيو هيراباد جو

هي منقش، هو مڪلف، هي مزين رنگ، برنگ
خوشنمائيءَ ۾ ڏڪو همسر ٿيو هيراباد جو

ڇا در و ديوار جون گلڪاريون نقش و نگار
ڪهڪشان هڪ عڪس رنگي در ٿيو هيراباد جو

سڪائون مون سکيون ۽ در تي درويش جي وٽس ڪاهي
سوين جر تي ڏنم جانون ڏيئا تاريم ڏکي ناهي
ٻهي رستن مٿي ساري جڏهن لوڪاٺي لچ لاهي
گهٽيون، بازر، دريون ۽ در، ڏٺم ديدار جي خاطر.

محبت ۾ رهي دلڙي سدا ثابت قدم الجي
منو پالبانس دلبا ۾ برابر ڪونه غم الحي
نه پريانين تي عالم ۾ سوا الشت جي دم الحي
رهي ديوانگي ۾ لس صنم هشيار جي خاطر.

گهمي مسجد، مڙهي، مندر ۽ بت خانو ٽڪس اڪثر
وٽس ڪعبي ۽ ڪاشيءَ ڏي مگر حاصل نه ٿيو دلبر
نظر دل جي چمن ۾ جان ڪم ويهي عزيز آخر
لڌم ٽهڪي رليس جنهن يار گلرخسار جي خاطر.

چنهنڪي **عزيزا** حبّ وطن جي
خاڪ تي تنهن ليءِ سونَ کان سرسي
گرم هوا بيس هير کان وڌ تي
آب کي ليکي اَمرت ڌار- ديس جو ڌر ويچار، دلبر......

پرين جي ڳولا

ڪي ڪئني فقيرن جانْ هليس غمخوار جي خاطر
دکاير جوڳي تي دل ۾ دونهي دلدار جي خاطر
ڦريس ڀهروڀي تي جڳ ۾ مٺي منٺار جي خاطر
ڪيم هي سانگ سڀ سهٽي سڄڻ سردار جي خاطر.

سدا پي درد فرقت کان وهي هليا ٻئي نارا
پريندي سرد آهون تي سڄيون راتيون تڪيم تارا
پيو تي زرد چهرو، دل سُڪي، تيا خشڪ لب سارا
اڙائي ديد دلبر سان مون چڻ آزار جي خاطر.

اُڏاير ڪانگ ڪوڙينْ دمبدم فالون وجهاير تي
لکي ڪاغذ، وجهي ڊوهي، هٿان قاصد پڄاير تي
پڇيم پنڊت، ڪئين بانيڻ، سوين ملّا سڏاير تي
هلاير پيا لکين حيلا وصالِ يار جي خاطر.

وِيس پرڏيهه ڏي ڪاهي پڄائي ڏس طبيبن جو
دعائن ۽ دوائن تي لڳو جيڪي سو مون لاتو
پڙيون پينيم ڪئين زهري نہ تيو تر جو تفاوت ڪو
ملم پنيون بدم سوَ خاطرِ افگار جي خاطر.

قول ۽ فعل ۾ رهجن يڪسان
حبِ وطن کي ڄاڻج ايمان
دين ڌرم جا هي ٻيا اَرڪان
ڪوڙُو تج ڌ امانتدار - ديس جو ڌر ويچار، دلبر...

چاهه وطن جو جن کي چت ۾
غيرت تنجي آهي پت ۾
ڪين گهٽائن ٿا سي وت ۾
زور سان گهورن سر سؤ وار - ديس جو ڌر ويچار، دلبر......

فرض وطن جو آهي فائق
پاڙي جو جو آهي لائق
منزل ماڻي تو نت شائق
اصل ائين ٿي تبو تروار - ديس جو ڌر ويچار، دلبر......

ديس ٿي ڄاڻج مسجد مندر
مورتي ۽ محراب اَن اندر
ڪر ڏلدوس ۽ سجدو هر هر
پوڄ ابيءَ کي هرڪنهن پار - ديس جو ڌر ويچار، دلبر......

خاڪ وطن لي جن جانِ واري
جيوت لن هي تي سوپاري
مرندي جبئرا ٿيا جوڌاري
ڳائن تن جا ڳيت هزار - ديس جو ڌر ويچار، دلبر......

حبِّ وطن ۾ آهي عزّت
موت حياتيءَ هي جا نعمت
شان تنو پنهنجو ديس جي عظمت
گهور ستائش گهر ۽ ٻار - ديس جو ڌر ويچار، دلبر......

ڏيئو

ي خوشنما ۽ ننڍڙا اوندهه جي روشنائي
سچ جي لهڻ سان هستي گهر گهر ۾ تو ڇمائي
نهنجي اڳيان نہ آهي تي رات ڇيز ڪائي
ميدان ۾ صفائيءَ جي ويئي هار ڪائي
ڪيڏو تون! رات ڪيڏي! پر پاڻ مت تين پنهنجو
توري پٺون ڏکن ۾ ڪم ڪار تي نہ ڪنهنجو.

قربان قرب ۾ تون خوش وضع تين سدائين
غيرن جي روشنائيءَ لي پاڻ کي جلائين
جهونا لڳن هوا جا سر لات جو جهڪائين
جيوت سنيالي روشن ايئن راهه تو بتائين
بزمِ جهانْ کي روشن تو جانْ جلي جي ڪن تا
پرواني جانْ اُلهن تي قربان لک تين تا.

ديس جو ويچار

ديس جو ڏر ويچار دل ۾ – ديس جو ڏر ويچار
ديس جي آهي اعليٰ يڳتي
اهڙي جيئري ناهي جڳتي
حاصل تي مرڻي تي مڳتي
هر پارين تي جس جهڪار – ديس جو ڏر ويچار، دلبر......

درد وطن جو دل ۾ دارج
سون ربي جي ڪاڻ نہ ڪارج
وات انهيءَ ۾ سب ڪجهه وارج
... ڪجهه ۾ جو هار – ديس جو ڏر ويچار، دلبر..

فرش لا عرش اوُر حو دريا
روشنيءَ جي طورَ جو دريا
كوڙا هي خوشنما مناظر تنا
چار طاهر بر كؤ عناصر تيا
بر خمر ناهه هي جهلڪ جاهي
روشنيءَ بر اها چمڪ جاهي
ڪنهنجي آهي جمال جو حلوو
ڪنهنجي حسنِ ڪمال جو جلوو
ڪنهنجي قدرت جي آهه صنّاعي
فطرت انسان جي ٿي ڪبِٿي داعي.

لڙو

اي نار من تني جا! اي غمزدن جي راحت
اندر جي آرسيءَ جي صورت جي آهين مورت
توهان ئي تي ظاهر باطن جي سڀ حقيقت
قطري بر موجزن تي درياءِ دل جي حالت
ڪنهنجي نگاهه سان تي جتا همزبان دل تي
قطرن ڪنهنجو نڪي تو داستان دل تي.

تون تي رنل دلبون تو برچاتي سڀ ملائس
ڏوهبن جي تون معافي پچتاءَ تون سجهائين
همدرد تي تو غمگين دل جو تون غم متائين
قرباني لاءِ بيخود ڪافر کي تو بنائين
ڪنهنجوني آب ڏوڻي تو ميل من جو ساوو
دل صاف ڪير بنائي جا اوُر جو نظارو.

ساري عالم کي هن ڪيو معمور
عرش تا فرش سڀ ٿيو نُورئي نُور

چرخ نيلي تي گول چندرما
حسن يوسف چوان يا يد بيضا

ڏس وڻن مان ڇٽي ٿو نور ائين
ڇٽي ڇاٽيءَ مان مينهن پوي ٿو جيئن

آهه پن پن ٿيو اهڙو نوراني
شجرِ طور جنهن کان ٿيو فاني

خس و خاشاڪ نور سان معمور
ذرّو ذرّو ٿيو آفتاب شعور

نخل جي شاخ ٿيو زبرجد جي
پن ۾ سبزي پسون زمرّد جي

لهرون پاڻيءَ ۾ ايئن ورڪن ٿيون
گويا تلوارون رڻ ۾ جرڪن ٿيون

آهه پاڻي سفيد جيئن ڪافور
لڳي دريا ٿو تختهءِ بلّور

عڪس پاڻيءَ ۾ چنڊ تارن جو
گويا دريا ۾ چرخ آهه بڌو

شمعون روشن هزار پاڻيءَ ۾
آگ جي ٿي بهار پاڻيءَ ۾

آب دريا هوا لڳڻ کان ڇري
پارو چانديءَ تي ڪيئن نه ڏس ٿو ٿري

چنڊ جي هر ڪلا ۾ جوت جڳي
سينهءِ شب تي نيشتر ٿي لڳي

ڪُور چشمن کي نور ٿيو حاصل
مرده دل کي سرور ٿيو حاصل

جهرڪٽن ۾ نہ سندس شمع منوّر ڏسجي
خاڪ جي فرش تي اولاد جو بستر ڏسجي
آسمانُ هنجي مٿان سايہ گستر ڏسجي
لالٽن هنجو فقط تہ مہ و اختر ڏسجي
بيڪسي هن سان رهي مونس تنهائيءَ ۾
درد تس سوُر جو ساٿي ٿيو اڪيلائيءَ ۾.

ساري دنيا جو آهي جنهن تي ٿيو دار و مدار
هاءِ مزدور رهي سو تہ جهانُ ۾ لاچار
چشم عالم جي نظر ۾ تہ رهي ذليل و خوار
ڪونہ هنجو ڪو رهبو آهي ڪٿي عزّ و وقار
اي عزيز آهہ جي عزّت جو ڏٺي پستيءَ ۾
لڪ لهي ڪرچ تہ دنيا جي سڄي هستيءَ ۾.

چانڊوڪيءَ لب دريا

شام آئي اونداهہ ٿيو
رات رخ تان نقاب دوُر ڪيو
دم بدم زور ٿيندي تاريڪي
ٿي پئي ڪاري ۽ رات ساريڪي
هر طرف آهہ ٿي اونداهہ ويو
دور سايہ ڪان پنهنجو سايہ ٿيو
چرخ تي جهٽ سهاءَ آيو نظر
پار پورب کان لٿو پالو قمر
ٿي زمينُ تي سهائي جي ڪٿي
چمڪي دريا جي سڀ پٺي رتي

كون پوكڻ هوُ وِهي تو وجي ويران ۾
رنگ باغن جا لڳائي تو بيابان ۾

ٽي اسباب حياتيءَ سندو انسان ۾
شور شاديءَ جو جهانْ جي وجهي ايوان ۾
ميزبانْ سفرهٔ دنيا جو هي مزدور آهي
پور مانيءَ تي نہ پر هنجو كو مقدور آهي.

انگ اُگهاڙي ۽ بكٽي پيٽ لئي حيران آهي
رات جو سور، تہ ڏينهن هنجو پريشان آهي
فكر گهر ٻار جي كان كهڙو نہ غلطان آهي
زندگي هن كي ڏكي، موت تيو آسان آهي
لڙك هاري تو اكين مان ڏسي حالت پنهنجي
پاڻ سان پاڻ پيو اوري مصيبت پنهنجي.

عمر ساري تي سندس رنج ۽ محنت ۾ گذر
روز گذران لئي هنجو رهي آفت ۾ گذر
تيو لكيو كوسو تڏو هنجي ئي قسمت ۾ گذر
هي تيس جمندي ئي زندان مصيبت ۾ گذ
سور جو آهہ ٿمر هن سان ڏكن جي ڏولي
ماءُ پينگهي ۾ ڏِنس ياس الم جي لولي.

منهن مٽيءَ ۾ ۽ اٿس جسم پگهر ۾ تيو شم
پير ميرا ۽ سڙيل آهس سارو هڏ
بت تي ڦاٽو ٽٽو كپڙو ۽ اٿس بار الم
سهكندو، نوكرون كائيندو وجي پيو هر
چٽن پيسن جي كمائيءَ لئي كڙهي ڏينهن سارو
پاڻ جهڙن جي اڳيان ڦرندو وتي ويچارو.

تو ڇوي ٽڙو آها! موسم بهار آئي
ڏي ٽيڪو تو صدا مثال ملائڪ آئي
تو ڪري ابر اشارا بولو ميخانا سب
مست ٿيو ٿو عليا پنهنجا ڪٺي پيمانا سب
ساغر و جام لڳا ٽڙڪڻ ميخاني ۾
خوب ٿيون ٿي حو بوليو ساقيءَ پيمالي ۾
اٿيو تو ڪيف ٿيو ڏنيو هواي گلشن
نشي ۾ سب پيا ڏسڻ مست هوائن چمن.

حبو عشق تا تنهنجي ٿاڻي نوسات جا گيت
تنهنجي مخلوق ۾ ٿيا تنهنجي عنايات جا گيت
روز دنيا ۾ وسي تنهنجو ٿو شي ابر ڪرم
سال ۾ ٿي اچي نوسات جي هيڪر موسم
ابر رحمت تنهنجي دنيا کي ڪيو آهه نهال
تنهنجي شفقت ڪان ٿيو گلشن اميد بحال
ڀمڪڙهن چاهين ڪري قطري کي دريا نون جڏهن
ڪٿي هڪڙي مان ڪري ڪيچ اي داڻا نون جڏهن.

مزدور

ڪارگار بڻڻهن قدرت جو جزي راس ٿيو
بزم گيتيءَ ۾ جو انسان جو اجلاس ٿيو
عشق فطرت کي سدائين حسن جو احساس ٿيو
زيب زينت جي وڏائي سندو وسواس ٿيو
تڏهن مزدور جي تصوير کي تيار ڪيئين
ڀوهري ٻاروسان جهان ساري جو سينگار ڪيئين.

بجليون برق تبسّم کان کئي تيون چا کرن
حورون بيساخته جنّت ۾ کڙيون بيٺيون کلن
بام گردون جي چوٽيءَ تي ڀتارو ٿوليو
برقوش جهولڻي ۾ قوس قزح جي جهُوليو
بادلن جو هي گڙڻ ۽ هؤ هوا جا گهوگهات
ساز سارنگيون وڄائي تو فلڪ کايو ڦات
ڪوئلون ڳائن ساوڻ تيون، پپيها تا ملار
مور آڙين ۽ اچي تاڙي جي سرلي تي پڪار.

تا ڪڪر گڏجيو اچن ڪڏهين وڙيو وڃن
هلڪا هلڪا تا ملي پاڻ ۾ وسڪارا هڻن
تي تدي آهه هوا جڻ تي لڳي سرگب سمير
پاڇ ۾ ابر جا ٽڪرا تيا هاٿين جي ڀير
اس ۾ جي بوندون پون تيون ته اُٿي تو هي گمان
مهروش چلمن آبي ۾ ڪو آهي گريان
ويا وسي وڙي ڪڪر ۽ تي بيٺي مطلع صاف
چرخ نيليءَ کسي کيائون مرڌوئي شفّاف.

قول قل برگ شجر نخل گلستانْ شاداب
سبزا پاڻيءَ ۾ پُسيا ۽ تيون زمينون سيراب
تيون سي ٻن ٻن ۾ رنگارنگيون مانند گلاب
رنگ ۾ رانيل دنيا تي تيو هر چيز ۾ آب
گورا گورا جي تا چمڪن اهي شيشي جانْ بدن
غسل آهن کري وينا سي حسينان چمن
نيلگونْ چرخ مٿي قول شفق جو ٿوليو
رنگ ۾ رنگجي هر چيز جو چولو بدليو.

ڀسي رنگ رنگيءَ جا دل کي ٿي فرحت
پکي جيت ماڻهو ڀيا ماڻين راحت
نچن ۽ ٽپن ۽ گهمن منجهه الفت
نہ الفت ۾ لنجي ٻوي شال ڪلفت
طلب تن تازي حقيقي مجازي
مزي ۾ گذارن ڪلي ڏينهن گهارن
رنبون سب پلبون ٻو سنتي پلاري
عزيزا لڳي عاشقن کي پياري.

برسات

اچ اُٺ ڪان تو اچي ڪاهيندو اٿن ابر بهار
توسنِ بادہٴ گردونْ جو جڙ آيو سوار
هي همالہ کان اُٿي آيو ڪو ڪارو بادل
يا برهمڻ وچي ڪعبي ڏي ٿيو گنگا جل
ابر ڪاري سو زمانی ۾ اَنڌيرو لايو
اُس جو ڏينهن ۾ نہ ملي تو ڪو ڪٿي ٻي سايو
روز روشن هو اِلي هنئر هنئر شام آئي
ڪشتيِ خورشيد هي جڙ آهہ ليب بام آئي.

آيا ظلمات کان اچ ابر کڻي آب حيات
جان بيجانن ۾ آئي وجهڻ لڳي برسات
ٽڄاڳيون ۾ ٿيو گهٽانن جي پريل لرمل حل
هردواري کان هليو هر جي دواري بادل
تو وسائي نہ وڏو وارا ڪمر پاڻي دم جهم
ٿيون ڪِرن بوندون يا گهنگهورن جي لي آهي جم جم
از زمينْ تا سر ڪهسار ٿيو پاڻي پاڻي
بحر بر ويا بڏي سنسار ٿيو پاڻي پاڻي.

ڀري ڀونئر سرهاڻ تي جام آيا
وٺي واس هڪ مان رکيئون ٻئي تي رايا
مزا صبح تا شام تن پئي لڳايا
مگر توڙ تائين نه تڪ سي تڪايا
عجب ٻڌي صحبت تي آئي محبّت
اکيون ڀوڻ ڀون وسري لڳي حال مصري
ٽلي تي چڙي دل کي ڦولي ڦلاري
ٻهاري ڏسي ٿي تي ڀيوس ٻهاري.

عجب هر قدم تي تيو دلڪش نظارو
لڳي هڪ کان ٻيو تو زياده پيارو
ڏسي ڀؤ نه تو ٿي اکين ٻن سان سارو
هزارين ڪپن ديد لئي چشم يارو
ڪليو باغ حيرت لڳي ويٺي عبرت
ٻهي هرڪو ٻيوس ٿوي منجهه تو تپرس
چمن لال لالا کان تيو ويس ڌاري
نظر کان ٿي نرگس جي رونق نياري.

چمن ۾ اچن سير ڪاتر سوين تا
ڏيو همت هٿن ۾ گهمن سر تيون سر تا
لڳن محفلون صحن ۾ ٻيون هر جا
منهن ۾ مچن قرب وندن جا ميلا
ڏسي گل سان بلبل ٿا پرچن رنل ڪل
سچڻ جي نه ڪاڪل سان مت ڪن ٿا سنبل
ڳلن جي ٿي صورت سندي بات ٻاري
ڪٺي لال سوسن کان ويا سرس ساري.

بــهــار

بهار آئي اوبڙ کنيا ڪر قراري
زمين پهي زمرّد ٿي ساوڪ کان ساري
وڻن جي متي مور ٿي موج واري
چڙهي هر ڪجا وٺي خوشيءَ جي خماري
ڏٺي موهي مستي بهاري الستي
اچن مرحبا جا تا آواز جا جا
ڪري چاروسوُ لاٽ بلبل بياري
نمي بار گل کان پئي هرڪا ڏاري.

لڳي هير واٽ پرا پنهي هردم
خوشيءَ کي وڌايو ڪيو دل سندو غم
بوءِ ڏي ٿي خوشبو سان دم بہ نئون دم
معطّر پيو جنهنکان ٿي مغز عالم
گلا بي ۽ ڪرنا جا موتيا ۽ مگرا
ڪنطهار کُويا تـ ڏانگر بہ ڙيا
وڻن ويس پاتا گلي سبزه‌زاري
ڪيا واه سينگار فطرت هزاري.

پکي ڏار لوڏيو تا بولين بوليون
بڌي تنهنجون بوليون اچن دل کي لولون
اهي لولبون بل بل سلائن بروليون
بروليين بہ آهن الاهي الولبون
ڪري وڻ بہ چوُن چوُن، ڇوُن ستُ تا بي ڇوُن
هٺن دم بہ تا دم، "هوُ حق" وارو هردم
ڏين شاهدي تـا سچي ساک واري
تہ قادر جي هر جا ٿي قدرت ڪراري.

جي پير ھيٺيان آھي بهشت، غافل!
اُت، ٿي سدا ادب سان خدمتگار ماتا

ڳڻ ڪهڙا ڪهڙا ڳائي تنهنجا عزيز، جيجل!
هڪ اڌ هجي تہ ڳڻيُن ليکيُن هت ٿيا هزار ماتا.

زندگي پنهنجي بڻائج هڪ تون خوشبودار گل
باغ عالم لي معطر ڪر تمامي زندگ
ڪوئي ٽوڙي عطر ڪيڇي يا ڪري پامال خاڪ
تون نہ ٿي افسردو تا ٿي خوشمرامي زندگي
روشني چاهين ڏيڻ دنيا کي هيئن ٿي مشتعل
شمع وانگر بزم عالم ۾ جلائج پنهنجي دل.

ماتا

اي مهربان مادر! اي منقوار ماتا
سڀ سک جو سار آهي تنهنجو پيار ماتا
بک ڏک سهائي سر تي نت پاڻ ماري پاليءِ
ٻچا هٿيئا مون لي غرض جلايا تو بي شمار ماتا
ڇا نوبهار تنهنجي ٿي پيار جي چمن ۾
مکريءَ مان ٻار گل ٿي تہ بہ تو لي ٻار ماتا
آبِ حيات کان گهٽ، جيجل! نہ تنهنجي اٿيئي
ٿي زندگيءَ جو چشمو تنهنجي ڪنار ماتا
سڀ سج اُڀري لٿا ڏکن جا
هڪ غم ۾ پيار تنهنجو ٿيو غمگسار ماتا
آندي جي جر جو ڪيڏو جيجل کي تاءُ آهي
هاري هنجوُن بہ هرُ هرُ پائي نہ ٿار ماتا
پٽر جهلي بہ پٽ کي ڏي ٿي، نہ ٿي پچاري
وڻ سايہ دار وانگر ٿي ميوه دار ماتا
جيجل جي هنج جهوُلو آسيس آهہ لولي
اوڏي سمهاري سک سان هينئين جو هار ماتا
... آهي ماتا جو حق نہ جاڻي
پائيندو تر نہ پلجي ٿورا اپار ماتا

ڏني اذان فجر جي موذن تو ٻسم
ٺوڪي ناقوس کي تو
واڳ سندر سهاڻي ارگن تو ساز
پت اکيون صبح آشڪار

هر کٽي ٻنهي دوش تي دهقان هار کڻ
ڪبجس ڏي هليا قصد
ويا لڳي ڪار ڪم کي سڀ انسان
پت اکيون صبح آشڪار

رات بو نشو
نشهٔ شب کان تمو جهان سرشار [illegible]
[illegible] لبر خفته ڪوني، ڪوني
ڪر ٻچي اک ٻئي تو باده خوار شراب
پت اکيون صبح آشڪار تو

اُٿو ساقي تو باده ميخار [illegible]
آيو گردش ۾ جام
لمو هشيار هرڪو ديوانو
پت اکيون صبح آشڪار

تي لڳي ته نسر خوش رفتار [illegible]
رات گذري لبا صبح
هاڻ سُتا هاڻ سڀ ٿيو بيدار [illegible]
پت اکيون صبح آشڪار

هاڻ قطرات شبنمي بيا وسن [illegible]
تا ٻڌن غنچا جي ڪل
طائران چمن بيا خوب ڪُڏن
پت اکيون صبح آشڪار

ڪي چمن واهه مسند آرائي
گل نورس تيو جام صهبائي
بلبلن ڇيڙيو ساز شهنائي
پٽ اکيون صبح آشڪار ٿو ٿئي.

کهڙو دلڪش سحر جو تيو منظر
جا لڳي هير ٿي هنئڙ خوشتر
ماڪ ڪان سڀ لڳن ٿا سبزا تر
پٽ اکيون صبح آشڪار ٿو ٿئي.

شاخ تان بلبلون لڙي جي ڪريون
پئي پٽ تي وري اڏامن تيون
بن وڃائن ٿا هلڪيون تاڙيون
پٽ اکيون صبح آشڪار ٿو ٿئي.

آهه دريائي خون تيو گردون
جڻ سڄي رات ڪنهن هنيس شبخون
رنگ چرخ برين تيو گونا گون
پٽ اکيون صبح آشڪار ٿو ٿئي.

ڀڄي مجبور آب دانه کان
مرغ خاور سياه خانه کان
نڪتو مشرق جي آشيانه کان
پٽ اکيون صبح آشڪار ٿو ٿئي.

چمڪيو آفتاب جو گولو
پيو پورب کان حسن جو اولو
بدليو ڪائنات جو چولو
پٽ اکيون صبح آشڪار ٿو ٿئي.

کلیات عزیز

باڱد صبح جي ملاڻ

ڏني اذان فجر جي موذن تو ٻسنه
توڪي ناقوس کي برهمن تو
راڳ سندر سڻائي ارگن تو ساز
پت اکيون صبح آشڪار تو ٿي.

ڪاهو
هر ڪٺي پنهنجي ڏوش لي دهقان هاري
ڪپتپن ڏي هليا بقصد ارمان
ويا لڳي ڪار ڪم ڪي سب انسان
پت اکون صبح آشڪار تو ٿي.

رات جو اثر
لشڪر شب کان ٿيو جهان سرشار يل ڪِل
ڪو اٿي ٿو لير ڪوئي، ڪوئي بيدار ڪوس
ڪر ڇپي اک پتي تو باده خوار شرابي
پت اکون صبح آشڪار تو ٿي.

ڪولي ساقي تو باب ميخانه شهزادو دروازو
آيو گردش م جام پيمانه شراب دار
تيو هشيار هرڪو ديوانه
پت اکون صبح آشڪار تو ٿي.

ٿي لڳي وه نسيم جوش رفتار دشمن هوا تي آگي
راس گذري ليا صبح جا آثار
ٿيو سُتا هاڻ سب ٿيو بيدار
پت اکيون صبح آشڪار تو ٿي.

هاڻ قطرات شبنمين پيا وسن
ماڪ جا قطرا ڏاوسي
ٿا ٻڌن غنچا جي ڪل ڪل
خنزان چمن پيا ڪون ڪڻ
پت اکون صبح آشڪار تو ٿي.

ڪر مرتب پنهنجو ديوان، اي عزيز!
شاعريءَ ۾ ٿوڪ ڪا جان، اي عزيز!
ڪر نہ ڪو خوفِ رقيبان، اي عزيز!
شاهه جو توتي ٿيو فيضان، اي عزيز!

طلوع صبح

رات جي موڪلاڻي، يار تي ٿي
هاڻ چانڊوڪي بيقرار تي ٿي
روئي شبنم بہ اشڪبار تي ٿي
پٽ اکيون صبح آشڪار تو ٿي.

لُٽجي چانڊوڪي ۾ چمن شب جو
تو ٿئي چاڪ پيرهن شب جو
پڻ فلڪ پيو سڀي ڪفن شب جو
پٽ اکيون صبح آشڪار تو ٿي.

ويو لڪي چنڊ شرم کان سارو
رهيو باقي ڪو چرخ تي تارو
ٻڌي هڪ ٻئي پنيان ويو سيّارو
پٽ اکيون صبح آشڪار تو ٿي.

ٿي نمودار چرخ تي لالاڻ
ڪوئلن جي اچي صدا ٿي هاڻ
گيت ڳائن ٿيون بلبلون گل ڪاڻ
پٽ اکيون صبح آشڪار تو ٿي

سرخيءِ خونِ شفق مضمون آهه
مطلعِ چرخِ بربن پُرخون آهه
انقلابِ گنبدِ گردون آهه
آسمانُ زيرِ زمينُ مدفون آهه.

شاعرِ باريڪ بينُ عبداللطيف
بلبلِ جنت نشينُ عبداللطيف
عالمِ دينِ متينُ عبداللطيف
عالمِ فن جو نگينُ عبداللطيف.

شعر ۾ شوخي تراڪت سادگي
سوز شيريني فصاحت شستگي
فڪر صنعت حدت و سنجيدگي
درد تاثير و ڪشش برجستگي.

. بادشه درويش سيد شاه پير
اهل دل اهلِ نظر صوفي فقير
عارفِ بالله مستغني امير
ڪامل و اڪمل مڪمل دستگير.

گاه طالب گاه مطلوبِ الاه
گه گداي ڪوی جانانُ گاه شاه
مير قومي قافلي جو، وخضر راه
تارڪ الدنيا مگر عالم پناه.

ٿيو پنهل ڄڄي سنڌي ڪوڙڪو
سهڻي مهر ڪاڻ ڄڄي چار -
ميندري لي ڄڄي مومل آرزو
لي ڪئي هن هنجي لي لي جستجو

كيڏا تو رات ڏينهن ۾ رنگ آسمان رچائين
پيو صبر ۾ ازل کان روشن ڏيا جلائين
جن سان ڪري جهانُ جا ڪر پيو پتا لڳائين
۾ داستان دل جو کولي نہ تو ٻڌائين
توکي ڏسي جڳ جوتش جو علم جوڙيو
تنهنجو نہ پيو پتو ڪجھ تولي اسان پٽوڙيو.

شاه

اي زمينِ سنڌ جنّت آشيان
اي ديارِ رشڪ صد هندوستان
سيل انجم تي تنهنجي ريگِ روان
تنهنجو هر ذرّو تيو مهرِ آسمان.

خاڪ تنهنجي جوهرِ آئينہ آهہ
ذرّو ذرّو علم جو گنجينہ آهہ
گنج صد قارون تنهنجو سينہ آهہ
تنهنجي ٻنتي آسمانُ جو زينہ آهہ.

ڪهڙا ڪهڙا لعل گوهر بي حساب
ڪهڙا ڪهڙا آفتاب و ماهتاب
موت جو منهن تي ڍڪي پنهنجي نقاب
تيا تنهنجي آغوش ۾ سيپ محو خواب.

هُو جهانُ جي شاعرن جو بادشاه
آسمانِ علم جو تابنده ماه
گولي جنهنکي ساري عالم جي نگاه
آهہ دنيا ۾ نہ اڄ سو شاهہ آه.

چانڊاڻ چوطرف تي ڪيئن ڇهڙيو مچائي
درياءِ روشنيءَ ۾ ٽوڪي
شفاف نوري چادر ۾ تنهنجو منهن لڪائي
اُن وقت حسن تنهنجو بيحد ڪشش
تو تي چڪور وانگر دل تي چڙي پوي تي
پائي خيال جا پر تو وٽ اُڏي اچي تي.

تي آسمان تنهنجي رونق هي رات ساري
جنهنجي ڏيا، مٽيا سڀ منهن رات جي جي ماري
سج جي ڪڍيءَ شفق جو دامن مان ۾
بيوس تي جا سجيائي لڄ کان لڪي
زينت ائين ئي شب جي ڪافور ڪيءَ سراسر
شب تاب ڪڙڪبيتا مستور ڪيءَ سراسر.

تو ۾ فلڪ تيون پوريون تارن سنديون رهاٽيون
ظلمت ۾ حسن جي تيون جلون سنديون پهاٽيون
بزمِ جهانْ جون شمعون شب واريون سڀ وه
پردي ۾ شب جي ناهن سي قرب جون ڪهه
رنگِ صبوح بدلي چا ڪائنات ساري
وئي بزم شب جي گل تي شمعِ حيات ساري.

پهرين ڪڍي تو سج جي پاڪن جا سونا جهلڪا
سونهري پرت چاڙهيا جامي تي پنهنجي هد
گردش ۾ جام زرين کي پو ڏياري چلڪا
ڪرڻن جي روشنيءَ جا هرهند چڏياءِ چلد
آخر تو صبح آڻي ڪيو نور سارو عالم
هر طرف روشنيءَ کان ٿيو طور سارو عالم.

خاڪ وطن ۾ مَٽِي نور خدا پسان ٿو
اسرار معرفت جا هن ۾ ڏسان عيانَ ٿو
حبّ وطن ٿي آهي ايمان جي علامت
دنيا ۽ دين هن سان بچي ٿا رهن سلامت
يارب هجي هميشه سر سبز هي گلستانَ
زينت هر خار هنجو گل ۾ هر گل ٿي هنجو بستانَ
هن سان بدل عزيزا عزّو وقار آهي
ٿيو روح زندگيءَ جو جنهن تي مدار آهي
پاڻ آهيون بلبلون هوُ آهي چمن اسانجو
پيارو وطن اسانجو پيارو وطن اسانجو.

آسمان

اي نيلي ويس وارا! تنهنجون ستارون تارا
تا شمع جئن پسان،سڀ رات جو نظارا
ٽمڪڻ ۾ اک چنيڻ جا تنجي ٿيا اشارا
ڄڻ ڪي بڻي ڪان نازنين جانِ ناز تن نيارا
گويي ڪي شوخ منهن ۾ آهن، ڪي شوم ڪان لڪن ٿا
۽ حسن پنهنجي پنهنجي جا جلوا سڀ ڏين ٿا.

لو ۾ ڪڏهن ته مَهَ جي پسون جهلڪ ڪي
دست ۽ ابرو ابروي دوست وانگر صورت ۾ پوين جو لي
ٿي گول وقت وقتہ ڏيکاري لولي جانَ ڏي
محبوب جي منور منهن وانگي پو ٿو موهي
ليلاي شب کي گويا آئينو ليو هٿن ۾
گلنار يا ٿو پوڪي ڪنهن دلڪشا چمن ۾. /

آڀ كان بہ آهہ اوچي خاڪِ وطن جي رفعت
صد بار جنھن تي قربان طرزِ بهار
پاڻ آهيون بلبليون هوءَ آهي چمن اسانجو
پيارو وطن اسانجو، پيارو وطن اسانجو.

كوثر ٿيو پاڻي پاڻي حُبِّ وطن جي اڳيان
عشقِ بيان ڪريون ڇا حبِّ وطن جي
بوءِ وطن رهي ٿي تخمير آب و گل ۾
عشقِ وطن جو آهي گھر پنھنجي داغ
گھوريان وطن جي دنيا تان سارو عيش عقبيٰ
هنجي سرن سان هرگز سگھندو تُري نہ
بلبل چمن ۾ خوش ٿي پروانو انجمن ۾
روحِ روان اسانجو مسرور ٿيو و
پاڻ آهيون بلبليون هوءَ آهي چمن اسانجو
پيارو وطن اسانجو، پيارو وطن اسانجو.

پرديس ۾ وڃڻ سان سڪ ٿي گلي وطن جي
حسرت عدم ۾ پيدا جيئن روح کي ٿي تن
احباب کان جدا ٿي جيئن آشنا ٿوي تو
دشمن بہ جي ملي تو ٿي چمن ٿيو چوڻ
پرديس ۾ جا گذري ٿي بارِ زندگاني
پنھنجي وطن ۾ گھارڻ ٿيو اصل ڪا
دنيا جا عيش پنھنجي حبِ وطن تان قربان
جو دور ٿيو وطن کان خاڪ آهہ سو گل
پاڻ آهيون بلبليون هوءَ آهي چمن اسانجو
پيارو وطن اسانجو، پيارو وطن اسانجو.

مذهب جو سوڌي وه ئي هلط جو ئي نام آهه
بي راه هن جهان ۾ رهڻ ئي حرام آهه
شاخون هزار يا ڀلا رستا لکين ڀلو جا
آهي هلط ضرور، ڀلا خطرا لکين ليو جا
انسان لڪ نيا عالم موجود آهه هڪ
وانون هزار منزل مقصود آهه هڪ
آدم ڀلو هڪڙو هڪ جو سڀ اولاد هڪ ڀلو
پيدا ڪندڙ هڪ موجد ڀلو هڪ ۽ عالم ايجاد هڪ ليو
رحمان نام رام حقيقت ۾ سو ڀلو هڪ
خالق سڄي جهان کي مخلوق جو ليو هڪ
مسلم هنود و گبر ڪهڙي صاحب ملب ڪرسان
مذهب جهڙي ڪوبه تعصب نه رک قريب
فرقي پرست ٿي نه ڪنهنجو فريق ٿي جيا عمت
پنهجو طريق ليڪ ڪنهن ڪنهن طريق بي
ڪنهن سان دشمني نه عداوت ٿي دير سان هندو مسلمان
ڪنهن مسلمان محفوظ دل اسانجي عزيزا ٿي وير ڪان.

پيارو وطن Essay N.D

اي آسمان! آهي سا سر زمين اسانجي
دري مٽيءَ ٿي جنهنجي پوڙي تجسن اسانجي
آب و هوا ۾ جنهنجي الثب ٻربل رهي ٿي
جنهنجي فضا جي اندر نزهت ٻربل رهي ٿي
جنهنجي مٽي ٿي سرشتي مشڪ ختا و چين کان
سشنب فلڪ نه سگهيو جنهنجي ڪئي زمين کان

سرخي هر هڪ چيز تي ڇانيل رهي
ساري دنيا رنگ سان رانيل رهي
باغبان دست گلچين ۾ ڇپاڇپ نوڪ خار
جنس پنهنجي جو ڇوَن آهي پيار
تن ۾ ڇيون تيار ڪيو شام و سحر
گل جي اکيان تو رکي سينو سپر
شاخ گل کان يڪقلم تي ويو قلم
رستي جي نيو خاڪ ۾ هنڪي ستم
جذبهٔ جانباز هنجو سيپ ڏسو
جان نثاري ڪاش هنکان سيپ سکو
خار آهي پر وفادارِ چمن
تو مري تي حدّ ديوارِ چمن
حصّو قومي آهه تا ڪنڊن ۾ آهه
جوش غيرت، هاء! بي جانن ۾ آهه
نالهٔ بلبل ڏئي تي هي صدا
بي وفا تيا گل ۽ ڪنڊا باوفا
قوم ڪش ڏسجن تا دنيادار قوم
آهه مسڪينن ۾ ئي ايثار قوم
بلبلون روئي ڇوَن تيون غم وچان
تي بهاري گل جي دل جي چين سان
خنده زن جي گل تيا شبنم اشڪبار
اتفاق دل ري تي کهڙي بهار
ڪين رک دل صور... گل سان عزيز
ڪا!
...ن بي

شاخ حسانَ كان جو قطرا پبا كري
جڏ كِلڙ كان گل جي پبا مولي جهري
له چشم گل ۾ هيئن تبا قطرا شبنمي
جيئن كِلڙ كان تا وهن اشڪ خوشي

ماڪ جون بوندون؟ گل رنگين بدن
تا لڳن دُرِ عدن لعلِ يمن
آبشار آهن يا ليغوُن آبدار

جشما تبا، آئينه، اهلِ چمن
تي پبا آبِ روانُ سبزه فگار مينا
جي اُتي لهرون كنارِ آب جوُ
روانَي ڪن پبا غنچه دهن
تبون جناغِ قبس جي جانِ هوُ بهو
اتي لري پاڻي ۾ ايئن حسن حباب
جڏڪ نرگس بو كري كو غسل آب
بامِ مشرق كان سحر دم آفتاب
آڪ كرڻن جا لڳاني ياقوتي نقاب
پاڻي منهن تي لكتو ياقوتي نقاب

چرخ اخضر كان پي پئي هر داغ ۾
شمع روشن تي كرڻني آفتاب
گلوخانِ بزم گلشن سان كبو سنگ
برابر پيڪارين ۾ كرڻن جي گلاب
ابر جا ٽكرا فلڪ تي لال لال
صبح دم كلي پبو هوليءَ جو رنگ
قول گلشن جا جلاني كبر تو
حورون جنت ۾ اڏاني تون گلال
آڪ هوليءَ ۾ لڳاني كبر تو

رنگ منهن ۾ ڪيئن نه ايندو تو وٽي
ساغر مي ڪيئن نه پيو تو وٽي
طائرن جا ميڙ هرهڪ نخل تي
جڻ تيا برگ وثمر شاخن مٿي
تا لڏي لامن مٿي لاتيون لنوَن
روح ريجهائڻ سنديون رانديون ڏوَن
تي اچي ڳنڪار ڳيري جي مٺي
تو ڇتون چانگاري قاگ آهي ڦٿي
ڏس لڳن پوپٽ هوا ۾ ڪيئن نه تا
جڻ جمي آهن گلن کي پرُپيا
تي ڀنور جي گل مٿان گنجار آهه
بوي گل کان مست جيئن ميخوار آهه
ناچ ڪن تا مور مهڻا گلبدن
آهه رقصانُ جڻ چمن اندر چمن
صبح صادق جي سفيديءَ جي بهار
تي وٺي چانڊوڪي بڻ تنهن تي نثار
باغ ۾ جيئن جابجا تا گل ٽڙن
قول تارن جا تا تيئن ڪومائجن
تي هلي بادِ نسيم آهسته گام
ياڪ آهي نازنينُ مست خرام
نازنينِ بوءِ گل کي جوش ۾
وٺي ڪٽي بادِ نسيم آغوش ۾
دل کي فرحت آئي ءَ اکڙين ۾ نور
روح هرِ ذي روح تيو مست سرور
سبزا هيرُن جي لڳڻ کان تا ٽڙن
اُس ۾ جڻ سايي جا ناچو تا لچن

بهار

مد سرديءَ جي وئي آئي بهار
بدلي رت آيو لڳو لوليا بهار

خشڪ ٻوٽن کان ٿيا ميدان صاف
آهه وڻ وڻ جو لڳو جهولو غلاف

گوپڙا ڇانئي ٻيا هر جا ٿين
شاخ جي آغوش ۾ الحبو وڏه

قوت باليدگي وڌي وڌي
حاجب نشو نما آهي گهڻي

از حسن نوخيزيءَ لئي لنهنگي تار آهه
ماڻ ڪ سبزي جو پي سبزهء آغاز آهه

هر ڪنهن پن ۾ اچي ونو رنگ آهه
مکو عجيو پيراهن ۾ لئي بيو لنگ آهه

سبز پوشاڪيءَ لئي سب مستان ليا
لباس حسينان چمن آهن ليا ڪي، ڪي گلدور

ٻنهڻي ٻنهڻي حسن لئي ڏاڻ ليا
شاخ ۾ آيو نڪتو هر گلدو

وڙيو لڳي آهي چمن ۾ سو بجي
ليز نيڻو آهه نيو دوران شوق خود ۾ دورو

ويم تو وڏي عشاق کي جوش جنون
وڃي ٿو جي رگ رگ نشتر فصاد آهه

عشق منهنجو مان ئي وئي ڪالوو آهه
سب مجنون ليلي فرهاد آهه

نڪال ۾ سب جي وڙيو هڪ نور آهه

ڪلاسڪ غزل

جوڙي جي سڄي جوڙ سمجھڻ لو جيو؟
اي نادر قدرت، جي نه قدرت ڄاڻي لي سمجھ نه بو جوڙي لو جيو؟
جوڙ ء سمجھ، جوڙي جوڙ، سو جيو؟

آهو جي سڄو جهان سا آهي، دل!
هستيء لي مڪرن ڏا جو لوه اندو لي؟ هر ڀڳاڳ لو ڀاڳ ڀا آهي، دل!
اڙي ما دل اقبال جو قلب ڏنا آهي، دل!

ما جي زمين مان شاخ سنبل
پدودي ء سان نه دست نشاط دڙهو مان هتڻ سو دني ٿل
جي نڪل نه جو هڪڙي جسي جو آهي هڪاهڪل.

دبار ذسان مان مان هڪڙو لهڻو
اڱڻ ڪي لس لي لووڻي دهڪو سراسر لهڻو
دڪ آهه دلي زاري، دلبر، لهڻو.

دب جي انهي ڄوڪ ڏنڌو، پاڻي!
سنڌي ڪي انهن مان لو سڄو هڪ دلب هتو آهه ء سم جساني
ڄسو نهي ڏنو لو ۽ پاڻي!!

اي دوست، نہ دنيا جون رتون مَن ۾ رَٽ
يا وهم نہ عُقبيٰ جا ويهي سر تي سَٽ
اُٿ جام پِري، غم هي غلط ڪر پنهنجا
هيءَ ناهہ خبر، آئين ڪٿان ويندين ڪَٽ.

مکڙي تي ڦٽي يا لبِ خونين ڪولي
ڏس باغ جهانَ ۾ تي قتيل دل ٻولي
مائل نہ حقيقت ڏي تيو ڪو اِنسان
گل جي ٿي وڏا رنگ جي رغبت رولي.

اي عشق! طبيب آهين يا ايمان آهين؟
تون درد، تون ٿي درد جو درمان آهين
ٿي جان پياري تي جهان ۾ سڀ ڪان
اي جان ڪان وڌ، جان جي ڄا جان آهين؟

جنهن ڏينهن قيامت جو پڇاڙو ٿيندو
عملن تي مٿي هيبت نڪاڙو ٿيندو
اي رحمت حق، تنهنجو ٿي دامن مون لاءِ
شل ٻهرڻ، اوڍڻ ۽ وڇاڙو ٿيندو.

دنيا ۾ رهي رهج تون دنيا ڪان دور
مر هرڪو سڏ ٿي پنهنجو نہ تي ڪنهنجو ٻور
پاڻيءَ ۾ رهي الڳ رهي نيلوفر
دم ڪنهنجو نہ تيو، تيو سو ڪٺڻ جو دستور.

ڪليات عزيز

اشق لئو پيدا ڪيو عالم سارو
عشق ولگ ليو الڪ اجي لبي ڪار
دپ پيا جي، ڪوهان نہ پيا، جو موليٰ منهنجا
لون آهين ڪرڻ وارو ڪرائڻ وارو.

لڪاه ء ر مالڪ محمد جي علي
عيسيٰ لـ مبي آهہ توڪل ساه تلي
حڪ لبني ذهي لهيجو ولوڙڻ پڄڻ ڪم
اه ماه لي مڪڻ ابدو حقيقت هو پلي.

هڪ ذبهن پُڌون پيا ر قسمت لبدي
عمل جي عدالت لي ر قسمت لبدي
قسمت تا جون ڪر لي ڪرالي حڪب ء
قسمت ڪان لـا ڪر، جو عدالت لبدي؟

الشم هو لوي اتر ر ڪو، دل! لڪتو
لڪتو ر ليھ حدّ لاه مشڪل لڪتو
نزي ر بڏي، منهنجي بڏي اس نزي
ڪڪتي لي حتي عرق سو ساحل لڪتو.

دل! من کي وڏائي لون ر وجهہ سر لي وبال
ڪم شڪر، وبالس ر مقان منهنجو حال
منصور باس آهہ اجبائي منهنجي
پا پُڪ پا حام سر؛ پا حام ستاي

هت وڃان پهچي جگر لي ٿا سيبالان سمو
جاءِ ٻلوم ۽ جڳهه لي دل مضطر آهي
معمور بامال ۽ لبيءَ، ذس ۽ حڪاري لي تشا
آهو ادراڪ نسيم سان سو مضطر آهي
ٻار تان آبرائي ڪمو ۽ الڪده ڪتاب
ڪشيهجي آهو آه لئو جرح تان امنو آهي
دوستا اتحد حو ذس ڪم حو لڪمر بطا جدهي لي
سو اڌامددي ڪمولو حو ڪوئو ۽ آهي

وصل جي ڪار ناهي يار جدائي سهي
منهنجي سوال جو ڇا ڪو نہ جواب آ[هي]

تنهنجو نہ يار نڪي ڏوهہ تيو قسمت جو
دل جي سلوڪ ڪيو خانو خراب آ[هي]

زاهد پياسيءَ جي مي سان اجهائي پياس
پاتو گناهہ مان مون اُلٽو ثواب آهي

وصل ۾ شوخ تي چيو يار نہ حجت هل
وَهہ جي خطاب سان گڏ چشم عتاب آهي

آهہ ۽ اشڪ جي ڇا هجر کان ڳالهہ ڪريان
ويڙهي **عزيز** ويو آڳ ۽ آب آهي.

دل بت جي

ندر تي نيمـنـدل خدائيءَ جي
ختم دعويٰ تي پارسائيءَ جي

دام ڪهڙي تي دلربائيءَ جي
وائي واتان نہ تي رهائيءَ جي

وصل جا ڏينهن لنگهي ويا خواب سمان
رات پوري نہ تي جدائيءَ جي

وچ ۾ ناهي اڳي جانءِ آئينو
ڳالهہ ڪهڙي ڪريان صفائيءَ جي

عشق جي دشت ۾ جي خضر ملين
وِجا وسريئي رهنمائيءَ جي

[...]و رهي پاسي ۾ هوءَ دور رهي
طرز اُلٽي تي آشنائ[...]

مقالات عزيز

[illegible] جهڙي حڪم لئي سڀالهن سمو
[illegible] ڀلو ۽ [illegible] لئي دل مضطر آهي
[illegible] ذس ۽ [illegible] لئي [illegible]
آيو الذار [illegible] سان سو مضطر آهي
[illegible] ۽ اڪنده [illegible]
ڪيهڙي [illegible] لئي [illegible] اصر آهي
[illegible] حڪم [illegible] لئي
سو اڏامندي [illegible] آهي
[illegible]
[illegible] حڪم [illegible] ساغر آهي
[illegible]
[illegible] آهي
[illegible]
[illegible] اڌ [illegible] آهي
[illegible] دل [illegible]
[illegible] آهي

[illegible] آه.
[illegible] آهي.

[illegible] آهي
[illegible] آهي
[illegible]
[illegible] آهي
[illegible]
[illegible] آهي

اج ڪٿي تنهنجو اڳيون اوج ۽ اقبال آهي
دم زدن ۾ ويو ڦري گردش دورانْ ٻڌجي
دار تي حبّ وطن ۾ چڙهي قربان ٿيو
مثل منصور اٿو صاحب عرفانْ ٻڌجي
مادرِ هند جا فرزند ٿيا ڇو خاموش
اڄو ميدانْ ۾ گُڙي شير نيستانْ ٻڌجي
دين پيي سمجهو وطن آهه ۽ ايمان وطن
ڇا ڪندؤ فرق ڪي هندو ۽ مسلمانْ ٻڌجي
ماه نو ملڪ جو هرگز نه اوهين کو پسندا
عيد ٿيندي جي رهو ديس تان قربانْ ٻڌجي
باغبانْ باغ وطن جو نه ڇڏي ٿو ڪو گل
چشم نرگس جانْ اجا رهندا ڇا نگرانْ ٻڌجي
ڪاش انداري ۾ ڪريان قوم جون روشن شمعون
ٻاريان هر دل جي ٻتي آتش پنهانْ ٻڌجي
شوق وسعت کان عزيز اڄ چمنِ هند ۾ مان
ڪو عجب ناهه پوان گل مان گلستانْ ٻڌجي.

جنهنجي قسمت ۾ لکيل تنهنجو سدا در آهي
هاء صدبار سو پٿر مونکان بهتر آهي
خواب منهنجي ڪي ٻڌو چشم فسونگر آهي
هر مژه خار ٿي آئي سر بستر آهي
هڪ اشاري سان ته و بالا ٿي طالع ڪي ڪري
گردشِ چشم ٿي يا ڪنهنجو مقدّر آهي
واديءِ عشق ۾ اي جوش جنونْ وا فرياد
ڏيهه ڏورانهون، نه ساٿي، نه ڪو رهبر آهي

جا لٿو سي ڪيماڻو ٿي تو پاڙو ماڙهو
ٻاڻ ڪي ماري د ڏاڍيءَ ٻاڪ مان امڪسر ڪي

واه زلفشي سو لنڊر سبو مرالو اڄ ملو
عواب سي سڀڪي عزيزا ٻاڻ وس لسر ڪي.

چيسو سان د اعزو جاڳ لٿا ڪر ڪارڻ ٿهڙي
ڪئي دل داسڙو ڪڍي ٿان سو بر رکي بيڙ ٿهڙي
ڪمشي ڪسوني ڪٺار عر جاسته د لو مايي
بيو ٿي دار سو پاڻيءَ ڏجالي ٿي ذوڻ ٿهڙي
مجازيءَ سي بلسان موڪي عشقي هار لو ماڙهو
سهاڳي ڪي سباري اڄ ڏهاڳا لو ذوڻ ٿهڙي
مٺي سان من نذي بهڪو وجالي وو ولهي ونسيءَ
اهالي عوش اعزي ٿان د موڪ ٿي سرڻ ٿهڙي

عزيزا ڪاڻد اڳان اڳلون اجهون لون اڙ سانَ روئي
سجڻ دو عاس ڇڏي ٿي اهالي بو بيڙ ٿهڙي.

اس ڪئيءَ بهڪو وطن ٻاڻ لو ماڏانَ ڇڏي
اسد الي ڪو ڪئي، د وِهَ داد ٿي ماڻنْ ڇڏي
هڪڙي ٻهڪٽ سي ڏيکاري ڪا ديا ڪي جسا
اسد زماني رڳو شمع پوواڻْ ڇڏي
واسڻو ملڪ سوائي عهدو ٿو مسڪر ماڻي
ٻاگر ٿڌي وهو صورت اعراڻْ ڇڏي
سو ٿرڪ سي ڪمو ٻهڪو چمي اڄ آراڄ
ٿڌي هند لو هر ڪڪل ساڻْ ڇڏي

چا بشر آڏو اچي سگهندو ادا تقدير کي
آزمائي مون گهڻو آهي ڏٺو تدبير کي
ڪيو خدا پيچيدو منهنجي. اصل کان تقدير کي
ان سبب دل چاهي منهنجي زلف جي زنجير کي
ڪر تواضع همت بڌي سردار سهڻي جي اڳيان
تير ماري تو ڪمانؑ مان ٿي ڇٽي نخچير کي
تنهنجي خط جي گفتي جان اچ تن ۾ وڌي
چونه تقرير مسيحائي ڇوان تحرير کي
هڪ لڳي پهلوءَ ۾ وينو بيءَ گذر گردن کان ڪيو
تير ڪافي هو نه ڇا جو تو هنيو شمشير کي
سوَ ڪري آزيون وڏا مون واسطا هنڪي هزار
رحم نايو پر فلڪ تو جانؑ بتِ بي پير کي
بعد مجنونؑ، وامق و فرهاد جي آهي ادا
مون ڪيو آباد ويرانؑ عشق جي جاگير کي
ڪين ڪينو تو رکي سينو اسانجو دل اندر
تو وساري آرسيءَ جانؑ صورتِ تفسير کي
عاشق آهي حسن پنهنجي تي سدا بي مثل يار
تو ڏسي ماڻي مزو خود حسن جي تصوير کي
در حقيقت قفل کي کولي ٿي ڪنجي دوستو
همت کي ڇوڙ جو ضرور آيو مگر تدبير کي
بندگيءَ سان نفس ڪافر کي ڪُهڻ مشڪل ٿيو
ور نه سوَ ڀيرا نمازي تو وجهي تڪبير کي

محال ۾ ڏسي ٿو ٻيو اظهار جي حالت
اي جذبهٔ دل اوهان جي ڏڪار الڪي
الله کي ٻولي، موت ٻيو ساري جهان کي
انصالي ڏلر هيجي ٿلو ساڻ جو نشو کي
اشد الرحمت مولا ۾ جي ڪعبي
پهچي ٿو ٻچاڻ سر تي واڻي ماڻ لشڪر کي
هڪ ثابت ڪان سڪي جي لهو ٿوري جو، ٿو ٻچي ٻيچ
حاصل ٿو نذهي لعل ڳهو آهو ۽ ٻوڪي
آلي جي ڪعبي ٻاهي تصور ۾ عزيزا
شايد ڪهو ڪلي آهو ويو هيجي ڪامر کي۔

محبت ۾ مٺي مهر جي ٿڙي مٺي لوڙ ٿيو جي
بندي پهلي جي تو ٻانهن ۾ ٻاهر وي، ٻوڙ ٿيو جي
پهتو ڪلهه، ٻچالي لوڻ ٻچالي اوڙا جو ٿو کي
وچي ۽ جوت جي ٻيون ۾، ڪجهو اسي ڪوڙ ٿيو جي
اڄا دريا سندي دقيقه اهي آهون جا تو لوڏا
ڏسي مٺي ذاهه مٺي ذاڏو دڪي، تي دل ڏوڙ ٿيو جي
ڏم ڏم جو جي ذاري ڏل جي کي سوز ساز جو
نون تو ٻانهن ۾ ٻولاون جي مٺي ڪعبي ذي ڪوڙ ٿيو جي
[illegible] جي ڪعبي [illegible]
[illegible] ٿهچي [illegible] ٿيو جي
[illegible] دل
[illegible] ڏوڙ ٿيو جي
[illegible]
[illegible] ٿيو جي
عزيزا [illegible]
[illegible] ٿيو جي۔

كڏهين هو نار نانگهو تو لاءِ خشڪ لانگهو
اُت تي نہ ڏر پتڻ کان همّت ڪتي آ تنهنجي
هاڻي تہ پويان دم تي جڻ قبر ڏي قدم تي
افسوس جيت واري چونڪت ڪتي آ تنهنجي
پرديس کان اچيو سي يارت تين سڪي گهر
ڪاڏي نيان سنڌ ۽ غم راحت ڪتي آ تنهنجي
تنهنجو **عزيز** بلبل تي چون روني تولي
باغ و بهار واري رنگت ڪتي آ تنهنجي.

چئجو هي وڙي ناوڪ دزديده نظر کي
چوري ۽ تون وجھ چوري ڀڙ زخم جگر کي
اي شمع سڄي رات نہ سڙ روئي سحر کي
کي گذري کي گذرندي سلام آهہ گذر کي
آهيون سي گدا، شاه اڳيان هٿ نہ ڊگهيريون
توري کان پلو پائيون غريباڻي گذر کي
جنهن مان نہ پڇي راس ٿي ڪم ڳالھ ڪبي چا
قاصد مان ڏيان باھ انهي ۽ خام خبر کي
هڪ ٻئي م لڙن تا هڙ هدف پهرين تيڻ لاءِ
چاهن تا نہ ڪيئن دل ۽ جگر تير نظر کي
هڪ هڪ کي تسلّي مون ڏئي رات گذاري
روڪڻ هو ڏکيو دل کي، اکين کي ۽ جگر کي
قاصد جو وريو ڪوچۂ دلبر مان چيو تنهن
ناهيم خبر پنهنجي، ڪريان ڪهڙي خبر کي
هڪ مان ۽ بہ بيمار وڃان ڪاڏي، ڪريان چا
دل کي مان سنڀاليان يا سنڀاليان مان جگر کي

هوُ ملڪ ڪاٿ آهي يا ڪا آهي ڏس ڏاسون
دل! ليو وعدي جو دلاسو، ڪٿي لسمس لڀندي
مان خوشيءَ سان ها ڏيان يار مري جان عزيز
وصل بر باد نه آلي شب فرقت لڀندي.

يارس سڪندري سا لسمس ڪٿي آ لڀندي
عبرت جو آئينو هئي صورت ڪٿي آ لڀندي
لون برج ڳهر رشين جو ليسين جو ء مين جو
لوکي لميو لي هرڪو حرمت ڪٿي آ لڀندي
عنينْ ڏوم ۽ ڏوللر شب ڪرم جو لون مندو
ساگر ڪٿي آ لڀندي سا مد ڪٿي آ لڀندي
دنيا جي تاج شاهي ۽ ڪوهنور عنبر لون
يارس اها قديمي عظمت ڪٿي آ لڀندي
ڪاڏي ويا سونا ڪوچا ڪوڏيءَ لي چيو ڪنهن بنو
هيرن ۽ لي ٿولين لون دولت ڪٿي آ لڀندي
رڳ رڳ مان لولي جوڏس نبڪي بنو عون ثروت
ڪنهنجي ۽ دل ۽ اح ڪلهه عزت ڪٿي آ لڀندي
جيا لوميت حي دل جو شيشو اباهه ٽٽو ڪو
يارس سچو هئي سولو لسمت ڪٿي آ لڀندي
اولاد نانڪ لي نام و نشان بوڙيو
عالم حي جو ۽ مد ۽ رحمت ڪٿي آ لڀندي
ڏاريا ۽ اح جون ٻيا لڌهتو زوال بندي
مولي ڪٿي لون آهس، رحمت ڪٿي آ لڀندي
ڪيه دل منجهان دوروني ءُ مري عوڪ مولي
ڏس جوڙي ڪوجودي اوس ڪٿي آ لڀندي

مژده اي شبِ فرقت، جو نوبت غم آئي
خوش ٿي، جو وڄائن ٿيون نالون منهنجون شهنائي
انبوهِ غمِ فرقت ۾ هڪ تنهنجو سودائي
مجمع جو ٿيو مجمع تنهائي جي تنهائي
ڏس هاڻ حسينن جو وحشت تي منهنجي خندو
ڪلهه جن جو تماشو هو اڄ ٿيا سي تماشائي
ڇا شمع جي يڪسوئي جو عشق بڌايان مان
محفل کي ٻڌائي ٿي هڪ گوشهٔ تنهائي
جيئرن کي سمهارين ٿو مُردن کي اٿارين ٿو
رفتار ئي ٿي قاتل، رفتار مسيحائي
اک هن سان لڙائين ٿو، دل هن سان ملائين ٿو
اف اي تنهنجي غمّازي! اف اي تنهنجي چترائي
گل چاڪ گريبانْ ٿيا غنچا ڪُلِي نالاںْ ٿيا
ڇا تنهنجي بهار آئي جو سڀ ٿيا سودائي
هڪ نقش جفا تنهنجو هڪ نقش وفا منهنجو
هڪ داغ دلِ مضطر هڪ داغ جبينْ سائي
فرياد جو دنيا ۾ هي قدر ٿيو بلبل
خوش ٿي ٿو ٻڌي هرڪو ڏس نالهٔ شهنائي
تيس نقشهٔ حيرت مان حيرت تي **عزيزا** خود
اکڙيون ئي تماشو ٿيون اکڙيون ئي تماشائي.

فنا جي بعد مونکي ياد گلعذار رهي
چمن رهي نه رهي موسمِ بهار رهي
صراحي شيشو رهي مي رهي خمار رهي
نشان عيش محبّت جو برقرار رهي

[illegible] د [illegible] کاږ ادا مولکان بوه
[illegible] د [illegible] مولکان بوه
[illegible] ماں تا [illegible] وسی
[illegible] سالوك ، اذالسدي [illegible] مولکان بوه
[illegible] عشق [illegible] دنیا آباد
[illegible] مولکان بوه
[illegible] مولکی [illegible]
مولکی [illegible] مولکان بوه
[illegible]
[illegible] مولکان بوه
[illegible]
[illegible] ادا مولکان بوه
[illegible]
[illegible] مولکان بوه
[illegible]
[illegible] مولکان بوه
[illegible]
[illegible] مولکان بوه
[illegible] عزیز
[illegible] مولکان بوه.

ردیف ی

[illegible] سودائي
[illegible] عسل [illegible]
[illegible] آلي
[illegible] آلي [illegible]

اٿيو ويھي ويھي دردِ جگر آھستہ آھستہ
ٿئي دنياي دل زير و زبر آھستہ آھستہ
کندو رھ آه دل مان بي خطر آھستہ آھستہ
جو ٿئي ٿي نيت ٿي پوندو اثر آھستہ آھستہ
ھليو بيمار جو دم چاره گر آھستہ آھستہ
مسافر پيو کري پنھنجو سفر آھستہ آھستہ
بنائي تو حضورِ قلب سائل کي بہ بي پروا
کرن اکڙين مان ٿا ٿمندا گھُرَ آھستہ آھستہ
اٿڻ منھنجو نہ ممکن ضعف کان ھو تنھنجي کوچي مان
اٿاريو پر اٿي دردِ جگر آھستہ آھستہ
نہ پڇ تون چاره گر احوال بيمارِ محبّت جو
ملي کو سيني اندر پيو جگر آھستہ آھستہ
قفس پر تو اچڻ سان ذبح چاکون تون کرين صيّاد
ستم کي کر تون اي بيداد گر آھستہ آھستہ
جنھين چورائي دل آھي اکيون چوريءَ سو ڦيريندو
ڦري ويندي اٿين ٿي ھيءَ نظر آھستہ آھستہ
شبِ عشرت جو جاڳيل کو ستو پيو مست ناز آھ
ڏبي پيرين اچي چڱو سحر آھستہ آھستہ
شبِ فرقت ڇوي تو ھينئن تصوّر روي روشن جو
مٽائيندو ھي تاريڪي سحر آھستہ آھستہ

عزيز آھي اھا ترکيب ھن سان دل ملائڻ جي
ملائڻ گھرجي اوّل پر نظر آھستہ آھستہ.

رديف ءَ

ياد رھندي اي صنم تنھنجي جفا مونکان پوءِ
جي کرين يا نہ کرين کنھن سان وفا مونکان پوءِ

بعد مُردن بی مولکی سو وحشتی تاج هوش آمد
عاشق هو وابوزو عشق عشق عاشان بر دوش آمد
وصل می شب آمد، بعد عاشقی ر هوش آمد
همراه دل سوز لطف لو شور اوشانوش آمد
می عشقی می سوز ر اح شور اوشانوش آمد
باشدی ابو عکور دنو دزد می بر هوش آمد
لب تان باعر شور عر موج نقش خاموش آمد
زندگی، هو عاطل ال موسم سان همدوش آمد
سدا کر هو لدمکو هدهی وقتی گوش آمد
ترحمای حال اولمه نالۂ خاموش آمد
بس ذمی برلی اجلی لی سو موصلی مکلم
مازور اح نالی ملط بدبختی لی هوت خاموش آمد
اح ابی هذعکی، عشقی بہار سی اعزی جفا بالم
بسی وولی شمع نالی جلوہ گر خاموش آمد
بحودمی، ر می وجمتو ساعر ذی اسکی و بیخ
ساو اهمدو عکسو عکدہجی، عکدہکی ابدو هوش آمد
عان ذسیخ وادی ذاو هولدو عکو سلوو باو مو
بشر مجو دید نی مولسکی اعولی هوش آمد
لی لوی ابرّاح ر صهیجی عجی تصویر جمال
آمد ساهوری لیو لحظہ وارد مکر رو دوش آمد
وولی ووبی عجو، سب وا مشالی داغ دل
همه مراد صبح عتی سالی همشو خاموش آمد

بو لحتانی ذ عشقی، سہرجی مشت کی عزیز
ناصی وصت سرمکادی عسو وده بیوش آمد.

داغِ گناه تي پيا روشن مرڻ جي مهل
پوڻي پيل جي منهن تي چون ٿا ته نور آهه
هڪڙوئي جلوو آهه ڏسڻ وارا ٿيا هزار
اکڙيون جدا جدا ٿيون مگر هڪڙو نور آهه
تو ڪجهه چيو نه، آهين صنم بي قصور تون
آهيان قصوروار مان منهنجو قصور آهه
حق جي اڳيان نه سر جي ڪٽڻ جي رهي ڪا جاءِ
پاي صنم تي منهنجو سرِ پُر غرور آهه
مي کي ڪري حرام نه دل کي حلال ڪر
وڃ محتسب تون منهنجو پيو ربِّ غفور آهه
پيري! ڪٿان اچن اهي ڳالهيون شباب جون
سي ولولا ڪٿي ۽ ڪٿي سو سرور آهه
اي واهه بيخودي! نه مونکي هي به ياد آهه
ڪنهنکي سرور آيو هو، ڪنهن لئي سرور آهه
چاڪون پڇين تو هاڻ مريضان غم جو حال
پاڻيهي چو نه تو ڏسين ظاهر ظهور آهه
جو دل ۾ تيو مڪين تي تنهنکي ٿي ڳولي اک
نزد اينرو تيو جيترو مونکان هُو دور آهه
اکڙين کان جو وهي تو مي شوق هجر ۾
ثابت ٿيو ته شيشهٔ دل چور چور آهه
خاموشي منهنجي کان نه ٿي غافل اي چاره گر
ايڏوئي ضبط تو رکان جيڏو ٿيو سور آهه
ڪير آهه مونس شب تنهائيءِ فراق
هڪ مان، ٻيو الم ۽ ٽيون تنهنجو پور آهه

ڪيئن تو کان بار تهمت الفت کڄي عزيز
يوسف به هن بزار جو ادني مزور آهه.

تو ڏٺو ڪو تنها ڪي سختي ۽ تحمل ٿيو
دامان صبر شڪر لئو دامن ڪشال ٿيو
آتش ڪي اولي ٿو ڪئو مجنون لال ٿيو
رحمت مولا جي جو دامن عيال ٿيو
انهڪي سان روز حشر مون بخشي اعمالي لباس
انڙهي لي مدهتي حڪم لي ڏو سلسال ٿيو
اڪ قلب تيا مشاهد لي ۽ ذات حسن لي
عاشق لئو عشق جمال ٿو ۽ سو حمال ٿيو
لي سڪوڙي داره لسم ذوالجلال
تو نام ٿو صبر جي وٽ حلال ٿيو
سمي سان زور ۽ زور تان د عشق تو پري ٿي
ديدار سوڄ داغ حڪم لئو ڪمال ٿيو
لير لڪاءِ ناز حڪم تان لي يار ويو
ارمان وڃي دل ۾ ويو دهڪي لعل ٿيو
جو لو بڃي اون عالم محرم ٿو حال زار
ٿو حال آهه شڪو لئو وٽ حلال ٿيو
ولي لي مرد حومر ڪي ذولند سان مشهور
ٿوادو عزيز هيڪ ۽ سو دامن وصال ٿيو.

ردیف ھ

پرڻي جمال يار ٿو انڙهي ۾ نور آهه
سمي ۾ مهدتي قلب جا ڪوه طور آهه
ڪنهنجو لڪال مي مهدتي د انڙهي ۾ نور آهه
مهي شي ذي لو ذشان مان الهيء ٿو ظهور آهه
ميخوار لي پي رحمت وٽ ڪثور آهه
لو ء ٿو حور لئو لد شراب طهور آهه

ساقيءِ جو مي جي ڪشتي جو لنگر ڪٽي ڇڏيو
ساحل مليو نہ ڪنهنکي بہ درياي جود
زنده جلائي مونکي بٽائي پوهن سماڌ
هڪڙو نمونو هي بہ تيو منهنجي نمود
خورشيد حشر بڻجي درخشان تيو عزيز
جو داغ تي پيو هو جبينَ تي سجود جو.

هر چيز ۾ هر رنگ ۾ هر سوءُ نظر آيو
جنهن پهلو کان جاچيم تنهنجو پهلوءُ نظر آيو
خالِ سيہ رخ تي تہ ابروُ نظر آيو
ڪعبي جو مجاور بہ تہ هندو نظر آيو
افسونَ سان پريل هنجو ڇا هر موي بدن هو
ڇا رنگ اکين ۾ منهنجي قدرت نہ پريو آهہ
سارو هوءُ بتِ پيڪر جادو نظر آيو
جنهن سمت ڏنو جاچي مون گلرو نظر آيو
سوَ رنگ ۾ هوءُ غيرت گل جلوه نما آهہ
غنچو نظر آيو ڪٿي خوشبو نظر آيو
تنهن ڏينهن کان جهانَ ۾ ٿي محراب جي ايجاد
جنهن روز کان تنهنجو خم ابرو نظر آيو
تحرير خطِ مصحف رخسار جي ماريوم
قرآن جي سورة ۾ بہ جادو نظر آيو
بيمار ڏني خوش تي غمِ عشق ڪنان جان
اللّٰہ مونکي درد پيي دارو نظر آيو
هر شور نفَس ۾ تيو هو اللّٰہ هو اللّٰہ
معموره ءِ هستي مونکي سڀ هوءُ نظر آيو
سڀ ويام ڇڏي ضعف ۾ بستر تي عزيزا
هڪ درد مونکي قوّت بازو نظر آيو.

ساقيءَ جو مي جي ڪشتي جو لنگر ڪٽي ڇڏيو
ساحل مليو نہ ڪنهنکي بہ درياي جود جو
زنده جلائي مونکي بٽائي پوهن سماڌ
هڪڙو نمونو هي بہ ٿيو منهنجي نمود جو
خورشيد حشر بٽجي درخشان ٿيو عزيز
جو داغ ٿي پيو هو جبينؔ تي سجود جو.

هر چيز ۾ هر رنگ ۾ هر سوءُ نظر آيو
جنهن پهلو کان جاچيم تنهنجو پهلوءُ نظر آيو
خالِ سيہ رخ تي تہ ابروءُ نظر آيو
ڪعبي جو مجاور بہ تہ هندو نظر آيو
افسونؔ سان پريل هنجو ڇا هر موي بدن هو
سارو هوءُ بتِ پيڪر جادو نظر آيو
ڇا رنگ اکين ۾ منهنجي قدرت نہ پريو آهہ
جنهن سمت ڏنو جاچي مون گلرو نظر آيو
سوَ رنگ ۾ هوءُ غيرت گل جلوه نما آهہ
غنچو نظر آيو ڪٿي خوشبو نظر آيو
تنهن ڏينهن کان جهانؔ ۾ ٿي محراب جي ايجاد
جنهن روز کان تنهنجو خم ابرو نظر آيو
تحرير خطِ مصحف رخسار جي ماريوم
قرآن جي سورة ۾ بہ جادو نظر آيو
بيمار ڏني خوش ٿي غمِ عشق ڪنان جان
اللّٰہ مونکي درد پيي دارو نظر آيو
هر شور نَفس ۾ ٿيو هو اللّٰہ هو اللّٰہ
معمورهءِ هستي مونکي سڀ هوءُ نظر آيو
سڀ ويام ڇڏي ضعف ۾ بستر تی عزيزا
هڪ درد مونکي قوّت بازو نظر آيو.

هيون بستيڻ ۾ مون همتون، هيون همتن ۾ مون پستيون
منهنجو خام جذبهء شوق هو نه نشيب هو نه فراز هو
نه ڪي لکتو دم لکي اشڪ غم نه ڪا آه لکتي شب الم
ڪو اچي ڇپير ها حال غم منهنجو ڪير درد نواز هو
ڪڏهن ناز تي مولکي ناز هو ڪڏهن مان سراپا نياز هُس
هي اداي ناز و نياز هو نه حقيقت ۽ نه مجاز هو
دؤ جفا ڪان باز نه آيو جو گهٽو ڪيس حسن تي ناز هو
نه ڪڏهيو وفا ڪان عزيز سو جو نيازمند نياز هو.

طاهر ٿيي هن تي راز اگر هستي و بود جو
نندو ٿئي خود آدمي پنهنجي وجود جو
آئو نظر ۾ حسن نه پنهنجي وجود جو
شاهد وکيو هي ڪهڙو نه پردو شهود جو
آزاد ڪيئن ٿئي هي سندم طائرِ وجود
رگ رگ ٿي دام آهس قابو قيود جو
پروانا زلف شمع کان ڪهڙي طرح بچن
حلقو اٿن پرو پرو ۾ زنجير دود جو
هر سنگدانو ٿو پڙهي تسبيح جي صدا
اح بت ۾ ڪن پيا ورد سلامِ درود جو
فتنا بمل زمين ۾ ڏسي تنهنجي راه پيا
محشر ٿيو منتظر تنهنجي پاي ورود جو
پاي جنونُ نه منهنجو ڪو پابند دشت ٿيو
ٿيو لامڪانُ بي دائرو منهنجي حدود جو
جيا آهه ذوق شوق خود آرائيءِ بهار
آئينو سامهون آهه سحر جي نمود جو

ڪون شرڪت ڪي قبولي منهنجي ماريو رشڪ مون
ڪيئن پسان پيو گهر ۾ گهوڙو دوست جي ديدار جو

ڪير ٻالي ڀولي صورت تي مري هنجي نه تو
حسن ڪي ناهي لڙائيءَ لاءِ ڪپ تلوار جو

يار جو ڏس ناز نخرو حسن مستي چال ٻول
آهه هوُ پيارو اتس ۾ ڪون قطرو پيار جو

تابُ تنهنجي چهرهءِ گلگونْ جو مشڪل تيو جهلڻ
بوءِ ٻڌي رنگ اُڏامي پيو سڄي گلزار جو

هر قدم تي تي اڳي صحرا قيامت تو ڪري
ناميدي نشين تي دامن منزلِ رفتار جو

حيرتِ نرگس پسايو باغ عالم خواب آهه
سرمو اندي ڪان مليوسبين نور جي انوار جو

موت جو ڍنگ اختيار آهي ڪيو ڇا نند عزيز
خواب آهي خواب تي پيو عاشقِ ناچار جو.

نه ڪو بندو هو نه ڪا بندگي نه ڪوئي ٻه بندهٔ نواز هو
هي ڪمال ذوق نياز هو هوُ غرور جلوهٔ ناز
در آستان نياز تي هي عروج حسن نياز هو
جو اياز هو سو هو غزنوي جو هو غزنوي سو اياز
تنهنجو ناز صرف نياز هو ته نياز تي نه مون ناز هو
جي فراز ۾ هي نشيب هو ته نشيب ۾ نه فراز
جڏهن قبله روُ مان ڪڙو تيس مونکي روي قبله نظر چڙهيو
منهنجو نقش حيرت بي خودي هڪ نقش جاي نما
مان نه سمجهي پاڻ کي خود سگهيس مان ته پنهنجو پاڻ ۾ هُس لڪل
مان ئي راز پردهٔ غيب هُس منهنجو پردو پردهٔ ر

وٺي هر سر مڪان ۾ شق لي رنج جدائيءَ ڪان
دم غربت مڪان ڪان پنهنجي جي ڪرني مڪين لڪتو
نسيم صبح جو خلوت ڪه گلزار ۾ جيالو
۽ هر غنچو ڪنار شاخ گل مان شرمگين لڪتو
دم غلطيد ۽ اک ڪولي ڪڏهن لنهنجي مرڻ واري
مري ٿي ڪين ارمان نگاهِ وابسين لڪتو
تماشو جؤ ڏسڻ آبو هو منهنجي خون فشانيءَ جو
سرشڪ جشم منهنجو پڻ وڏوني دوربين لڪتو
جناب عشق بالفيءَ ۾ ۽ جيا آتش لڳائي آهه
اکين جو لڙڪ ٿي هر شڪل آهِ آتشين لڪتو

خط جي حڏهن بيغام شب غربي عزيز آئي
منهندو هر داغ دل بوري لباس آتشين لڪتو.

ٿيو تصوّر مانيءَ تصوير آهي يار جو
ڪين ۽ ۽ دنيا سگهي ها پند جاٽي وار جو
ڪري غامل ناز جب پنهنجي ڪڏهن سينگار جو
وڃ جي جونيءَ ڪي هوا ڏني ٿي ڪنگو قونگار جو
صورته تصوير خان سب ٿي نظر يڪسان اٿس
ان ڪري ٿي هرڪو دعويدار ٿيو دلدار جو
دل جي ماڻان دوستي، ٿي پنهنجي دشمن جنجي دوست
جود بو التو اثر ٿي تاڙ بيمار جو
ڪنهنجي حسرت جي لبش ٿي غرق آهي سير ۾
جوش دريا جي ٿيو هر موج ڪي ڦن بار جو
آري گهه جي دريائي وبو سوسي مونکي
جنجي عوض من سب باعد ٿي اقرار جو

هوش جوانيءَ تي چو دل تي اسانجي تين
عاشق نہ ڪوئي تي تو ديواني تي ديوانو

ر سبحه جي داڻي ۾ بت آيو نظر مونکي
زاهد ٿي ٻڌائي تو بتخاني تي بتخانو

گيسوي مسلسل جو رشتو نہ ٽٽو ڪڏهين
پڙندا ٿا اچون جهولو افساني تي افسانو

توتي تو مري هر هر مان جان ڏيان پنهنجي
سرڪار ڪٽي وچ تون نذراني تي نذرانو

توڪان جو پنڻ آيو دل ڏيئي وريو دلبر
وٽ پل پيو فقيرن ڪان نذراني تي نذرانو

اغيار جي ڪوچي ۾ رک لاش نہ تون منهنجو
ظالم چو بنائين تو ويراني تي ويرانو

دل ويئي ڪٿي دنيا مان پنهنجي عزيز آخر
آباد نہ ٿي سگهندو ويراني تي ويرانو.

تصور مانيءَ تصوير حسن نازنين نڪتو
منهنجو حسن نظر پيي حسن ۾ حسن آفرين نڪتو

نہ نڪتو دل مان اڄ تائين وڏوئي شرمگين نڪتو
تنهنجو پرده نشين ارمان پيي پرده نشين نڪتو

منهنجو دم آرزو ڪان جنهنجي سيني مان حزين نڪتو
بشڪل آرزو دل ۾ سوئي پرده نشين نڪتو

ڪفن پوشيءَ وڏو پردو سندم ڪولي زماني ۾
جو ٿي ميت تي بي پرده منهنجو پرده نشين نڪتو

تنهنجو تير ستم دل مان نہ نڪتو سو نہ نڪتو نيٺ
جو مون مهمان ٿي سمجهيو سوئي گهر جو ڪين نڪتو

شمع پروانو جا گل پڻ بلبلِ ناشاد پڻ
تنهنجا سڀ تسبيح خوانُ ٿيا جنّ و آدمزاد پڻ

مهر پرور آهه هوُ ظالم ستم ايجاد پڻ
تو ڪري آباد پڻ ۽ خانمانُ برباد پڻ

هجر جي هڪ رات ۾ ڏس ڪيترا غمخوار ٿيا
درد و غم پڻ بيقراري ۽ دلِ ناشاد پڻ

باغ عالم ۾ نه رک تون پاڻڪي مطلق عنان
رهه صنوبر مثل تي پابند پڻ آزاد پڻ

درد جو شڪوو ڪريان ڪهڙي زبانُ سان چاره گر
ناتواني ڪان نه تو پهچي لب فرياد پڻ

وات ۾ وڌ جي زبانُ تي ۽ اچن هڏڪون پيون
ڪو گلا شايد ڪري پيو ڪو ڪري پيو ياد پڻ

حادهٔ تسليم عشق آسان ناهي اي **عزيز**
وائي تڪجي فنا ٿيا قيس پڻ فرهاد پڻ.

رديف و

محفل ۾ پراو ساقيءَ پيمانيءَ تي پيمانو
هڪ ٻئي تي ڪري پيڙو مستانيءَ تي مستانو

جي برق تجلّيءَ کان بيهوش ٿيو موسيٰ
هت شمع جلائي ٿي پرواني تي پروانو

هڪ جام تي محفل ۾ انبوه نگاهن جو
ساقيءَ جي ڪرامت ڪيو پيمانيءَ تي پيمانو

پيو يار سمهي سر کي گوڏي تي رکي منهنجي
چولڊو مان رهيس شب ڀر افسانيءَ تي افسانو

رديف ٽ

دلربا اُٺ تڙ
وئي دل ٻر نه ويئي تنهنجي من مان دلربا اُٺ تڙ
جا سمجهيم ثابت اُها اُٺ تڙ
يار دل جو تي رهي
ٻاهه ڪا اُٺ تڙ
نه گهٽ سوز نهانُ ڪان دل ٻر ٻاري ٻاهه ڪا اُٺ تڙ
جلايو آتش خاموش جانُ بي چونُ چرا اُٺ تڙ
نارسا اُٺ تڙ
چوان ڇا بخت خوابيدي ڪان تي پئي نارسا اُٺ تڙ
رکيو بيدار جنهن تنهن ڪئي شب وعده دغا اُٺ تڙ
دلربا اُٺ تڙ
تنهنجي ٻرپٽ لڳايو هو تماشو دلربا اُٺ تڙ
لڳي جنهن دم گلي سان تون ملئين تي وئي جدا اُٺ تڙ
ڏينديُن
تسلي ڪنهن کي ڪنهن کي اي تصوّر يار جا ڏيندين
عجب بيتاب جان آهي نه ناهي دل ٻر ڇا اُٺ تڙ
داغ اُلفت جو
هميشه شل پيو چٽڪي اندر ٻر داغ اُلفت جو
وسامي شمع جي هيءَ وئي نه رهندي ڪانه ڪا اُٺ تڙ
وصل جي شب ڪان
وڇوڙي جي نه گهٽ تي رات آهي وصل جي شب ڪان
هئي بيداري ساڳي طرز ٻر هئي ٻر جدا اُٺ تڙ
ها دل
تئي بهتر ها جي منهنجي بنهي ٻاسي هجي ها دل
ڏنو هڪ جي ئي ڇا ناهي مزو بي انتها اُٺ تڙ
خلافيءَ جو
ميان تو آهه عادي هو سدا وعدي خلافيءَ جو
ڪريان ڇا ٻر رهي هنجي اچڻ جي تي سدا اُٺ تڙ
خط هنجو
ملبان مان چونه اي قاصد رکي دل تي هي خط هنجو
اچڻ لي. جنهنجي دل ٻر هئي گهٽي صبح ومسا اُٺ تڙ
شرار آهي
عزيزا عمر پنهنجي صورتِ برق و شرار آهي
اچي ڪيئن صبر تي راهي منجهان دارِ فنا اُٺ تڙ.

بيداد ٻڻ
حد کان گذريو هاڻ تنهنجو جور ٻڻ بيداد ٻڻ
انتها کان وڌ ڪري مان خود چڪس فرياد

چال ڪان شوخ لنهنجي روز چلن للوارون
جي رهي جاري هي رفتار مري ويندا سون

ٽوڪي سمجهاير دل وات نہ وڃ گلوءَ جي
راه آهي اها پُر خار مري ويندا سون

آه ڪن تائين رسي ڪانہ چمن ۾ گل کي
ٿي چيو بلبل بيمار مري ويندا سون

جا ڪريون جونہ ڏکون لئہ فغان آه لڪو
هي ڪليجي مان لنگهيو پار مري ويندا سون

ڪنهن ڪئي دعوىٰ جگرداري جي لوسان اي صنم
ها ڪري پر نہ ڪر انڪار مري ويندا سون

هجر جو يار تو بل پل ٿي اجل جي آفت
اهڙا ٻيا ڏينهن هي ٻيا چار مري ويندا سون

تون مسيحائي ڪرين يا نہ ڪرين ڪا جائي
لعل لب لنهنجي ٿي سو‌ٽار مري ويندا سون

ڪٿ اکيون کي تون محبت جي مريض ڏي يار
ور نہ پرهيز ڪان بيمار مري ويندا سون

تون اڏي تُو جان ونين ڪاڏي سڄڻ سڌ ناهي
ووڙيندي حسن جا گلزار مري ويندا سون

هجر لنهنجي ۾ سڄڻ درد و الم ٿيا همدم
غم ۾ آهن جي هي غمخوار مري ويندا سون

آه قيدن ڪان ڪُلي سخت لبو قمد حيات
روز هڪ هڪ ٿي گرفتار مري ويندا سون

ٿئہ دل جي سان نهي دل جي گنهڻ جنس عزيز
ويا مري هاڻ خريدار مري ويندا سون.

رديف ڻ

وڃي دل ۾ نہ ويٺي تنهنجي من مان دلربا اُڻ تڻ
جا سمجهيم بار دل جو تي رهي ثابت اُها اُڻ تڻ
نہ گهٽ سوزِ نهانُ کان دل ۾ باري باھہ کا اُڻ تڻ
جلايو آتشِ خاموش جانُ بي چونُ چرا اُڻ تڻ
چوان جا بخت خوابيدي کان تي پئي نارسا اُڻ تڻ
رکيو بيدار جنهن تنهن کئي شبِ وعدہ دغا اُڻ تڻ
تنهنجي ہرپٽ لڳايو هو تماشو دلربا اُڻ تڻ
لڳي جنهن دم گلي سان تون ملئين تي وڃي جدا اُڻ تڻ
تسلّي کنهن کي کنهن کي اي تصوّر يار جا ڏيندين
عجب بيتاب جان آهي تہ ناهي دل ۾ جا اُڻ تڻ
هميشہ شل ٻيو چٽکي اندر ۾ داغ الفت جو
وسامي شمع جي هيءَ وڃي تہ رهندي کانہ کا اُڻ تڻ
وڇوڙي جي نہ گهٽ تي رات آهي وصل جي شب کان
هئي بيداري ساڳي طرز ۾ هئي ۾ جدا اُڻ تڻ
تئي بهتر ها جي منهنجي ٻنهي پاسي هجي ها دل
ڏنو هڪ جي ئي جا ناهي مزو بي انتها اڻ تڻ
ميان تو آھہ عادي هو سدا وعدي خلافيءَ جو
ڪريان جا ۾ رهي هنجي اچڻ جي تي سدا اُڻ تڻ
مليان مان چو نہ اي قاصد رکي دل تي هي خط هنجو
اچڻ لي جنهنجي دل ۾ هئي گهڻي صبح ومسا اُڻ تڻ
عزيزا عمر ٻنهنجي صورتِ برق و شرار آهي
اچي کيئن صبر، تي راهي منجهان دارِ فنا اُڻ تڻ.

حد کان گذريو هاڻ تنهنجو جور ۽ بيداد ۾
انتها کان وڌ ڪري مان خود چڪس فرياد ۾

چال کان شوخ تنهنجي روز چلن تلوارون
جي رهي جاري هي رفتار مري ويندا سون

توکي سمجهايم دل وات نه وڃ گلروء جي
راه آهي اها پُرخار مري ويندا سون

آه ڪن ٿائين رسي ڪاله چمن ۾ گل کي
ٿي چيو بلبل بيمار مري ويندا سون

ڇا ڪريون جو نه ڏکون تير فغانَ آهه لڪو
جي ڪليجي مان لنگهيو پار مري ويندا سون

ڪنهن کني دعوىٰ جگرداري جي توسان اي صنم
ها ڪري پو نه ڪر انڪار مري ويندا سون

هجر جو بار تو پل پل ٿي اجل جي آفت
اهڙا ٻيا ڏينهن جي پيا چار مري ويندا سون

تون مسيحائي ڪرين يا نه ڪرين ڪا جاني
لعل لب تنهنجي ٿي ستوار مري ويندا سون

ڪٿ اکيون کي تون محبت جي مريض ڏي بار
ور نه پرهيز کان بيمار مري ويندا سون

تون اڏي پوُ جانُ وٺين ڪاڏي سڄڻ سڌ ناهي
وڙ ٻندي حسن جا گلزار مري ويندا سون

هجر تنهنجي ۾ سڄڻ درد و الم ٿيا همدم
غم ۾ آهن جي هي غمخوار مري ويندا سون

آه قيدن کان ڪُلي سخت ٿيو قيد حيات
روز هڪ ٿي گرفتار مري ويندا سون

نقد دل جي سان لهي دل جي ڳنهڻ جنس **عزيز**
ويا مري هاڻ خريدار مري ويندا سون.

دسيءِ جنونْ کي آهن ارمانْ نوان نوان
دمر دمر ڪري ٿو چاڪ گريبانْ نوان نوان
دل ۾ اچن ٿا درد ۽ ارمانْ نوان نوان
گهر ۾ لٿام ڪهڙا نه مهمانْ نوان نوان
زلفن کي چوڙي ڪو ٿو چڏي دوش ناز تي
آءٌ نت لهان ٿو خواب پريشانْ نوان نوان
نڪتو نه ڪوي ياز کان پاي جنونْ سندمر
ديوانا پيا رلن ٿا بيابانْ نوان نوان
پيريءَ ۾ پڻ نه ويٺي جوانيءَ جي چيز چاڙ
پيدا ٿين اچا به پيا ارمانْ نوان نوان
هڪ وار قتل تون ڪري قصّو تمام ڪر
گردن تي روز ڌر نه پيو احسانْ نوان نوان
اهلِ چمن لئي عيد تي فصلِ بهار ۾
بدلائي وينا ويس گلستانْ نوان نوان
سرمو اکين ۾ تلڪ متي تي سنواري وار
ڪنهنجي ڪريو ٿا قتل جا سامانْ نوان نوان
پورو به تنهنجو قول ڪو آهي ڪڏهين ٿيو
چاليِ ڪرين ٿو وعده و پيمانْ نوان نوان
مجروح تو ڪري نه ڇو ڪيئن قيري منهن **عزيز**
ناهي تو ڏس نه ڪيئن هوُ نمڪدانْ نوان نوان .

هجر جا سڀ سهي آزار مري ويندا سون
دل تي پٿّر رکي اي يار مري ويندا سون
آءُ اچي لڳ تون گلي يار مري ويندا سون
چرچو دنيا جو ٿيو ڏينهن چار مري ويندا سون

تڏ ٽڪر ٽڪر سان ملائي ويو تڏ جگر کي آگ لڳائي ويو
تڏ وجود عشق جلائي ويو ڪا نس هئي نوڪ جمال ۾
منهنجي عمر جيڏي وڏي ادا آهه اوڏانهن گهٽي سدا
تنهن ڪمال منهنجي زوال ۾ ۽ زوال منهنجي ڪمال ۾
اڄ موت منهنجي ڪان خوش ٿيو جو لسان ڏيئي ڪري جاڪ ويو
پس موڪ گويا ملائي ويو منهنجو لاش گرد ملال ۾
تون خيال ڪان ٿه بعد آهين تنهنجي ديد ٿي ٿه شهد ٿي
تون قدير آهين وحيد تون تنهنجي ناهه ڪوئي مثال ۾
ڪڏهن اهڙي باد هوا لڳي جو اسانجي دل جي ڪلي ڪلي
هجي نت بهار سدا ڪري تنهنجي باغ حسن و جمال ۾
مونکي آرزو جي رضا ملي، هئي غير معلي ٿه خامشي
جي سوال جو ٿه جواب هو ٿه جواب هو هي سوال ۾
تنهنجي در جو آهه فقيرُ جو سو گدائي ۾ به امير ٿيو
جو قناعت جون ٿيون دولتون سڀ اچي دست سوال ۾
منهنجي اک جي تو ۾ وسي پيو ڪر عزيز عالم جس جو
منهنجي آرزو جو جهانُ ٿو ڪنهنجي آهه نقطهٔ خال ۾.

رديف ن

ڌرو عشق ۾ ٿيا انسانُ نوان نوان
ڪافر نوان نوان ۽ مسلمانُ نوان نوان

هوُ بيوفا رقيب جو ڪيئن تيندو آشنا
جڏ وهم ايندو دوست نه دشمن جي پيا
تا پوُر داغ حسرت دل جا پون مونکي
منهنجا گناه مولي نه آڻج شمار
تي، عمر خضر جي لڳي ڪالهوڪي ڳالهه مس
عاشق جي راتيون هجر جون ساريون ڄمار
کهڙو ڪري اچڻ جو وئين وعدو خواب ۾
آئي نه ننڊ عمر سڄي انتظار
بيدل تي ڪيئن چوان هي نشان داغ دل جا تيا
دل جي هجي نه ڳالهه اچي اعتبار
مونکي نه چو تي اڄ ڪير توسان دل جو حال
اڄ زندگيءَ کان جيُ به ڪڪ آهي ڪنار
دل جون مچيائين جي نه ڪي ڳالهيون نه آيو باز
هي ڳالهه گهٽ نه آهه گليو گلو خار
کهڙا کهڙا زخم جگر منهنجي کي ڏسن
پٺجي وڃي نظر نه ڪاابروي يار
ندو هوُ مون ڏي سڄ چا الهندي کان اڀرندو
هنکي ڏسيو ڏسان تو گهر ۾ ايپ وچار
دَرَ تي ڪتر تيا يار جي چا شاه چا گدا
ڪير آهين تون عزيز اچين جو شمار ۾

نه جستجو سا خيال ۾ نه ڪشش سا حسن و ڪمال ۾
ناهه سوز درد فراق ۾ نه ڪي لذتون سي وصال ۾
ر تغيّرات جهان جو نه مثال بدر و هلال ۾
ڪڏهن تيو زوال عروج تي ڪڏهن تيو عروج زوال ۾

ویډی سان وچن مونکې تو پې چمن کړې دوست
ونس کېږي کلي شي حو ښتش ولیج و محن بر

بوري تې حیالي د وربو وصل بسندو ډېښن
آخر جا وکمو آحر الهيء دور زمن بر

هرگز د بډائین، د مجنانین، د ټنې آس
... زدلچسپ تنا ښلو سوبن جا تیو سخن بر

غنچي حو تنگا ناهر هي چوډس تي تعي دل
... ساعر بیو هلي حون حو اح نزم چمن بر

مولېل لون دکم، چمن کلون لي کجي بیوس
دکجو ببو اجان شرم گناهن کان کشن بر

ارشاد، چيء حکي چيء خوب اي دلبر
مبتاج اتني کېږو د تلخيء سخن بر

هر قطري نسني کان تو سو سز تي وبران
... بوکت جو پچاب آهر لعل پيهنجي ندن بر

ثبو لوط هتن لبجي حو بي مرهم کافور
چت خلد بوی یار د کو نار نین بر

اج کلهه حو عزیز آهر د هي داغ غم دل
وئي دل، د حلاهن آني ابا حان هئي لن بر

ناهي کي گریبان م عزیز ان بر انئي سب
ردیوتو ... تي وه جهلي دامن کي هتن بر

دم دم تي کال آبو مونکي انتظار بر
... صدبار موس مون ڈنو هک پل جمار بر

اي سوق دل! سو خط لکي قاصد کان رک اچي
کهڑو جواب ابندو د وهه انتظار بر

دم بہ تو ناتواني ۾ چورائي منهنجي جان
سچ تو تني نہ ساٿي کو حالِ تباه
دل آه هٿ مري کيو گوشو کمان جو
تي ڪنجِ عافيت نگهِ بي پناه
آغوشِ مادري تيا کُلي دامنِ پناه
زخمِ جگر بہ چپ ڪيو روئن تا ڪپاه
دامانِ دشت دامنِ يعقوب تي پيو
يوسف کي چين ويو اچي آغوش چاه
شورِ فغانْ تيو مژدهٔ پيغام ننگ عشق
آوازِ 'واهِ وه' تيو منهنجي آه آه
دل ئي نہ پنهنجي تي نہ چا تيندو رفيق دم
سانڍيو مون ساري عمر جنهينکي هو ساه

هنجي سوا اچي نہ تو ڪجهہ پيي نظر **عزيز**
پنهنجو ڪو نورِ آه جڏي ويو نگاه ۾.

دمِ سيني ۾، دل پهلوءِ ۾، ۽ روح بدن ۾
آهن هي ڏکيا، تنهنجا سدائين پيا ڏکن
افسوس هلي هنجي اگيان هڪ نہ دهن ۾
چا تيو جي زبانون تيون سوسن جان سٺون
لوکن کان لڪائم تي اڳي، هاڻ ڪريان چا
هڪ هڪ تي کُليو درد، بڻي داغُ بدن
اکڙين ڪيو رسوا تہ چا دل ڪيو نہ پريشان
پنهنجين هي ڪيو آس رکون کهڙي ٻين
معلوم اٿم حال نہ دل جو ڪو مگر يار
سو وار وچائي مون لڏي تنهنجي هٿن

رديف ۾

حسرت جي نِڪ مان آهيان تنهنجي جلوه گاهه ۾
تِنهِن لائقِ نظاره مان پنهنجي نگاه ۾

آهن جي سرخ ڏورا هي چشمِ سياه ۾
پازيب، تن جا پاتال کي پاي نگاه ۾

جائل ڏسي هي زُلفِ رخِ رشڪِ ماه ۾
منهن زنجير پئجي ويا منهنجي پاي نگاه ۾

ٿي دور تو اکين کان منظرِ فراق جو
لو ظحي رهجي ويئي شبِ غير نگاه ۾

اکڙيون ٿرن ٿيون ڪنهنجي هي ڳولا لئِ راس ڏينهن
گردشِ ڪٽان اچ آئي هي پاي نگاه ۾

محبت پي منهنجو دوشِ عزيزان لي بار آهه
ڪيڏو سبڪ آهيان تنو سڀ جي نگاه ۾

ڳوڙها وهن نه ٿا هي دمِ محو ديدِ يار
ڏر آهيان پولي مان رهيو تارِ نگاه ۾

دل جي ڏيڻ جي اک ٿي هي، ۽ دل وڃڻ جي هوَ
ايڏو تو فرق منهنجي ۽ هنجي نگاه ۾

اي ظالمان ديدا! دلبن کي بچائجو
پالو لشڪرِ بربل ڏسان پيو مان ڪنهنجي نگاه ۾

بخشش جو انحصار تو منهنجي گناه تي
پنهان تون رحمتون منهنجي رويِ سياه ۾

وارفتگي ۾ يار جي پرن لي سر ڏونم
بني روشني عجب ٿي بختِ سياه ۾

تي خاڪ ڪيترا ويا منزل ۾ عشق جي
لکها ٿيا قافلا لتقِ گردِ راه ۾

مون درد، الم، غم ها كيا وصل جي شب پيش
اڄ ناز ڪريان ڇا تي ڏنم هٿي ڇا ڪٿي دل
دنيا جي خيالن هي ڪئي ڪهڙي خرابي
خلوت جي ڇا هٿي ڪند سا تي سڀ جي گهٽي دل
ڏسجيءَ تون اُميدن کان نہ محروم تي موٽين
هرهر نہ ڪهي ڪوچي ۾ وڃ هنجي جتي دل
ساقيءَ جي هٿان زهر پي ترياق مثال آهہ
چپ تي رکيءَ ڇا هاڻ ڪندي وه جي وٽي دل
جي لطف پُڳس ڪون، ڪيئين ظلم ڪي جاري
شڪوانا پُلي پُل ۾ بہ دلبر نہ متي دل
ڪير آهہ جو ڪائي نہ تو افسوس متر دوست
ٻر دل جو جگر ڏس نہ ڪري اُف تي ڏٽي دل
دل فقر جي دولت کان پٽي اهڙي غني تي
دنيا کي پري لت هٽي دنيا کان هٽي دل
سورنگ زماني جي ڪيا صورت گردش
متجي مان وِيس ٻر نہ اچا منهنجي متي دل
مدهوش ئي جاڻن تا هي اسرار جهانءُ جو
جاڳي تو سوئي ننبد مان جنهن اک نہ پٽي دل
ڇو تنهنجو وطن ۾ بہ مسافر جانءُ سفر تيو
دم توکي قرار آيو نہ سيني ۾ جتي دل
ڪٽ سير چمن جو غم فرقت کان دماغ آهہ
بيجاء اٿم خندهءِ گل کان تي ڪٽي دل
پاسي ۾ پنو ڪون عزيز آهہ ڪو دل جو
ڏس گرد ملال آهہ متان تنهنجي لٽي دل
مان هوس عزيزا رہ ڪعبہ جو مسافر
ٻر ويندي پٽن منهنجي هي جهانءِ جانءُ جهٽي دل.

رديف ڳ

ٻيون جو ايئن ٿيو منهنجي دورِ نظام سان سڳ
جيئن زلف و رخ جو هنجي ٿيو صبح و شام سان سڳ
قاصد اچي ٻڌي مون بيمار غم جي اُميد
هو منهنجي زندگيءَ جو هنجي پيام سان سڳ
ساقي جي مهربانيءَ ٿي پنهنجوئي ميڪده ئي
شيشي سان دل جو رشتو ٿي اِک حو جام سان سڳ
هستيءَ جي انتهاجي ڪا انتها نه آهي
ٿيو ابتدا کي منهنجي دورِ دوام سان سڳ
مائل ٿيو هاڻ آهي ڪمبخت خال رخ تي
چاهي ٿو طائرِ دل زلفن جي دام سان سڳ
ٻيوجهه منهنجون اکڙيون ناهن وڪمل اُنهن تي
زاهد ٻنهن جو آهي بيت الحرام سان سڳ
ٿيو خاڪ ۾ سمهڻ ٻڌ هڪ ٻل حرام موتکي
منهن جو ٿيو حڏهن کان مسيح خرام سان سڳ

دم هنجي عاشقيءَ جو چاڪون عزيزؔ ماري
هڪ شاهه حسن جو ٿي چؤ ڪبئن غلام سان سڳ.

(٦) رديف ل

هڪ درد ٿي منهنجي ٿي ڪئي ٿبري پئي دل
جنهن هند محبت ۾ ڪرڻ بعد ٿي قتي دل
سيني ۾ جو قتڪين ٿي مهنجي باڙ پئي دل
آهي ڪا نشن اچڻي جا آفت هي چئي دل
برباد ڪوي مولکي، لو برباد ڪيو ناڻ
نادان ڏلم تو جانُ نه نادان جئي دل

مون درد، الم، غم ها ڪيا وصل جي شب پيش
اج ناز ڪريان چا تي ڏنم هٿي جا ڪٿي
دنيا جي خيالن هي ڪٿي ڪهڙي خرابي
خلوت جي جا هٿي ڪنڊ سا تي سڀ جي گهٽي
ڏسجيء تون اُميدن کان نہ محروم تي موٽين
هرهر نہ ڪهي ڪوچي ۾ وڃ هنجي جتي
اقيء جي هٿان زهر پي ترياق مثال آهہ
چپ تي رکيء چا هاڻ ڪندي وه جي وٽي د
ي لطف پڇس ڪونہ، ڪيئين ظلم ڪي جاري
شڪرانا پلي پل ۾ بہ دلبر ڏ مٽي دل
ير آهہ جو ڪائي نہ تو افسوس مٿم دوست
پر دل جو جگر ڏس نہ ڪري اُف تي ڏٺي دل
دل فقر جي دولت کان پٽي اهڙي غني تي
دنيا ڪي پري لت هڻي دنيا کان هٽي دل
سورنگ زماني جي ڪيا صورت گردش
مدهوش ٿي جاڻن تا هي اسرار جهان جو
منجي مان وِيس پر نہ اچا منهنجي مٽي دل
جاڳي تو سوئي ننڊ مان جنهن اک نہ پٽي دل
چو تنهنجو وطن ۾ بہ مسافر جان سفر تيو
دم توڪي قرار آيو نہ سيني ۾ ڇٽي دل
ڪت سير چمن جو غم فرقت کان دماغ آهہ
بيجاءِ اٿم خندهء گل کان تي ڪٽي دل
ني ۾ پتو ڪونہ عزيز آهہ ڪو دل جو
ڏس گرد ملال آهہ مٿان تنهنجي لٽي دل
مان هوس **عزيزا** ره ڪعبہ جو مسافر
پر ويندي بتن منهنجي هي جهانوء جان جهٽي دل.

رديف ڱ

ٻڌون جو ايئن تنهنجي دورِ نظام سان سڱ
جيئن زلف و رخ جو هجي تيو صبح و شام سان سڱ
قاصد اچي پڇي مون بيمار غم جي اُميد
هو منهنجي زندگيءَ جو هنجي پيام سان سڱ
ساقي جي مورباں تي پنهنجولي ميڪده ٿي
شيشي سان دل جو رشتو ٿي اک جو جام سان سڱ
هستيءَ جي انتهاجي ڪا انتها نہ آهي
ٿيو ابتدا کي منهنجي دورِ دوام سان سڱ
مائل ٿيو هائڻ آهي ڪمبخت خال رخ تي
چاهي تہ طائرِ دل زلفن جي دام سان سڱ
ٻوجهہ منهنجون اکڙيون ناهن رکيل اُنهن تي
زاهد ٽنن جو آهي بيت الحرام سان سڱ
ٿيو خاڪ ۾ سمجهڻ پڻ هڪ پل حرام مولکي
فتنن جو ٿيو چڏهن کان مسجد حرام سان سڱ

دم ڀنجي عاشقيءَ جو چاڪون عزيز ساري
هڪ شاه حسن جو ٿي جڙ ڪيئن غلام سان سڱ.

رديف ل (۱)

هڪ درد تي منهنجي ٿي ڪئي ٿبري پئي دل
جنون هند محتسب ۾ ڪرين بعد ٿي ٿئي دل
سيني ۾ جو ٽڪڙن تي منهنجي باڙ پئي دل
آهي ڪا نشن اچڻي جا آفت جي جئي دل
ڇوکري مولکي، تہ برباد ڪيو ناڻ
نادان ڏلر تہ جانُ نہ نادان جئي دل

ن پنهنجي دل جي پلا ڪيئن ڳُهران عزيز
وڌ نقد جان کان تيو اُن سيمتن جو اگهه

گـوهـر فشانُ عزيزُ رئيس الڪلام آهه
تُل تور موتين جي تيوانجي سخن جو اگهه.

ڪي سندم محبّت موليٰ جي آهه تانگهه
صد آفرينُ جو قطري کي دريا جي آهه تانگهه
ِ حزينُ کي داغ سويدا جي آهه تانگهه
شوريده سر کي زلف جي سودا جي آهه تانگهه
بڻ هواي شوق کان تا نجد ۾ اُڏن
ذرّات خاڪ قيس کي ليليٰ جي آهه تانگهه
ٿي بهار دامن دل تار تار آهه
دستِ جنونُ کي دامن صحرا جي آهه تانگهه
اڄ اهل دين دين کان بي دين ٿي پيا
دنيا کي ڏسجي هاڻ ٿي دنيا جي آهه تانگهه
دل کي نه آهه وعدهٔ فردا جو اعتبار
تسڪين دل کي وعدهٔ فردا جي آهه تانگهه
ڪڙين کي گهيريو آهه جو مژگان صف بصف
پياڪن کي تي چا ساغر و مينا جي آهه تانگهه
ي اشتياق قتل کي خنجر جي جستجو
خنجر کي منهنجي خون تمنّا جي آهه تانگهه

جـو بحر فڪر ۾ نه رهان غوطه زن عزيز
مقصد کي منهنجي گوهر يڪتا جي آهه تانگهه.

آهيان مريض عشق جو منهنجو دوا مان ڪر نہ ٻيو
مون ڪان دعا ني دور لعب مولڪان شفا الڪب الڪب
بعد فنا ولالي لو ڪاڪ سندر ڪتان ڪتي
ڪوچہ يار ڪان هدا ياد صبا الڪب الڪب
منهنجي دعا حي لو اچا منهنجو يتم دلربا
سب جي بدي عزيز لو منهنجو خدا الڪب الڪب.

رديف ڳهہ

روز ازل هو ڪوليو ويو گلرخن جو اڳهہ
حسن پري ڪتي نہ سکيو موي لن حو اڳهہ
عشاق حي ني دم سان وڌيو گلرخن حو اڳهہ
محفل ۾ جبڻ وجهڻ سان گلي لو گلن حو اڳهہ
ڪرلس جهنجي ندر جي شاہان شانَ نہ ليا
بالا ٻيهي ڪڪن ڪان لو ان سمتن جو اڳهہ
ياقوت زرد ليو لب لعلن جي ورڙو
آهي ڪري ويو سال لبا لعلِ يمن جو اڳهہ
قيمت ۾ مٺت لئبن حي نہ لو ڪو نہ ڪهڻ سال
منهن لنهنجي ڪان ڪريو مهہ چرخ ڪهن حو اڳهہ
دندان آبدار حو ڪِلندي گلي پيا
ويو هل مڇي ڪلي ويو درِّ عدن حو اڳهہ
ڪهڙي طرح قلن ۾ نُوري شوخ نازلبن
ڪڌهن چمن ۾ ڪوڏ گليو گلبدن جو اڳهہ
شمع حرم ڪي زلف حو سودا لئون ٿيو
ڪافور اڄ پڇي پيو مشڪ ختن حو اڳهہ
منهن مان هؤ اولي ٿان ڪربان حاضر هي لند دل
ڪمئن بي زبان ٿي مان ڪتان بي دهن حو اڳهہ

بوي ڏهن لڪائڻ زاهد تي پارسائي؟
اڪثر پون پيون پڌائن عصمت ءآب جو رنگ
چشم حباب شبنم ڦولن کي هيٺن ڇوي تي
ڪهنبي جو آهه چٽڪو حسن شباب جو رنگ
شبنم جي بزم گل ۾ جا آبرو تي آهي
آباد موتين سان تس آب و تاب جو رنگ،

بلبل عزيز مينا سڀ ڪنهنجا عمنوا تيا
گل ۾ پيا اڏائن ڪوڙي جناب جو رنگ

رديف گ

يار عزيز وقت غم مونکان تيا الگ الگ
ڪونہ شريڪ رنج تيو سڀ تيا جدا الگ الگ
عشق جون دستڪاريون گل جي لسن ۾ تيون عيان
داغ جگر ۾ ڏس اچي نقش وفا الگ الگ
طالب دل خدائي تي جي نہ ڏيان بوائي تي
ڪاڪل و چشم و لب دهن جي تي گلا الگ الگ
ناز و نياز عشق ۾ ربط نہ جا عجيب آهه
بندو الگ خدا الگ شاه و گدا الگ الگ
قتل کان پوين دست و پا ڪر تون ويئي جدا جدا
هرهڪ عضوو تن سندو جيئن تي فدا الگ الگ
نرگس جي مجال جا هن سان نظر ملائي ڪا
هنجي تي زلف کان رهي باد صبا الگ الگ
ساقي جي دم سان هو متل باده ڪشن جو ميڙ هت
هاڻ بياڪ تا پين جام صفا الگ الگ

دهانِ زعم کان پي تيو نباڻ کس
جگر جو درد پنهاڻ، جان جو ڏک
نزاعِ کفر و مسلم ناهه کائي
عيانُ ٿي تا لهي اديان جو ڏک
اُجهاباڻون نه دل جي آگ ڪڏهين
وهيو هي ديدهٔ گريان جو ڏک
نه گهٽ اغيار کان آهي عزيزا
دِرِ جانان سندي دربان جو ڏک.

رديف گ

آيو اکين ۾ آهي عهدِ شباب جو رنگ
نرگس اڏائي پيو اڄ برگِ گلاب جو رنگ
پردي کي ناهه ڏيندو لنهنجي شباب جو رنگ
ابيض مان آهه احمر ٿي پيو نقاب جو رنگ
ٿيو لهر زندگيءَ ۾ موجِ سراب جو رنگ
اڪرين پيون پسائن چشمِ حباب جو رنگ
ڪنهن شوخ جي ڏٺوئس چشمِ عتاب جو رنگ
تو ڇڄي پيو اڏامي روي گلاب جو رنگ
چشمِ عتاب سان گڏ مون لي خطاب پڻ آهه
آهي عذاب جهڙو لنهنجي ثواب جو رنگ
ٿيو اشڪ خونُ مان ظاهر احوال دل جلبل جو
سرخي بتائي پيئي ساري ڪتاب جو رنگ
مون دل جلبل کان جالي احوال ڇو نه ڪوئي
نوي ڪباب مان ٿيو ظاهر ڪباب جو رنگ
لوبهه جو خون ڪريان يا پنهنجو خون ڪريان
هي چشم مست ساقي لنهن ۾ شراب جو رنگ

تا وڃڻ وارا وڃن هي نقش پا پنهنجو ڇڏيو
ٻر تڪي تي چا نہ حسرت سان سندن منزل جي اک
تنهنجي هوهڪ زخم دل ۾ هڪ چمن آباد آهہ
بلبلِ غمگين هجي ها ڪاش توکي دل جي اک
زخم دل تيو آشڪارا مثل چشمِ انتظار
اشتياقِ ديد کان اڀتيل رهي بسمل جي اک
روز هڪ پيماني سان ماپي تو پيمانِ وفا
شيشۂ دل تي رهي تي ساقيءَ محفل جي اک
خاڪ مجنونؔ کي جي آهي پنهنجي ليليٰ جي تلاش
اشتياقِ قيس ۾ ڏس روزنِ محمل جي اک
مدّعا جي ذڪر کان اڳم تي پيپون هيٺ اکيون
ڪجھ ڇپائڻ سان ڇپي تي ڪين ڪي سائل جي اک

ڪر عزيز انجام تي آغاز کان پهرين نظر
دور بينيءَ لاءِ لازم آهہ مستقبل جي اک.

اٿم پنهنجي پرين ارمان جو ڏک
نہ دردن جو نڪي درمان جو ڏک
ڻٽڻ تي ها تير اُف دل مان نڪتي
رهائيءَ وقت تيو زندان جو ڏک
حيا مانع تيو ناوڪ زني کان
رهي سيني کي ويو مژگان جو ڏک
تصوّر ۾ تي ڏسندي تيو وڃي گم
چوان چا صورتِ پنهان جو ڏک
مقابل تي ڪڏهن اي آئينہ رو
وڃي وڌندو دلِ حيران جو ڏک

هجر ۾ باقي ٻيو ڇا رهيو مون ڪاڻ آهه
آسرو ڪوئي اجل ناگهانيءَ کان وڌيڪ
ٿي نٿي، الباس عو واز روشن تشبيي سب
ناهه باقي ڪو سبق درس فانيءَ کان وڌيڪ
ضعف هڪ ماري ٻيو سرد مهري يار جي
جسم منهنجو تو ڏٺي ناتوانيءَ کان وڌيڪ
لون ڌ جلڻ، لنهنجي ڪري لرڪ دلبا ڪي ڪسر
ورلڌ ڪجهه هگب ۾ ڌ ٿيو ڪامرانيءَ کان وڌيڪ
مان ڪُڇان مس، تو جري روز سمجهيم ڳالهه ڪي
داغ دل جا تا جلن بدگمانيءَ کان وڌيڪ
ڪو توقع ڪور هو عود ڪهي آبو بچڻ
مهرباني آهه جي مهربانيءَ کان وڌيڪ
سر وڃي، سب ڪنهه وڃي، تر سلامت هوُ رهي
اي عزيز آهي ڌ ٿي ڪان جانيءَ کان وڌيڪ.

رديف ک

پيا ڳُلي اج چشم ڏسندي ساقيءَ محفل جي اک
وٽي ڪري قطري مان دريا مرشد ڪامل جي اک
ديہ دم جا مان جوان جا وٽي جئي قاتل جي اک
زخم دل هسدا رهيا روئندي رهي بسمل جي اک
راز مستيءَ ۾ هجي لنهنجي حسنيءَ ناطل جي اک
زاهدا ڏي ڪاش الله لوکي ٻي ڪا دل جي اک
عين مدهوشيءَ ري کلندو ڪور اسرارِ خودي
بند اکڙيون جي ٿين راهد کلي ٿي دل جي اک
رات جي ٿي مانه ۾ ٻيڙي ڪنڌي ڳولي اٿين
آهه شوقِ صبح ۾ بيدار خطِ ساحل جي اک

و ڪمر هو جو شمع جي دل کي جلائي ويو
پروانا ڳولبدا وهيا ڪٿندا چراغ شمع

رغِ صبا لشبمن آتش مان ويو اڏي
بادِ صبا ڪري جلديو ويران باغ شمع

اموش مثل شمع نہ ڪوني جلي سگهيو
پروانو هنجي سيني لڳايو سراغ شمع

وانا پي وهيا ها مئ آتشينٔ جو جام
محفل ۾ راسہ ساري پي جلڪيو اياغ شمع

پرواني مثل هنکي گهورڻ وارا ٿيا هزار
عرشِ علا تي پهچي نہ چا ليءِ دماغ شمع

ڪنهن شعلو سان هنجي لڳي لو عزيز آهہ
ڪنهنجي ٿي انتظار ۾ چشمِ سراغ شمع

رديف غ

آيو اح فصلِ بهار آهن عنادل باغ باغ
ڦول شادانٔ، غنچا خوش خوش سبزه و دل باغ باغ

پهتي بنجي خاڪ مجنونٔ پيش محمل باغ باغ
ناج ۾ واچوڙو پيو، ٿي گرد منزل باغ باغ

فصل گل کان آهہ ٿي اج غنچهٴ دل باغ باغ
ڏي گلابي ساقي، ڪر محفل جي محفل باغ باغ

خندهٴ گل جي صدا حو ٿي خزانٔ آهي جواب
باغ عالم ۾ نہ ٿي اي غنچهٴ دل باغ باغ

داغ دل ڪوماٽا آهون ٿدون اچا هنگامہ خيز
هن چمن جا گل ٿيا افسردا عنادل باغ باغ

ساقي گردن ۾ صراحيءَ جي وڌو ڦولن جو هار
دختِ رز لاڏي ٿئي، ٿي ساري محفل باغ باغ

هو مڪان ۾ دل جي مڪين ٿي رهيو اهو راز ڪڏهن لڪڻهن ٿي کليو
گهمي ڏٺو ونڊرڪي مون محبوب ڏٺو هٿي ٿار سدن ٿي ٻچار اڱا
تنهنجو آهيان آءٌ عزيز سدا مولڪان ڀائو ٻچن مولڪي گهر ڀي ڀيا
جيڪي وسري توکي اي يار ويا ڪر ياد سي قول و قرار اڱا.

رديف ظ

تنهنجو ساڄن سدا خدا حافظ | گل ڇڄين ٻيا جدا خدا حافظ
آ گلي لڳ ملا خدا حافظ | وڃ سهوڙي مدا خدا حافظ
منهنجون اکڙيون نثار، دل قربان | جان توتان فدا خدا حافظ
هي جدائي پيام موت آهي | جيڪا رب جي رضا خدا حافظ
ڪوءِ ساڄن سنڌ سفر ڏيهڙا | ڪر نه مون سان ملا خدا حافظ
لشڪر ناز جي چڙهائي آهه | ملڪ دل جو سدا خدا حافظ
روئي بلبل چوي ٿي وقت خزان | هاڻ باد صبا خدا حافظ
فرق دل جو غير فراق ڪيو | ڪجي ڪهڙي گلا خدا حافظ
اڄ نه حسرت ملي ڪيون دل جي | نه هم دم لبي بقا خدا حافظ
تنهنجي ويندي قضا جي لهرن ۾ | رهجي ويندي صدا خدا حافظ
توکي اڄ عزيز دنيا مان | هاڻ يار آشنا خدا حافظ.

رديف ع

گلگير ڪي مليو نه گلِ اخل باغ شمع
پروانا دل ۾ ويا ڪٿي جولهه ڀدا داغ شمع

پنهنجي نگاهه ڪان نه ڪو پل پي ڪري ٿي دور
هر تار ٿي شعاع جي چمڪ چراغ شمع

روشن هي دل ڪري، هڙ اکين کي ڏئي سرور
منهن تنهنجو شمع حسن، نه ٻيا چراغ شمع

کہاں میں اور کہاں انکا نامہ پر شوق
بتا دیا نہ ہو قاصد نے میرا نام غلط

عزیز جلتی ہیں اپنی ہی آگ میں حاسد
وہ خود غلط ہیں نہیں ہے مرا کلام غلط.

وئي فصل خزانْ کان بهار هلي رهي داغ جگر جي بهار فقط
نہ چمن ۾ رهيو نہ چمن جي کلي بچي جلڪي لئہ بلبل زار فقط
شب فرقت خير سان گذري منا وئي حسرت دل جي ۾ دل کان جدا
نہ هئي نالہ وفغان نہ هئي آہ ونکا لڇيو منهندو ئي سينو فگار فقط
وسيو قبر لي جنهن مرڻ دعا ڪئي پاس پڪاري لحد مان صدا
وڪان ندر ڪريان جا مان لوتان فدا رهي گرد ملال غبار فقط
جي هي درد الم سان ضعيفي رهي نہ مريض ڪي ايندي غشي ئي غشي
پوسڪون جي پولدي بي صورت ئي آهہ دل پر نہ هڪ جي قرار فقط
تنهنجي وعدي وفائي پر شڪ هو منا نہ نہ وات خوشي ڪنان ڪائي فنا
سچ پنهنجي سيان جو نہ ابري ها اچي ويسه ها جي ڪو بار فقط
تنهنجي ساقي پيالي جو خير هجي ڏي لون نشو اهو جو ڪڏهن نہ لهي
نہ ڪو شيشو ڪپي نہ سبو ٿو ڪپي ڪمف نظر جو خمار فقط
نہ ٿيو گل لي ڪڏهن ڪو معانْ جو اثر نہ نقش ئي ڪليو لڪي بال ۽ بو
ڏبي ڪنهن نہ اچي ڪا چمن جي جمر لدي باد صبا نہ نہ سار فقط
نہ ڪي هاڻي ڪبڻ نہ جثي ئي تنو مهندو عرص ندي هو عجب پر پو
هي نہ ظلم جوان نہ جوان جا ٻبو جو ڪنائين ڪري ئي نهار فقط
لکي عمر سچي جا لو حضر لذو نہ لو حسن ڏيو نہ لو ولبج سدو
ولين عمر ابد جو ها هولد مزو جي ڪکبي ها زلف جو مار فقط

بد نام عشق ۾ تي سندم نڪتو جڳ ۾ نام
تشهير عشق کي هو سندم نام سان غرض

مشهور آهه طور جو قصو پلي هجي
پنهنجو تيو تنهنجي حسن لبِ بام سان غرض

هنڪي بهانو خون وهائڻ جو گهر ٻو هو
قاتل جو هڪ نه ٻئي تيو الزام سان غرض

روشن رهي تو دل جي لحد ۾ جگر جو داغ
گهر کي تيو چراغ سرِ شام سان غرض

آرام دل جو جن کي کپي تنکي ئي هجي
پنهنجو عزيز آهه دلارام سان غرض

سڀ کي مِلين **عزيز** جوانيءَ ۾ تو جهڪي
آغاز ۾ رکين تو ڇا انجام سان غرض.

رديف ط

رکها گيا مرا روز ازل سي نام غلط
کيا گيا مري ہستي کا انتظام غلط

وجود کو ہي فنا في الوجود ہونا ہے
قضا کے سر پہ فنا کا ہی اتّہام غلط

شميم گيسوے دلدار مين تهي بوے اجل
صبا نے لاکے ديا وصل کا پيام غلط

بہک کے مستي مين سوے رقيب جاتا ہے
تمہاري بزم مين چلتا ہے دور جام غلط

تري تلاش مين اڑتا رہا غبار مرا
بتايا مجهه کو ہر اک نے ترا مقام غلط

کہان ہے روح کہان سر کہان دل اور جگر
قضا نے جسم کا کيسا کيا نظام غلط

زخمن کان لاش ٿيڙو گل پيرهن سراپا
مونکي ملي گلن جي چادر ڪفن جي عيوض
محمود جا خطا ڪئي بندي جي بندگي ڪئي
بس بت پرست ٿڪتو هو بت شڪن جي عيوض
غم آشنا ٿـي بيڙس نا آشنا سڀن کان
دنيا جا عيش ڇڏيم درد و محن جي عيوض
روز وصال جاڳي! آهي مليو هي مونکي
سوز الم جي بدران رنج و محن جي عيوض
بردو ٿيو حُسن ليڪ عريانً جي آبداري
پاڻيءَ جي آهه چادر تن پيرهن جي عيوض
منصور زلف و قد جو ڪجهه قل ڪو پالو جا تو
جو مشعہ جان گهوريءَ دار و رسن جي عيوض
دزد حنا د آهيان سودائي آهيان تنهنجو
ولش سان بد هش ڪي منهنجي رسن جي عيوض
ٿيو بيڪسي ري پنهنجو همه نيو د ڪو عزيزا
غربت ڪي دوست حاڻج حبّ وطن جي عوض.

داڻي جو جي هوس ٿي رک دام سان غرض
آرام لاءِ رک ڌ ٿون آرام سان غرض
منهنجي ٿيو دل ڪي زلف سبه فام سان غرض
جن ڪعبي ڪي د آهه ڪو اسلام سان غرض
جو شيخي جشر مست جو متوالو ٿي پيو
مي سان ڌ ٿو هوس رکي يا جام سان غرض
زاهد اسانکي ٿو دوحالانً ٿي هڪ ڪبي
مطلب د ڪفر سان ٿ اسلام سان غرض

غير جي تون سوز تي روئين نہ شل مولي كري
آب رحمت جو نہ تيو نارِ جهنم سان خلوص
تا ڪلڻ جي دم بہ هاڻي لڙڪ اکڙين کان وهن
کهڙو ڳوڙهن جو نہ آهي چشم پرنم سان خلوص
چاڪون وحشت کان اڳي تا هي گريبانُ ڏي وڏن
جو هينئر کان ئي هئن جو آهہ ماتم سان خلوص
جاڻي واڻي جو بڻين اڻ جاڻ تي، دل! جاڻ تون
جان جي تيئي ڪڙي رک جان عالم سان خلوص
مان ٻين جي درد تي هي جان پنهنجي چونہ ڏيان
اي مسيحا دل جو تم هڪ جانِ عالم سان خلوص
فصل گل ۾ چونہ اچن اکڙين مان اشڪ خونُ **عزيز**
مي جو تيو رنگيني آثار موسم سان خلوص.

رديف ض

صحرا ۾ گهر بنايم صحنِ چمن جي عيوض
ڪنڊن سان دل لڳايم اڄ نسترن جي عيوض
تو لاش پنڪي دردر منهنجو وطن جي عيوض
تي خاڪ ڪوي جانانُ چادر ڪفن جي عيوض
ڪنڊن ۾ آهيان پيو هڪ گلبدن جي عيوض
مليوم داغ دل تي سير چمن جي عيوض
تن ضعف کان تيو آهي همشڪل تار بستر
دامان گل سان پيڪجو مولکي ڪفن جي عيوض
بعدِ فنا جي آهي ساڳي اُها ڪدورت
وجهہ خاڪ پل مٿم تون جاني ڪفن جي عيوض
درياي رحم باري تيو پرده پوش عاصي
آبِ روانُ جي چادر تبندي ڪفن جي عيوض

اللهُ اللهُ اڄ ڏسو سڀ محويت راهِ طلب
پنهنجي ڪوڙيان پهچي مان منزل تي نه منزل جي تلاش
واديءِ الفت ۾ وياسون ايترو ٿي جت بڻي
دل ڪري منهنجي بڻي، مان پنهنجي ڪوڙيان دل جي تلاش
اندر آهي بدلاءُ جي ٿي حسرت جوش زن
جا اٿي ٿي موج ٿنهنجي آهه ساحل جي تلاش
ٽڪرا ٽڪرا هن ڪري مان پنهنجي ڪوڙيان قلب ۽ جگر
زلف جي جو آهه هر حلقي ڪئي ٿي دل جي تلاش
چشم گريانَ کان روانُ ٿيو ڪاروانِ اشڪ خون
خود ستم خونِ تمنا ڪئي ٿي قاتل جي تلاش
جو لڳي چڀڙن تا خارِ دشت قدمن کي ستم
پاءِ وحشت کي ٿي منهنجي جا سلاسل جي تلاش
حي مُنس الفت ۾ انجي ناهه پروا ڪا عزيز
خاڪ ۾ پنهنجي ڪندي ٿي انجي منزل جي تلاش.

رديف ص

ٿيو جڏهن کان آهه منهنجو زلف ٿو بتم سان خلوص
دل جي الفت دام سان ٿي، من جو ٿيو غم سان خلوص
آئيني جو، سڀ ڏسو، پنهنجي ٿيو محرم سان خلوص
حيف باشد گر نه ٿئي آدم جو آدم سان خلوص
پنهنجي دامن سان اکهي دلبر ٿو منهنجا اشڪ غم
تو ڪري ابرِ ڪرم هڪ بوند شبنم سان خلوص
ڪيئن ٿيا ٿنهنجي پريشان جي ٿئي خاطر ۾ جهن
ٿنهنجي سوداين جو ٿيو جو زلف برهم سان خلوص
هوءِ روئي ٿي درد کان ۽ همنشين هسندا وتن
ڏوڙ جو ٿيو باغبانُ ڏولن جو شبنم سان خلوص

رديف ش

اک کئي آهي جمال جي خواهش
دل کي لطفِ وصال جي خواهش

ڪوئي منجهي نہ تو ٿئي فاني
تا عبث ڪن ڪمال جي خواهش

تو جڏهن ٿي زوال کي بہ ڪمال
ڇو ڪريون ٻو ڪمال جي خواهش

پنهنجي سائل جي تو تڪي منهن کي
ٿي سخيءَ کي سوال جي خواهش

عڪس انجي جمال جا آهيون
ڇو ڪجي ٻئي جمال جي خواهش

وصل ۾ هجر جو تو هول وري
هجر ۾ ٿــي وصال جــي خواهش

حسرتون پيِّ کٺي جي منجهي وڃن
ڪا نہ منبي وصال جي خواهش

ٿي ڇڪو جي وصال پيِ منهنجو
نہ ويئي ٻو وصال جي خواهش

ڪاش پنهنجو خيال منجهي وڃي
آهہ پنهنجي خيال جي خواهش

طبع مشڪل پسند رک تون **عزيز**
ڪر پــيــو امرِ محال جي خواهش.

شيخ کي سيبائي تي عقدِ انامل جي تلاش
پنهنجي ۾ ٿي هر نَفَس کي دانہ دل جي تلاش

ڪو نہ هن ڪارڻ ڪريان تو خضر ڪامل جي تلاش
راهبر کي تو ڏسان خود آهہ منزل جي تلاش

آزل کان حرف هوش جا کنيا مون سر مٿي سرٿيون
ڪري پاڻهه سندي ترلي ڪيل سڀ قول پاربندبس
کنزڪ کيڇن آهيان نهاربدار پاڻهين مان
سپاڪو ٿڪ نه ڪو منهنجو نه بي دعوئي ڪا داربندبس
لکهي لوڏا تڪن جا جي ٿيان هوش سان هيڪاندي
عزيزا عمر گولي لي گگيرن هي گدار بندبس.

ور مسيحا مان لنهجي هجر کان بيمار ٿيس   سخت لاچار ٿيس
کنهن به داروء نه ڪيو فرق ڏلي خوار ٿيس   جيئن پو تيئن زار ٿيس
حسن بدهنجي تي فدا يار نه تو مون ڏي ڏسي   دل ڦٽي اکي ٽڪي
منهنجي مون ڪاڻ نظر ڀيو لي، انڪار تيس   مان خود آزار ٿيس
تون ٻڪاو هي تئين محب نه ٻڪاو مان   اڄ نه تون يار عيانَ
هڪ طرح او جانْ مان تو جهڙو اي دلدار ٿيس   اجنبي يار ٿيس
تون جدا مولکان تئين، ٿي پو جدا عڪ مولکان   سڀ ٿيا بت توسان
توسان ٿيو وصل جهانْ تو ري مان اغيار تيس   سڀ ڪنانْ ڌار ٿيس
منهنجي ڏوهن کان ٿيو لنهجي لي رحمت موجود   هو نه اڄو نه ته سود
لنهجي بخشش جي ڪري آڄ گنهگار ٿيس   دم نہ هشيار ٿيس
مرغ دل، زلف نه، پر تار طلب قابو ڪيو   دام وجهه ڪوڻ ٻيو
لنهجو مان اصل کان صيّاد طلبگار تيس   خود گرفتار ٿيس
توسان عهدن ڏ پدهن کان لڳي اک لڳي اڪ هڪڙو   موت تائين دلسو
ڪهڙو لنهجو نہ پرس طالب ديدار ٿيس   سخت بيدار ٿيس
هجر ۾ آهه عزيز اڄ جو غمن گهيرو ڪيو   سور هوڄا کان تسو
جيلئه عمر ۾ جيا مان لئه سرڪار تيس   قابو جوڏار تيس.

ڪٿي جيڏيون، ڪٿي جهانگي، ڪٿي ساڄن، ڪٿي سانگي،
جيئڻ تيو جاڙ جن ري توڙ تائين تن لئي تائيندي يس
اجايا ڇو محل آڇي اشارا ڏين اياڻڪي
ازل کان ڪيت جي آهيان نہ ٻئي جي آءٌ سڏائيندي يس
ڪيون مارن سان مون آهن، عمر! ٻاروتي ۾ ٻوليون
زبان هاري نہ هت مان سيند پنهنجي همت لڄائيندي يس
ملائيندو مٿي مڙہ منهنجو مولي نيمت مارن سان
ڪيم جو قول سو آخر پسہ ڏيئي پڄائيندي يس
عزيز آهي اندر ۾ آگ لاتي سوز سانگين جي
ڪري ڪايا کي ڪاني مان هي جان آخر جلائيندي يس.

پنهل کان پوءِ ٻاڙيچون گهڙي هت کانہ گهاريندي يس
ڏيئي پنيورد کي ٻاهيون سڄڻ پاسي سڏاريندي يس
هتي ري هوت جي هاٺي حياتي ڳت ڳڇيءَ جو ٿي
هلي تيان مان هيڪاندي ويهي سک ڪهڙو ساريندي يس
ڏيان مان ڏوهہ اڄ ڪنهنکي - هتان پيڙم، تيس هيٺي
وڃايو ننڊ وڌ مونکان روئي ڳچ چونہ ڳاريندي يس
مَنان ڪٽنديس نہ موڙئون پرت تي پٺر پنهل جو مان
مڃائي حشر هاڙي ۾ ڏکي ڏونگر کي ڏاريندي يس
وڃائي ڪانڌ قافن ۾ سمهان ڪيئن سک ڪري سرتيون
ڪرم ۾ جو لکيو قسمت اهو ٽاڻو نہ ٽاريندي يس
گهريتيون مر گهرين گهاريو اوهان گڏ آڇا گهر وارا
ڇپر مون ڇت ڏٺي ويڙو نگي تنهنکي نهاريندي يس

رديف س

ڪهڙو خط ٿي جا رخ دلبر جي آس پاس
آهڙو لڳو ڙ ٻڙ مه الوو جي آس پاس
ايئن مڙ عاشقن جا ٿيا دلبر جي آس پاس
جئن ٻلبلون رهن لبون گل تر جي آس پاس
ايئن خال گرد ابروي خمدار ٿيا حبشين
عشاق جا هجوم ٿيا منحر جي آس پاس
تنهنکي طواف ڪعبي جي حاجت ذري نه آهه
ڏينهن رات ڳنهندي جو تو ٿوپ گهر جي آس پاس
آئين خال لسهنجي اجهل سان وڌو هجي
حسرت ڦوپ ٿي هر بت پيڪر جي آس پاس
هنجي چپن تي سبزهٔ خط جو نمود آهه
پياسي اچي ويا چشمهٔ ڪوثر جي آس پاس
زاهد ڪڙا ۽ آب اکين ۾ ٻريل اٿن
پياکن جي آهه يڙ تي ڪوثر جي آس پاس
باطن نس هي عشق جو تڙ عزيز آهه
بس آب تاب آو تئي گوهر جي آس پاس.

عُمرِ! پنهجي سهوارن سان وڃي ڏهدايون رهائينديس
انهن سان ڪبر ڪائينديس ۽ پاڻي بست پائينديس
جڙي جهوپن ۾ مون جهرمر پسي اروون جتي گهر گهر
لون دستر جوان تاسي ڪلهو ملندا مان نه ڪائينديس
هتي زوري ۽ ڪٽي، ظالم! ڪي ۽ هولن ۾ هبڪالدو
تنسي مارن نتا مالڊي نه توسان من ملائينديس

بندگي کنهنجي کرڻ چا زاهدا کو ڏوهہ آهہ
تون خوديءَ ۾ مست تنهن مان محو تکفيرِ نياز
پاڻهي گهر ۾ اچي هن ڳل لڳي روئي چيو
واه تاثيرِ محبّت! واه تاثيرِ نياز
تا ملن مونکي بنائڻ ليءِ ملي سڀ بت عزيز
ناز وارا تا ڪڏهن منهنجي ٿيي تصويرِ نياز.

ڪاش سمجهي عقدهٔ مشڪل جو راز
پاڻ انسان آهہ پنهنجي دل جو راز
تيغ کي معلوم ٿيو بسمل جو راز
زخم دل جاڻن سچو قاتل جو راز
تيغ اهڙو ڪو پسايو سبز باغ
جو وڃڻ ڪولي ڦٿن بسمل جو راز
قت جي منهن ۾ تيغ جي جيءَ تي ڪپي
تان بڌائي بي زبانْ بسمل جو راز
ساغرن ڪان پيو ڪلي شيشي جو پيد
روئي اکڙين ڪوليو سڀ دل جو راز
ڏس نہ جيئن حسرت جي ڪل حسرت کي پئي
دل سان بڻ اورج نہ پنهنجي دل جو راز.
خضر صحرا ۾ ٿي ڀٽڪندو رهيو
ڪجهہ نہ آنجي توڪلي منزل جو راز
آبرو جو راز ٿيو موتين جو پيد
بندہ پرور دل ۾ رکجن دل جو راز
ويو ڪُڇڻ جو ست چيائين سچ تڏهن
ڪيئن عزيز! آکڻ دي سمجهان دل جو راز.

گنج جي حرص و هوس ۾ خوف نانگن جو نہ ڪر
روي روشن کي ڏسي زلفِ دوتا کان منهن نہ موڙ
زندگي انجام ٿي ۽ موت ٿيو آغاز عشق
انتها شمرين اٿيئي ابتدا کان منهن نہ موڙ
چو نمازن ۾ خدا کان تو ڦرين ٿيري سلام
وقت آخر ۾ اي زاهد تون خدا کان منهن نہ موڙ
تون ڏسي موتکي تغافل سان نہ ڪر دشمن سان ڳالهہ
اي شهِ خوبانؔ عزيز بي نوا کان منهن نہ موڙ

رديف ز

ڪيئن نہ هاڻي ٿي هلي ڏسجي هي تدبير نياز
آستانِ ناز آهي اڄ ۽ تقدير نياز
بيخوديءَ ۾ پاي ساقي تي سر تسليم آهہ
عرش تي سر ٿيو، دماغِ فکر تقدير نياز
نوڪ مژگان سان ٺاهيءَ نقش تسليم و رضا
آستانِ ناز تي ڏسجي ٿي تصوير نياز
هڪ کي آنسو ٺاهيءَ هڪ کي آنسني جي پٺ
ناز جي تنوير جو پرتو ٿي تصوير نياز
ڪيئن نہ پابوسي ۾ ڪتو اشتياقِ روح دل
الله الله اڄ ڏسو هي خوب تقدير نياز
بارگاهہ حسن ۾ عاشق ڪڙو ٿيو سرنگون
آئينہ خانہ ۾ خاموش آهہ تصوير نياز
تندخوُ جو واو اڏي آهي خوشامد کان سڪوت
منهنجي ٿي منهنجي گلي تي آهہ شمشير نياز

اندر ۾ ڏي اسانکي داغ الستي عشق پنهنجي جو
سگهو رشڪِ گلستانُ دل جي دامن جو هي صحرا ڪر

وجي زنّار جي ڌاڳي ۾ پوچي دانءِ تسبيح
خدا يا يڪ وجوديءَ جو ڪو منهن اهڙو هويدا ڪر

ڏسي همّت تي حاسد راه صحرا تنگ چشميءَ کانُ
اسانکي ليليءَ مقصد تي مجنونُ وار شيدا ڪر

ٿئي تو عاجزن جو شوق موليٰ باعثِ عظمت
اسانجي قطري کي جوشِ تمنّا ڏيئي دريا ڪر

بهارِ حاصلِ دنيا اسانکي ڏي هتي يارب
اسانجي واسطي هر شاخ گل ساغر ۽ مينا ڪر

عزيز آهي حيات و موت جي احساس جو طالب
وڃايل هي وري موٽي اسانجي ربّ دنيا ڪر.

عُمرا ڏينهن موڪل وجان منجهه ملير
اباڻن جي ماري الدر کي اڪير
سندم ساه سانس کي ساري سدا
ڪڪر جيئن اکون آب هارن همر
وساريان نه وسون نا دل تان ڪڏهن
سدا مارو ساڻيه جا سترا سڌير
ڏبا سال، جن وي نه ساعت سوي
ڏين سور نا سرت الدر سوير
وڻن سان رهڃهي نه لو منهنجو من
ليون مونجهه ماڙيون ۽ زوبشه زير
ڪٿيء مٺ نه ڪپنا ڪتمريون ڪريون
ڪرڙ ساڻ باويون نه ارغج عبير
لسکن جي الم لج، لجابان سا ڪيئن
لسگن لاهي لوئي ڪندس ڪانڌ چير
مٺيان مور يولسکا نه هڪلن سان همه
لطو بر الم هي هنئان بي لطير
وڙيچن سان من اصل واڳو سندم
ڳريان ڳچهه ڦتي ڪيئن، ليا ڪمه ڪن وزير
ميلائي سگهو مارؤ ملئوا عزيز
ڪٽيء ڏور ڏکندو پوڙهارن جا پير.

الاهي چشم ُبرنم بر آلو بارش جو پيدا ڪر
اسانجي اوج ما وڻ هي ڪا، رحمت سان ساوا
سدا سنسار ساگر بر احل هي موج ماري ٿي
الاا ڦوڻي مثال آهيون اسانجي چشم بينا

چاه کان پاڻي تي اڄ پيئي سندم دل سيراب
عشق جي قطري کان پيئي مونکي دريا جي خبر
فکر ۾ کر نہ سيان جي تون خراب اڄ پنهنجي
هوُ کريم آه رهي کنهنکي نہ فردا جي خبر
مست ساقيءَ کيو اڄ کيف نظر سان اهڙو
مي جي ساغر کی نہ پئي، مي کي نہ مينا جي خبر
آئي تصوير خيالي نہ تنهنجي خواب اندر
تنهنجي صورت تائين پهتي نہ تمنّا جي خبر
موت منهنجي جي خبر پيئي مسيحا کي **عزيز**
موت کان پوءِ منهنجي آئي مسيحا جي خبر.

بيمار جو فرياد ٻڌي داد دوا کر
مظلوم تي پلجي ۽ ستم کو نہ روا کر
فرقت ۾ مري تنهنجو تو بيمار مسيحا
پنهنجي تون لبن جو دم اعجاز نما کر
هڪ زلف سندي جار وڌا دام دلين تي
باقي ۽ ڪجل پائي پيو فتنو نہ پيا کر
سالن کان ستم تنهنجي جدائي جي مصيبت
يا سر کي اڄي منهنجي وڍي ڌڙ کان جدا کر
اي يار نگهه نيچي سان ئي خلم تو ماريو
تي شوخ کي باقي نہ هنئڙ تير قضا کر
اڄ روز وصال آهه نہ حجت ۾ رُسي پو
هي وقت سزا ناهه منا بخش خطا کر
مهڻا چو ستائين تو ڏيئي عذر تون مونکي
پيچيدو نہ ڳالهاءِ، پلي جور ۽ جفا کر
دل تنهنجي قري ڏس هوُ وچڻ کي ويو **عزيزا**
پاڻي نہ رهي آس نہ تون آه ٻکا کر

پڻ انکي دعا کر
داور پيو ديا کر
لهه تنهنجي خبر کا
جلدي کا شفا کر
قاسائي ولهين کي
کجهه خوف خدا کر
کر هاڻ کا رحمت
يا پنهنجي وفا کر
مشتاق کي ماريو
پيدا نہ قضا کر
جلدي تون تُسي پو
مقبول دعا کر
جا دل ۾ تي توکي
پر ڳالهه صفا کر
روئي تون کندين جا
ناحق نہ گلا کر

نظر بکجا اچین ها ایترو لون حودلما مشکل
ٹنجي پیو آنسو دل جو مگر تو روبرو دلبر
پلا کسٹن ٹي برپ رومال دم بي اشک خوليء کان
جڏهن پردي اندر ٿي تو وهين لون سرخرو دلبر

جتؤن ها آفتن کان۔ مان عزیزؔ ء لون منا مهرو
ڏٺي ها حي خدا موںکي دل سي آرزو دلبر

اچ ڏني باد بهاريء، مونکي سودا جي خبر
دامن گل کان ملي، دامن صحرا جي خبر
ڦوکيٹو قالو ڊ وحشيء کي اچي هوش وبو
آب دريا کان پئي دامن صحرا جي خبر
حلقهٔ زلف ۾ دل اٽڙي اڙي سو د سو
سايهٔ بال هما کان ملي عنقا جي خبر
هوش آيوم جڏهن ويا هليا سب هوش حواس
کوهي دنيا مون جڏهن، پئي ٻو دنيا جي خبر
نبض لي هٿ ۾ رکي مسهنجي حرارت کي وڏاء
جا مسيحا ڊ آئي لوکي مداوا جي خبر
دوربيني سان ڏسان دل جي تو صورت اچي
کان بي پروا کي منهنجي وهي پروا جي خبر
خندهٔ گل کي ڊ ٿي نالهٔ بلبل جي تميز
آتش گل کي ڊ پئي آتش سودا جي خبر
لال لڙکن کي تو لکين ڪري باطن خالي
هاء لوکي ڊ پئي خون تمنا جي خبر

چاه کان پاڻي تي اڄ پيئي سندم دل سيراب
عشق جي قطري کان پيئي مونکي دريا جي
فڪر ۾ ڪر نہ سيان جي تون خراب اڄ پنهنجي
هوُ ڪريم آه رهي ڪنهنکي نہ فردا جي
مست ساقيءَ ڪيو اڄ ڪيف نظر سان اهڙو
مي جي ساغر کي نہ پئي، مي کي نہ مينا جي
آئي تصوير خيالي نہ تنهنجي خواب اندر
تنهنجي صورت تائين پهتي نہ تمنّا جي
موت منهنجي جي خبر پيئي مسيحا کي عزيز
موت کان پوءِ منهنجي آئي مسيحا جي خبر.

بيمار جو فرياد بڌي داد دوا ڪر
مظلوم تي پلجي ۾ ستم ڪون روا ڪر
فرقت ۾ مري تنهنجو تو بيمار مسيحا
پنهنجي تون لبن جو دم اعجاز نما ڪر
هڪ زلف سندي چار وڌا دام دلين تي
باقي ۾ ڪجل پائي بيو فتنو نہ بپا ڪر
سالن کان ستم تنهنجي جدائي جي مصيبت
يا سر کي اچي منهنجي وڍي ڌڙ کان جدا ڪر
اي يار نگهہ نيچي سان ئي خلم تو باريو
تي شوخ کي باقي نہ هنئڙ تير قتا ڪر
اڄ روز وصال آهہ نہ حجت ۾ رُسي پو
هي وقت سزا ناهہ منا بخش خطا ڪر
سهڻا جو ستائين تو ڏيئي عذر تون مونکي
پيچيدو نہ ڳالهاءِ، پلي جور و جفا ڪر
دل تنهنجي قري ڏس هوُ وچڙ کي ويو عزيزا
هاڻي نہ رهي آس نہ تون آه بکا ڪر

پرڻ انکي دعا ڪر
داور پيو ديا ڪر
لهہ تنهنجي خبر ڪا
جلدي ڪا شفا ڪر
قاسائي ولهين کي
ڪجهہ خوف خدا ڪر
ڪر هاڻ ڪا رحمت
يا پنهنجي وفا ڪر
مشتاق کي ماريو
پيدا نہ قضا ڪر
جلدي تون تُسي پو
مقبول دعا ڪر
چا دل ۾ تي توکي
ٻر ڳالهہ صفا ڪر
روئي تون ڪندين چا
ناحق نہ گلا ڪر

يكڏا اچين ها ايترو لون خود نما مشكل
ٿئي ڀبو آئينو دل جو مگر تو روبرو دلبر

ڪيئن ٿي بري رومال دم بي اشڪ سوليءَ کان
جڏهن بردي اندر ٿي تو وهس لون سرخرو دلبر

جتوُن ها آفتن کان - مان عزيز ؛ لون منا مهرو
ڏئي ها جي خدا مونکي دل سي آرزو دلبر.

اڄ ڏئي باد بهاريءَ مونکي سودا جي خبر
دامن گل کان ملي، دامن صحرا جي خبر

توڪڻو قالو ۾ وحشيءَ کي اچي هوش وبو
آب دريا کان ٿئي دامن صحرا جي خبر

حلقءِ زلف ۾ دل اهڙي اڙي سو ڏ ٿتو
سايءِ بال هما کان ملي عنقا جي خبر

هوش آيوم جڏهن ويا هليا سب هوش حواس
ڪوهي دنيا مون جڏهن، ٻيئي بو دنيا جي خبر

نبض لي هيت ڏ ڪي مهندي بعراوب کي وڏاءِ
ڇا مسيحا ڏ آئي لوڪي مداوا جي خبر

دوربيني سان ڏسان دل جي تو عيوب الهي
ڪاڻ پي پروا کي منهنجي رهي پروا جي خبر

خندهءِ گل کي ڏ ٿي نالءِ بلبل جي لمز
آتش گل کي ڏ ٻيئي آتش سودا جي خبر

لال لڙڪن کي تو لکس ڪري ناطي حاني
هاءِ توکي ڏ ٿئي خون تمنا جي خبر

چاه ڪان پاڻي تي اج پيئي سندم دل سيراب
عشق جي قطري ڪان پيئي مونکي دريا جي خبر

فڪر ۾ ڪر نہ سيان جي تون خراب اج پنهنجي
هوُ ڪريہ آه رهي ڪنهنکي نہ فردا جي خبر

مست ساقيءَ ڪيو اج ڪيف نظر سان اهڙو
مي جي ساغر کی نہ پئي، مي کي نہ مينا جي خبر

آئي تصوير خيالي نہ تنهنجي خواب اندر
تنهنجي صورت تائين پهتي نہ تمنّا جي خبر

موت منهنجي جي خبر پيئي مسيحا کي **عزيز**
موت کان پوءِ منهنجي آئي مسيحا جي خبر.

بيمار جو فرياد بڌي داد دوا ڪر — پڻ انکي دعا ڪر
مظلوم تي پلجي ۾ ستم ڪونہ روا ڪر — داور پيو ديا ڪر
فرقت ۾ مري تنهنجو تو بيمار مسيحا — لهہ تنهنجي خبر ڪا
پنهنجي تون لبن جو دم اعجاز نما ڪر — جلدي ڪا شفا ڪر
هڪ زلف سندي جار وڌا دام دلين تي — ڦاسائي ولهين کي
ساقي ۾ ڪجل پائي پيو فتنو نہ پيا ڪر — ڪجهہ خوف خدا ڪر
سالن کان ستم تنهنجي جدائي جي مصيبت — ڪر هاڻ ڪا رحمت
يا سر کی اڄي منهنجي وڍي ڌڙ کان جدا ڪر — يا پنهنجي وفا ڪر
اي يار نگهہ نيچي سان ئي ظلم تو باريو — مشتاق کي ماريو
تي شوخ ڪي باقي نہ خنجر تير قتا ڪر — پيدا نہ قضا ڪر
اج روز وصال آهہ نہ حجت ۾ رسي پو — جلدي تون ٿسي پو
هي وقت سزا ناهہ منا بخش خطا ڪر — مقبول دعا ڪر
سهڻا چو ستائين تو ڏيئي عذر تون مونکي، — ڇا دل ۾ تي توکي
پيچيدو نہ ڳالهاءِ، ڳلي جوڙ و خطا ڪر — ٻو ڳالهہ صفا ڪر
دل تنهنجي ڦري ڏس حور جي ڪيئي پري عزيزا — وڻي تون ڪندين ڇا
حاڻي نہ رهي آس نہ تون آج ڪڪ ڪر — ناحق نہ گلا ڪر

نظر يڪجا اچين ها ايترو لون شود نما مشڪل
ٿئي بو آئينو دل جو مگر تو روبرو دلبر

پلا ڪيئن ٿي پوي رومال دامن اشڪ خونيءَ کان
جڏهن پردي اندر ئي تو رهين لون سرخرو دلبر

ڇڏون ها آفتن کان- مان عزيز ؛ لون منا مهرو
ڏئي ها جي خدا مونکي دل بي آرزو دلبر.

اڄ ڏني باد بهاريءَ مونکي سودا جي خبر
دامن گل کان ملي دامن صحرا جي خبر

ٿوڪڻو ٿاٿو ٿر وحشيءَ کي اچي هوش وبو
آب دريا کان پڇي دامن صحرا جي خبر

حلقهٔ زلف ۾ دل اٽڪي اڙي سو ٿر ٿنو
سايهٔ بال هما کان ملي عنقا جي خبر

هوش آيوم جڏهن ويا هليا سڀ هوش حواس
ڪوهي دنيا مون جڏهن، پڇي پو دنيا جي خبر

نبض ٿي هٿ ۾ ڏکي منهنجي حرارت کي وڌاءُ
جا مسيحا کر آئي توکي مداوا جي خبر

دوربيني سان ڏسان دل جي تو صورت اڃي
ڪاڏ بي پروا کي منهنجي رهي پروا جي خبر

شدهٔ گل کي ڏني نالهٔ بلبل جي تمز
آتش گل کي ڏ پڇي آتش سودا جي خبر

ٿيا اڙڪن کي نو ليڪين ڪري ناٿي خالي
شاءُ توکي ڏ پڇي مون تمنا جي خبر

رديف ر

کٿي اک مهر مان جي تون نهارين جنگجو دلبر
تين تارِ نظر سان چاڪ دل جا سبب رفو دلبر
پيو ڳولين ڇو هيئن ڪوڙا بهانا جنگجو دلبر
جي سچ آهي گلا خورن کي ڪر تون دوبدو دلبر
اچانڪ روبرو ڪهڙي طرح تئين جنگجو دلبر
نه آهي آرسي وچ ۾ ڦهي پوندو لهو دلبر
گهمايو لاش اڄ منهنجو بلاشڪ ڪو بڪو دلبر
هوا خوريءَ جو جيئري شوق هو مون چارسو دلبر
ٿئي باغِ جهانَ جي ڪيئن گلن جي آرزو دلبر
نه تن ۾ رنگ تنهنجو تيو نه ڪا تي تنهنجي بوُ دلبر

مري حسرت سموري دل جي ويئي هجر ۾ تنهنجي
ڪريان توسان مان ڪهڙي درد دل جي گفتگو دلبر
هتان قمري، هتان ڪوئل، هتان بلبل ڪري باتيون
چمن ۾ تيو اچڻ تنهنجي سان چرچو چارسو دلبر
لڪائين جي گهڙي اَڌ تون گلِ رخسار پنهنجي کي
چمن جو منهن نه ماڻي سال جيڪر رنگ و بو دلبر
زبان آهي يا حق ۾ تيو پيامِ موت اڄ منهنجي
هلي خنجر گلي تي پيو يا آهي گفتگو دلبر
ڏڏي جا ڏينهن ستن آهن ڪُني جو ڏينهن آهي هڪ
الله توهار ميندي ءَ کان وٺيءِ جي لهو دلبر
اچي ڪوچي ۾ تنهنجي مان وران حيران تيو هر هر
چريائيءَ جو هي پوُر آهي يا آهي جستجو دلبر
شرابي ڪيئن چڏيندا جام ومي جي هير پيريءَ ۾
پلا ڪهڙو سو گل جنهنکان جدا تيو رنگ و بو دلبر

ردیف ڈ

فریاد جیٹی کریان تو کری باغبان ڈاپر
کن مواتی حود تا منهخالی آه و فغان ڈاپر

دل کی غریب جاٹی د پامال کر برین
بیکس لی کمر تو کری ای منهجی جان ڈاپر

بی اعتنائی پر بہ کڈھن رحم کر مثا
جی مهربانی سان تو کرین مهربان ڈاپر

اجی نی مهربالی لی پنهجی رهی نگاه
جڈھن کری تو پنهنجو کوئي مهربان ڈاپر

غنچی کی نوڑین جونو ذرو دل پر درد ڈار
کر بی زبان لی د لون ای باغبان ڈاپر

صبط الم جو مون د قسم کاڈو آھ اج
ڈسجی کری تو کیستن اجا آسمان ڈاپر

دل پر اٹو جو درد د دل مان اٹي ویو
تو صبط غم جو مونکان ولی امتحان ڈاپر

صیّاد، برق، صر صر و گلچین و باغبان
سینی جی بردی پر تو کری آسمان ڈاپر

لطف و ستم کنهنجو جمال و جلال آھ
آھیس کهڑو منهن جو کری آسمان ڈاپر

ناوک مثالي دل جون جڈ ہون حسرتون عزیز
هیٹرن منزبان نبي کڈهن لہ کیو مهمان ڈاپر

اي تمنّا دل مان نڪري تي وڃين ڇو وصل دم
عمر ساريءَ جو فقط هڪ رات لئي مسڪن نه ڇڏ

تو ڇوي اڄ درد: ڦٽڪڻ سان ٿي تيندو درد ڪم
پر ڇوي تو ضبط: اي دل صبر جو دامن نه ڇڏ

بلبلِ ناشاد! ٿي ڪنجِ قفس ۾ پيي بهار
دستِ حسرت مان خيالِ دامنِ گلشن نه ڇڏ

ڪو ادا پوريءَ طرح رسمِ محبّت، تيغ ناز!
اڄ تون ڪوبي رشتهءِ تارِ رگِ گردن نه ڇڏ

خاڪ بڻجي هنجي قدمن سان لڳو ره اي عزيز
مثل سايه يار جو دامن دمِ رفتن نه ڇڏ

رديف ڊ

قيس کي هو پنهنجي چاڪِ جيب و دامن تي گهمنڊ
تنهنجي ديوانن کي تيو عريانيءَ تن تي گهمنڊ

بلبلين کي مرهجي نت پنهنجي گلشن تي گهمنڊ
دل جليلن کي رهيو سيني جي داغن تي گهمنڊ

زاهدن کي پنهنجي زهد و اتّقا تي ناز آهه
تيو گنهگارن کي پنهنجي داغ دامن تي گهمنڊ

آئيني جڏهين نه چمڪايو سڪندر جو نصيب
آئينه رُو جو ڪريو تا روي روشن تي گهمنڊ

پاڻ پيي آهيون قفس ۾ شاڪرِ تقدير تيا
آشيانْ وارن کي جي آهي نشيمن تي گهمنڊ

جامو پائڻ آهه ابتڙ وضع فطرت اي عزيز
پنهنجي پيدائش کي تيو عريانيءَ تن تي گهمنڊ

رديف ڌ

صبحِ شبِ وصال ٿي دلبر کي آنڌ مانڌ
جنهن ٿي سحر جو ٿي مه انور کي آنڌ مانڌ
پنهنجيون نشانيون دمِ رخصت هي ويو ڏئي:
سيني ۾ داغ ۽ دل مضطر کي آنڌ مانڌ
آشوب روزگار کان آهيس منهن سنبد
ڪنڌي نه آبرو جي ٿي گوهر کي آنڌ مانڌ
ڪهڙي سبب کان آهه پيو گردش ۾ رات ڏينهن
ٿي ڪنهنجي چشم مست جي ساغر کي آنڌ مانڌ
نڪرن ٿيون سنگ سينه مان چڻنگون جو رات ڏينهن
يارب ٿي ڪنهنجي عشق ۾ پٿر کي آنڌ مانڌ

همٿ نه دل وڃائي پريشانُ رهبر عزيز
جنهن زر جي ٿي سدا رهي بزر کي آنڌ مانڌ.

رديف ڏ

اڄ تون لن لي اي جنونُ ڪا تار پيراهن نه ڇڏ
دست وحشت ڪاڻ ڪو اميد جو دامن نه ڇڏ
اي صنم هن ريت رخ تي گيسوي پُرفن نه ڇڏ
وحشين کي هيئن ڪري آڄو سيرِ گلشن نه ڇڏ
همت مان تون اُميد جو دامن دلِ پرفن نه ڇڏ
يار جو دامن جي ويو تا صبر جو دامن نه ڇڏ
تون موٽڪي آرام جي خاطرِ ته مدفن نه ڇڏ
اي ستمگر لاش منهنجو ٻڌ پس مُردن نه ڇڏ
باقي هڪ تيرِ نظر جي وار جو احسان ڪر
خاڪ ۾ هيئن تڙڪندو موٽڪي اي تير افگن نه ڇڏ

ڪيئن لکان شرح مان هي طول شبِ هجران جي
غم فرقت جي ملي ڪاش برابر ڪاغذ
تنهنجي تصوير جو هجُ خوب نظارو تو ڪري
مونکان بهتر تيو الله! هي ڪمتر ڪاغذ
تا تين مست پڙهي شعر هي سڀ تنهنجا **عزيز**
في الحقيقت تيو مي ناب جو ساغر ڪاغذ.

ڪيئن منهنجي تي وفا اي صنم بيوفا لذيذ
جاڻن انهي تا درد کي درد آشنا لذيذ
تي دوست تنهنجي تلخيءِ جور و جفا لذيذ
تنهنجي مريض عشق لئي تي هيءَ دوا لذيذ
تي عاشقن لئي تنهنجي هي هر هر ادا لذيذ
جيڏي جفا لذيذ ٿي اوڏي وفا لذيذ
جا انتهاي لذت الفت تو تون پڇين
تي ابتداي درد پيي بي انتها لذيذ
منهن کولي رهجي چو ويا زخم شهيد ناز
کهڙو هو آب خنجر قاتل ادا لذيذ
ڳولا ۾ خاڪ نقش قدم لئي ٿري سندم
کهڙو هئو نه بوسهٔ پاي حنا لذيذ
کوليم سوال وصل تي پنهنجو نه لب کڏهن
ايڏو هو مون لئي حرف سر مدّعا لذيذ
لذّت نه وسري درد جگر جي ڪا دل کي تي
ڪارائي کهڙي ناهه تو انکي غذا لذيذ
جيڪو اچي جهان ۾ پئي سو ضرور تو
ناهي **عزيز** جا مي جام فنا لذيذ.

جلوءِ محبوب جو ٻيو ناب مولکان ڪين ڪي
چشم تر ٻه آهه ساري حيرتِ ديدار سد

ڪين ڪري اح داستانِ درد دل بسمل عزيز
حو دهانِ زخم بند آهي، لبِ سوفار سد.

رديف ذ

رات جو جڏهين ڏنو غيرت اختر ڪاغذ
ٿي پيو تابش عارض کان منوّر ڪاغذ

خط مان ڪيج يار تون اندازو سندم حالت جو
جو ٿيو ايندي ٿي هت ٻه نه جا مضطر ڪاغذ

بعد حيان آهه ٿي تصوير صبر ٻڌ خاموش
ٿي پيو سختيءِ ايّام کان پٿّر ڪاغذ

تون جلڻ ري ٿو هلائين ڪيئن دل کي ڪاغذ
ڪنهنجي آتش کان بڻين صورت اخگر ڪاغذ

خط ٻه فرقت کان لکيل حرف نه ڪو لڙڪ حو آهه
روئي ٻه منهنجي پيو حالت ٿي برابر ڪاغذ

دل جي غم جي ڪا هجي حد نه ڪريان خط کي تمام
اح هي احوال جو پوندو ٻڌي دفتر ڪاغذ

جڏه سرنامي ٿي سر ڏيان هي ٿيو خط ڪنهنجو
آهه منظور نظر حرف نه دلبر ڪاغذ

سر کان پا تائين ٿي تصوير دلِ غمگينؔ جي
ترجمانؔ ٿيو دل محزونؔ جو سراسر ڪاغذ

لمّا لنهنجي ڪاغذ جي جواب
ٿي پيو حق ٻه منهنجي ترّش خنجر ڪاغذ

هنجي آمد کان ٿيا هِت زيست جا آثار بند
دم ڏنو اکڙيون ڦريون، ٿي قوّتِ گفتار بند
مي ڪشو ڏسجوا! نه ٿي پئي رحمتِ غفّار بند
محتسب آيو، ٿئي ٿو خانهٔ خمّار بند
پاڻ لئي الفت ۾ راند آهي حياتي، موت کيل
تا مري جنهن لئي جيئون تنهنجو نه ٿي ديدار بند
پڇ نه تون منهنجي شڪايت جو مونکان منهنجا پرين
پيو ته گذريو، ڇو ڪيءِ باقي ڏيڻ آزار بند
مان ڪرم چوندس انهيءَ ۾ گرچه ٿيو مخفي غرض
تون نه وقتِ امتحانُ ڪر وار ڪي دلدار بند
هي فغانُ هي آه، هي فرياد-سڀ جاري رهن
اي غيرِ فرقت! نه ڪج پنهنجو ڪڏهن اظهار بند
لاهه تون پردو ته مان پيي هوش کان نڪري وڃان
عمر ساري جي ٿئي شورش پلي هڪوار بند
اڄ لڳس منهن وارو مقتل ۾ دهانِ زخم کان
پيش بسمل ٿي زبانِ خنجرِ خونخوار بند
آهه ڇا گهوارهٔ راحت نه آغوشِ نسيم
خواب نوشينُ ۾ ٿي چشمِ نرگسِ بيمار بند
تيغ ابرو جي ڪٽڻ سان سر رکيا ڊوڙي اسان
يار جي تلوار جو همٿ ۾ ٿي ٿي ويو وار بند
شل رکي قائم خدا تنهنجي مبارڪ هي زبان
ڪين ڪر انڪار سان پنهنجو ڪيل اقرار بند
حڪم آهي: هجر ۾ گوڙهو نه نڪري اڪ منجهان
آب دانه ڇو ڪيءِ بيمار جو اي يار بند

فصل گل آيو ٿيا ڪيڙا نه رنگارنگ گل
زرد، ابيض، سبز، نيلا، سوسنا، گلنار سرخ
ڪنهنجو خون اڄ آهه قاتل جي ليو گردن تي سوار
قتلگه ۾ آيو آهي جو ٻڌي دستار سرخ
خونِ وهائڻ جو ڪتو هنگي ٻهانو تنهن عزيز
خون ڪيڙو مون ڪيو جو آهه ٿيو ٻيڪار سرخ.

رديف د

سيني ۾ هت ۽ لب تي الم 'آه، آه' درد
ڏيهون رات 'درد، درد' ٿيو شام ۽ پگاه درد
ذرو نه ٿوڪي دل ۾ ٿيو رشڪ ماه درد
گهاري مون ساري عمر ڪري 'آه، آه' درد
جو هلندي هلندي سيني ۾ دم روڪجي پيو
آهي رهبر ڏکاري جا اڄ اُوڙ راه درد
مولکان نه پڇ تون ڪجهه، سندم درد دل جو حال
اي چاره ساز! درد جو خود ٿيو گواه درد
هر هر وڏي جو سيني ڏي منهنجو وجهڻو هٿ
سوزِ درون کان ٿو گهُري جا پناه درد
جو دم گذاريان ٿو منهنجي دم سان آهه گڏ
مولکي ڪري نباه پو ٿيندو نباه درد
هٿ کي رکي جگر تي ورهس تنم ناز مان
الله دل کي، ڪنهنجي ڏئي وني نگاه درد
الله دم جو عمر ڪري، منهنجا همنشين!
آهي الٻوم دل ۾ هنئر بي پناه درد
بي چين زلف و رخ جي تصور کان ٿيس عزيز
جا جا نه ٿئو پسائي سفيد و سياه درد.

جي هوُ كولي باغ اندر گل جيان رخسار سرخ
آگ قولن كي لگي ۽ ٿي پوي گلزار سرخ

پان سان ٿيا خوب دندانِ دهانِ يار سرخ
ٿي پيا شهرِ عدن جا ڪوچہ و بازار سرخ

آهہ ڪيڏو رنگ تاثيرِ مي گلنار سرخ
جو ڏسڻ سان ٿي ٿئي ٿي ديدهٔ ميخوار سرخ

تو وهائي بوندون ابرِ ديدهٔ خونبار سرخ
دامنِ دامن ٿيو مثلِ دامنِ گلزار سرخ

رشڪ جو ماريل نہ ڪيئن ٿي لالهٔ ڪهسار سرخ
سير گلشن تي جو نڪتو پائي هوُ گل- هار سرخ

ڪوچهٔ قاتل ۾ هوليءَ جي ملهائي عيد ڪنهن
خون جي پچڪارين سان ٿيا در و ديوار سرخ

خون جي ڌارا سان شامل آب خنجر تي ڏنو
ٿي پيو چمڪي ڪان جنهنجي سايهٔ ديوار سرخ

اي تنهنجي شانِ جمالي ۽ جلالي تان نثار
رنگ رخ گاهي سفيدو گاه روءِ يار سرخ

تو ڪرڻ چاهي جا هوُ زخمِ جگر تازا سندم
نامو جو آهي لکيو هن با خطِ گلزار سرخ

ٿي تمنّا دل جي ۾ اڄ عيد قربانُ جي خوشي
ڏس بڌي ٻڻ نڪتو پيڪانُ تا لبِ سوفار سرخ

اي حناماليده! تنهنجي وحشي جو هي رنگ آهہ
ٿي پيو پابوسي کان صحرا ۾ ٻڻ هر خار سرخ

...ات ۾ هر زخم جا هنڪي ڪِلي ڪن ۾ چيو
جو ڪيو فرطِ غضب کان پنهنجو منهن تلوار سرخ

...ت ساري ڪيو اٿئي جا اعتڪافِ ميڪده؟
شيخ جي! ڏسجي ٿي تنهنجي چشم شب بيدار سرخ

مون ڇو ٿيندو موږ دل سان جڏهن دل لڳندي
هي نظر تنهنجي جي ڪاڏو بلا ڪهڙي طرح
روز تنهنجو تو وهي حسن سوايو ٿيندو
ناز بان حورين، تو ڇري تنگ قبا، ڪهڙي طرح
هي اثر فکر رقيبن سان نہ هٿ قاصد لي
راز دل ڪولي لکان خط ۾ صفا ڪهڙي طرح
نامہ ۾ حبکو مُکم تنهنجو ڪي وهنو رفيق
مدّعا پنهنجي ٿئي حاصل بجا ڪهڙي طرح
نا لمن شاه جهانُ تنهنجي فقيرن جي اڳيان
بادشاهي بو قبولن سي گدا ڪهڙي طرح
بيخودي وصل ۾، تان هجر ۾ بيهوشي رهي
ياد آهي ٿئين ملي مونکان جدا ڪهڙي طرح
ڳالهہ ۾ ڳالهہ ڳنڍي يار ڪيءَ پوري رات
وصل جو وقت ڪيءَ هاءِ قضا ڪهڙي طرح
وصل هي شب نہ لي هجر کان گهٽ پنهنجي ڪاڻ
لي عدا مونکان ادب، توکان حيا ڪهڙي طرح
صبح کان شام هو تو ٿُند ٿئي يار وذيڪ
ڪارگر حق ۾ لي پنهنجي دعا ڪهڙي طرح
جان سان جا تي لکيل جان ڏني لي نہ شفا
مرض عشق جي لي ويچ دوا ڪهڙي طرح

منهنجي قسمت کي اچي رشڪ تو اڄ مون اي عزيز
مان ڏسان عڪس ڏسو لهي سو بلا ڪهڙي طرح.

رديف خ

ڪوليا اڄ بام لي ڪنهن گلبدن رخسار سرخ
عڪس جنهنجي کان ٿري ٿيو سايۂ ديوار سرخ

دل جي تي دل ڏي راه اندر گنبدِ سپهر
شب تي نثار صبح تيو شب تي نثار صبح
عهدِ شباب خواب ۽ پيري خيال آهہ
شب جو ملهاء خير، نہ ڪر اعتبار صبح
منهنجي شبِ فراق بڻي ايڏي پير سال
دنيا تي سمجهي آهہ تيو آشڪار صبح

ڪنهن چند جيَ جدائي کان اڄ دل ڦٽي عزيز
جيئن تو افق جو رنگ ڪري دلفگار صبح

دل وڃي تي نہ تون پڇ همت مان منا ڪهڙي طرح
دلربا ٿاهيو توکي اهڙو خدا ڪهڙي طرح
اُٿو اُلفت جو تيو عهد وفا ڪهڙي طرح
تي پيارو تو ڪرين يار جفا ڪهڙي طرح
سنگدل پڇ نہ ڪيَ ۽ مونسان جفا ڪهڙي طرح
دل يڳل جي اڇي شيشي مان صدا ڪهڙي طرح
خون دل تي بہ ڪري تي نہ وفا ڪهڙي طرح
رنگُ گل کان تو ٿئي ڏارَ صبا ڪهڙي طرح
سيني قيدن کان جڏهن سخت تيو قيد حيات
خالي غم کان تي سگهون موت سوا ڪهڙي طرح
بي نيازي چا، اهو لوڻ قٽن تي تو وڃهين
تو ڪرين قصو بڌي منهنجو نہ "چا" ڪهڙي طرح
رات ڏينهن وارو اسان سان تو رکين يار حساب
تو ملين مس نہ وڃين تي تو جدا ڪهڙي طرح
ضعف کان جا نہ چپن تائين پڇي تي ڪڏهين
سا رسي عرش تي ٿي آه رسا ڪهڙي طرح

دل جگر پر داغ بنفشي ئيو ڏسان
انتهاءِ آشنائي کير ڄي

دل کسي دلبر جو منکان اي عزيز
هاڻ شاني دلرباڻي کير ڄي

رديف ح

ڪارا مثال شمع ٿيا جانِ نثار صبح
حسرت کان گنبدِ فلڪ آهي مزار صبح

هر گل رڱي خاڪ آهه ئيو رنگِ بهار صبح
اوندهه ئيو نگاهه پر سڀ سبزه زار صبح

بادِ نسيم آئي ڪو ڪيف خمار صبح
هر نخل لاله زار جو ئيو باده خوار صبح

عهدِ شباب عهدِ جواني ۾ هي ئيو مرقِ
صبح بهار هي ئيو ته هڙ ئيو بهار صبح

دلبر ۾ وصل غير چون: واه! وعده مدام
مان ۾ شب فراق ڪريون انتظار صبح

ڪعبو فلڪ لي ڪيهڙي تمنّاي دل جو خون
روئي ائيا پکي ته ئيو آشڪار صبح

مکرن جي منهن ڏونڻ لي ئيو شمر جو انتظام
قدرت جي بارش کان ئيو آئار صبح

لو رڳ بهولي چهره شب وصل جو سفيد
دلبا لي سمجهي آهه ئيو آشڪار صبح

پڄ ڪمرّ ڪاروان شب غم جي ڏور راه
محشر پر ڪعبو آهه نشانِ ديار صبح

نزع دم اج مرڪندو آيو سرِ بالين يار
ای اجل هن موت جي سختيءَ جي آساني نہ پڇ
من اُتي ڪي صبح تائين شمع جلندي تي رهي
پنهنجي پرواني جو انڪان سوز پنهاني نہ پڇ
وار هِت غمزي جو تيو هُت سر ڏيڻ جي عيد تي
يار جي شوخي نہ پڇ عاشق جي قرباني نہ پڇ
دين ويو، دنيا پي وئي، سڀ ڪجهہ ويا عشق ۾
مدّعا دل جي بہ وئي، باقي پشيماني نہ پڇ
ڏِٺري مضطر اکين ۾ منهنجي عڪسِ سرگذشت
جوهرِ آئينہٴ اشڪِ پشيماني نہ پڇ
ڪير فتني کان بچي ۽ ڪير محشر کان ڇٽي!
يار جي رفتار جي اج چال مستاني نہ پڇ

وقت آخر ۾ تيس معلوم دلبر جو مزاج
اي عزيز اج مونکان منهنجي دل جي ناداني نہ پڇ

ڀورين پيو ٿي نالهٔ ٻوم جو ڪوچ
پوء لڙو ڪاروانِ غم جو ڪوچ
نوح جي دم ٿو ٿئي بس دم جو ڪوچ
هاء ٿوڙي وقت ۾ همدم جو ڪوچ
بادشاهِ دل جو آهي هم رڪاب
ڪاروانِ ديدهٔ پُرنم جو ڪوچ
وصل جي رات آئي ۽ جهٽ ٿي ويو
حسرت و حرمان و ياس و غم جو ڪوچ
شام غم ۾ ويا ڇڏي هوش و حواس
صبح دم ٿي ويندو ڏسجي دم جو ڪوچ
تا وڃن ملڪ عدم ۾ سڀ قرار
ٿو رهي دنيا مان نت آدم جو ڪوچ
اچ ڪٿي سو بادهٔ خواريءَ جو مزو
ٿي ويو برسات جي موسم جو ڪوچ
صبح ٿو ٿي ۽ وڃي ٿو هوءَ هلبو
موت جي آمد ۽ ٿيو همدم جو ڪوچ
اچ لڏيان ٿو آءٌ دنيا مان عزيز
ڪڏڙي ڏسڻ ٿيندو سڄي عالم جو ڪوچ.

رديف ح

غم ۾ ڪيئن ڪاٽيان تا زلفن جا زنداني نه پڇ
يار سودائين سندو وڃڻ پريشاني نه پڇ
حسن دلڪش يار جي ڪان پرتوو ان تي ڪو پيو
آئيني جي عمر ساريءَ لاء حيراني نه پڇ
مان وڃان جا تي فنا ۾ درد رکيم برقرار
عشق جي آلام جو لطف نگهباني نه پڇ

آ و بت تان لنگهيو منهنجي نہ هيئن ياس پڪاريس:
هت پنهنجو پيل طالب ديدار ڏسيو وچ

هو خاڪ عزيزِ جگر افگار پئي آهہ
ڪوچي ۾ تہ سايءِ ديوار ڏسيو وچ.

رديف چ

ڏيندو لهرا هن ڏنو هڪوار جو ڪاڪل جو پيچ
اڄ بہ پيو ڪائي مروڙا باغ ۾ سنبل جو پيچ

پير جو چڪر سيہ بختيء ڪان تي تو دوُر ڪين
گردشِ طالع کي پيو آهي سندء ڪاڪل جو پيچ

تي رُنو ساغر جڏهن مي نوشي ڪانپو بزم ۾
هنجي گردن ۾ وڌو ويو خندهء قلقل جو پيچ

آستانِ ناز تان ويو ڪونہ ڪو ڪوئي اُٿي
سر جي عيوض آهہ پيرن ۾ پيل ڪاڪل جو پيچ

آيو اڄ سامهون بڻي هوُ حلقہء دامِ فريب
جو لکيو هو باغبانُ مقسوم ۾ بلبل جو پيچ

چشم جي حلقي ۾ تيون ارض و سما جون گردشون
ڪيئن پلا آهي اچي ويو هڪ ئي جز ۾ ڪل جو پيچ

غير جي مصنوعي نالہ تي اچي ويءُ رحم ڇو
سادہ لوحي ڪان نہ سمجهء ڪنهنجي شور و غل جو پيچ

بزم ۾ ڇا ڪون پچي تو منهنجي حصّي جو ئي جام
هن ۾ حرفت آهہ ساقيء جي يا آهي مل جو پيچ

هن پريء جون ياد مونکي تيون اچن پانهون عزيز
تو ڏسان جڏهين چمن ۾ شاخهاي گل جو پيچ.

ڪو سڏي مجذوب موليکي، ڪو تو ديوانو سڏي
عشق لنهنجي ۾ اثر تبو مانُ ڪجھ ايمان ڪجھ
خون منهنجي جو ملبو هي موليکي قاتل کان قصاص
ڪجھ هٿن لئي تبو حنا، تيو زينت دامان ڪجھ
مثل ديواله ڪُر غمديده ۽ خورسند عشق
مان عزيز آهيان ڪڏهن نالان ڪجھ خندان ڪجھ.

ـــ رديف چ

ونگين لهوُ منهنجي کان هر خار ڏسو وچ
صحرا ۾ تبو غيرت گلزار ڏسيو وچ
دم آخري لون حالت بيمار ڏسو وچ
سؤ پيرا ڏسڻ ڪنڪي يڪبار ڏسو وچ
اکڙين ۾ اثر باقي ڪو دم يار ڏسبو وچ
عاشق جو اچي آخري ديدار ڏسو وچ
سينې ۾ سندم داغ کليا مثل گلن جي
تولو جو لنهنجي عشق ۾ گلزار ڏسو وچ
حسرت سان دليون پُر تيون قدمن ۾ جي لنهنجي
سي نيچي نظر سان دم رفتار ڏسو وچ
حسرت ئي اکين کي ته ڏِسن هڪ لگو لوکي
ڏيکاري لون مهون حالت بيمار ڏسبو وچ
دل داغ جدائيءَ کان ئي صد رشڪ چمن آهه
جي شوق اٿئي سير جو، گلزار ڏسيو وچ
گذري جي هتان يارُ ستر ڪش ته جنجوس
لِلّٰهُ ذري حالت بيمار ڏسبو وچ

رديف جهه

رهجي ويو جو دل ۾ منهنجي نزع دم ارمان ڪجهه
يار بالين تي ۾ منهن پنهنجو نہ ڪيو عريان ڪجهه
نزع دم بيا ياد دل کي ناوڪِ مژگان ڪجهه
آيا مهمانُ گهر ۾ ناهي هاء اڄ سامان ڪجهه
تنهنجي قولن ٻڌ ڏنو دل کي نہ اطمينان ڪجهه
بيوفا! ڪم نايو تنهنجو وعده و پيمان ڪجهه
هجر تنهنجي ۾ هجي هيَ! حال هيڻو تيو اتم
ڪجهه رهيو ارمان اتم ۽ دل جگر بريان ڪجهه
جي ٻڌين بيمار جو دلبر ڪڏهن فرياد تون
ڪجهه دعا ڪر، داد ڪجهه ۽ درد جو درمان ڪجهه
تون نہ بگڙج، جي زمانو مونسان بگڙيو ڇا تيو!
يار ماريندي نہ مونکي گردشِ دوران ڪجهه
جڏ نہ سر پنهنجو ڪريان خاڪ قدم تان اڄ نثار
ڇا تيو جي توڙڻو توتان ڪيم قربان ڪجهه
وصل جون راتيون وڏيون ۽ هجر جون ننڍڙيون ڪرين
ڇا گهران ويندء، يا پوندء اي فلڪ نقصان ڪجهه
پڇ شب فرقت ۾ اشڪ و داغ دل جو ڪجهه نہ حال
برق ڪجهه چمڪي ڪڏهن تي، تي ونو باران ڪجهه
هي نہ ڪڙو هو شب فرقت جو مونسان قرب تيو
درد ڪجهه، درمان ڪجهه، فرياد ڪجهه، افغان ڪجهه
اک ڪٽڻ سان ويو ڪري غارت متاعِ دين و دل
ترس دل ۾ ڪونہ ڪيو هن رهزنِ ايمان ڪجهه
منهنجي ڳوڙهن ۾ لهوُ جو اڄ اثر آيو نظر
چاڪ چوريو ڪو نٿون ڇا يار جي پيڪان ڪجهه
عشق جي شمشير خالي ناهہ دل منهنجي ڦٽي
خنجرِ ابرو ڦٽي ڪجهه ۽ سرِ مژگان ڪجهه

ناهي نگاهِ شوق کي جرائت سوالِ وصل جي
طاقت نٿي ڪبڻ عرض جي پيدا لبِ سائل ۾ اڃ
مونکي ستائي ڇا ڪندو سارو زمانو يا فلڪ
دل ني حڏهن ناهي رهي منهنجي دلِ بيدل ۾ اڃ
هڙ تو اچي بالين ني لب ني ڏسي دم کي رسيل
مولي! ڪشتي غرق ڪر منهنجي لبِ ساحل ۾ اڃ
ڪنهن سوچ ۾ آهين لون يا وحشت اٿي ڪهڻ ٿني مزاج
ڪجهه نا عزيز آخر ڪر ڪم ڇا آهه تنهنجي دل ۾ اڃ
ڪڏهن محبت جو نہ داغ آهي منهو ڪنهندو عزيز
موجود آهي چوڻ اڳين ساڳي مهِ ڪامل ۾ اڃ.

معنيءِ رمزِ الستي سوز مستي آهه اڄ
نغمه ريزي سوز مٿي ساز هستي آهه اڄ
ابر جاٻا چوطرف ڪان جوش مستي آهه اڄ
ساقيا ڏي جام وقت مي پرستي آهه اڄ
مان هئس سڀ ۾ سڀ مون ۾ هئا، اڄ ناهيان مان ڪٿهه
بيوين جا هٿي منهنجي هستي ساڻي هستي آهه اڄ
آئي دنيا جنون مان 'هوُ' جي چوندي ڪهڻ صدا
جوب ويراني ۾ مون ني 'هوُ' جي بستي آهه اڄ
تنگدل ني ڪيئڻ ڪي لون لنگدستيءَ جي ڪري
دلِ ڪشادي ڪر جو لطفِ فاقه مستي آهه اڄ
ڪاٿهه گل جو همنشين هس، اڄ مان خاڪِ رهگذر
هڪ هٿي هستي سندم هوءِ، هڪ هي هستي آهه اڄ
ساري دنيا هنهنگي بسم الله ڪولي ٿي عزيز
... دنيا آهي ... وقف بت پرستي آهه اڄ.

هوُ بادشاه حسن، اسين بي نواي عشق
هنجو ڪجا مزاج اسانجو ڪجا مزاج
هڪ نازنين پيو حسن ٿيون تنهنجو جوين آهه
جيڪي ڪرين سو توکي اٿيئي روا مزاج
مونکان تي تيغ ناز رهي کينچيل پري
خواهان موت سان ڪري الٽو قضا مزاج
منهنجي جنازي تي هوُ عيادت ليّ آيو نيٺ
آخر پڇيائين منهنجو پڇي بعدِ فنا مزاج
لازم ٿيا چاره گر اهي مدِّ نظر امور
موسم ۽ سنّ و سال طبيعت دوا مزاج
اهڙو نه تي کِلائي جو افسردو ڪوئي ٿي
جاڻي گُلن جو خوب تي بادِ صبا مزاج
ضبطِ الم ۽ ضعف کان هي حال ٿيو عزيز
ڪڏهين نه ڪوُڙي منهن پڇيو آهِ رسا مزاج.

رديف ڄ

فصلِ بهار آيو رياضِ خنجرِ قاتل ۾ اڄ
ڇا گل کليا زخمِ شهادت جا دلِ بسمل ۾ اڄ
يارو رَسان ڪيئن دوُر دلبر جي هنڌ در تي ڪهي
ٿيو ضعف کان هڪ ميل جي مَت هر قدم منزل ۾ اڄ
اي ياس ڇو ماتم ڪده منهنجو اڇي ويرانُ ڪيءِ
هڪ حسرتِ مرحوم هئي سا پڻ نه آهي دل ۾ اڄ
قاتل تون هڻ خنجر سگهو تان راهه نڪرڻ جي ٿئي
آهن پريشانُ منهنجون ٿيون هي حسرتون سڀ دل ۾ اڄ
مولي تون منهنجو خير ڪج ڇو ڏائي اک پيئي ڦري
آهي وڃي اٽڪي وري شايد هي دل مشڪل ۾ اڄ

معلوم نہ ھو مونکي جادو نون کري جاٿين
ڏني بہج کيءَ زلفِ پيچانَ کي بلا جهٽ پٽ
تارو تو سندم قسمت جو هاڻ لهڻ جاهي
اچ آهہ دمِ آخر اچ ماہ لقا جهٽ پٽ
مون سان نہ کدورت رک ناحق اي سجڻ سهڻا
کر پنهنجي، خدا خاطر، خاطر کي صفا جهٽ پٽ
مان بياسي عنايت جو، الفت جو آهيان ڏوهي
الله ڏي نون آب شمشير ادا جهٽ پٽ
کاوڙ مان اٿيو جنهن دم هو قتل کرڻ منهنجو
منشن لَي کري بيڙس پيرن ۾ حنا جهٽ پٽ
رستي ۾ ملن جي ها، مانند غبار آءٌ
چنبڙي ها جهليان تنهنجو دامان قبا جهٽ پٽ
غفلت ۾ جو کوهين تو هي عمر عزيز اهڙي
کر کو جي اٿي کرٽو کر بهر خدا جهٽ پٽ
ڏاڍي لي حبابيءَ جي قبہ جي ھي نہ جب آهن
تہ تہ سان **عزيزا** کر ضايع نہ اها جهٽ پٽ.

دست قاصد کي ڏني بريد جي چوٽ
تو لڳائي مونکي وسيد جي چوٽ
بي وطن کان نہ بہج نون عيد جي چوٽ
چوٽ، لنهنجي غير شديد جي چوٽ
چشم حسرت ۾ باز ديد جي چوٽ
بي وطن کي هلال عيد جي چوٽ
اُک ني کائي حڏهن کا ديد جي چوٽ
تي لڳي دل کي کيٽن شنبد جي چوٽ

تي رند سان توبہ گهي دينْدار سان توبہ
مڪّار تي مردار ڪڏهن ڪٿّ ڪڏهن ڪٿ
معراج تي گه ڻوُر لي گه دارو رسن تي
توهوُ ڪري گفتار ڪڏهن ڪٿّ ڪڏهن ڪٿ
ڪعبي جو عزيزؔ نہ تيو ڪوي بتانْ جو
قرندووتي لاچار ڪڏهن ڪٿّ ڪڏهن ڪٿ.

ڪهن ٿا غم ڪان دعا ليَ جڏهن يتيم جا هٿ
سهاري ليَ ٿا وڏن عرش جي ڪريم جا هٿ
گهڻا ٿيا مونکي غريبيءَ ۾ چار دانہ اشڪ
جو خوان نعمت بخشش ٿيا مون يتيم جا هٿ
وڃي صبا تي اُڏائڻ ليَ نڪهتِ گيسو
ٻڌي نہ مورڳو ڇڏن زلف سان شميم جا هٿ
اسين ڪرم مان سندس ڇو هٿي رهون نوميد
جڏهن هزار ڏيڻ ليَ ٿيا ڪريم جا
غنيءَ! فقير جي ڪچڪول کي نہ هڻ ٺوڪر
اٿيٺي هوُ بہ ڏسڻ وارو هڪ ڪريم جا هٿ
عزيزؔ سيني ۾ پنهنجي سوسوز پنهان آهه
رکي جي دل تي جلڻ جهٽ لڳن ڪليم جا هٿ.

رديف ٽ

هن ڪاڻ ڪريان جاني تو جرم و خطا جهٽ پٽ
ڪجهہ ڪندين عطا تون يا ڪا ڏيندين سزا جهٽ پٽ
دم ترس پيو ترسان ڪر ترس منا جهٽ پٽ

کيئن لِ محروم شب وصل کيءِ وصل کنان
آئي هڪ باس ۾ پي باس سڄي ساري رات
لون جو پاسي کان آئي منهنجي هلو ونس هڪدم
ڪيڙا آيا ويا خيالات سڄي ساري رات
دل جي دلبا ۾ هي هنگامهٔ شب هو اي عزيز
ڪوڙين آيا ويا خيالات سڄي ساري رات.

رديف ت

مضطر پئي دلدار ڪڏهن ڪت ڪڏهن ڪت
ها طالب ديدار ڪڏهن ڪت ڪڏهن ڪت
بتخاني ۾، مسجد ۾، کليسا ۾، حرم ۾
ٿي جلوه گهِ يار ڪڏهن ڪت ڪڏهن ڪت
دل ۾ ليا ڪڏهن سر ۾ ڪڏهن درد جگر ۾
ها عشق جا آزار ڪڏهن ڪت ڪڏهن ڪت
اغيار سان تنهنجو قول ڪڏهن وعدو تنهنجو مون سان
ٿيا وصل جا اقرار ڪڏهن ڪت ڪڏهن ڪت
ناسوت ۽ ملڪوت ۽ جبروت ۽ لاهوت
ٿيا مسڪن دلدار ڪڏهن ڪت ڪڏهن ڪت
جا گردش لشڪر ۾ آوارو ڪيو آهه
مثل ٻو پرڪار ڪڏهن ڪت ڪڏهن ڪت
آغوش ۾ لرست جي ڪڏهن دوش صبا تي
منهنجي ٿي مٽي خوار ڪڏهن ڪت ڪڏهن ڪت
گهه عالم ايجاد ۾ گهه روح عدم ۾
آدم تو ٿيو خوار ڪڏهن ڪت ڪڏهن ڪت
محراب حرم ٿيا ڪڏهن شمشير دو پيڪر
هي ابروي خمدار ڪڏهن ڪت ڪڏهن ڪت

پسڻ لئي يار جي صورت اسين ڦرون حيران
ڏسي ٿي آرسي انجي مگر سدا صورت
گداي ميڪده مسجد جو پيش امام پيو هو
عزيز رند خراباب پارسا صورت.

توکي ساريندي لنگهي رات سڄي ساري رات
واڳي آو ري نه هئي وات سڄي ساري رات
هئي رقيبن سان عنايات سڄي ساري رات
هت رهيو شوق ملاقات سڄي ساري رات
روشنيءِ رخ روشن کان سحر جو ٿيو ٿريب
وصل جي شب رهي برپات سڄي ساري رات
تنهنجي افشانَ جي ستارن سان فلڪ جي تارن
پئي ڪيا خوب اشارات سڄي ساري رات
شمع روئي ٿي جي لب زخم جگر جا تا ڪن
پنهنجي دردن جون حڪايات سڄي ساري را
تنهنجي ابرو جي تصوّر کان منهنجي سر جي هئي
خوني خنجر سان ملاقات سڄي ساري رات
منتظر ڪنهنجي شب وعده لئي آهن ٿيا ڏٺا
در و ديوار مڪاناب سڄي ساري رات
روز شبنم کان رهي تر توهي دامان چمن
ڪنهنکي ساري تي روئي رات سڄي ساري رات
جس جي رعب کان مايوس شب وصل رهيس
رهجي مطلب جي وئي بات سڄي ساري رات
دل کي وندرائي مريض شب هجران چو ڪيئن
شمع پيي تي نه ڪري بات سڄي ساري رات

هڪ نظر سان ٿي غم غلط تو ڪري
يار جهڙو ٿيو غمگسار اٿليءِ

ٻاهر آرام دل کي ڪهڙو اچي
قلب ۾ تنهن جڏهن قرار اٿليءِ

مست ساقي جون: بهار بهار
مونکي تهنجو ڪبي بهار اٿليءِ

موت جو پلجي نابـو خواب خيال
زندگيءَ جو هو جا خمار اٿليءِ

تو ڪٽا جيترا ها دل ۾ عزيز
حسرتن جا ٿيا مزار اٿليءِ.

رديف ت

اچي ٿي ياد جڏهن تهنجي دلربا صورت
ٻوي ٿو منهنجي نه جا مان نه يار جا صورت

نظر مريب اٿئي اهڙي دلربا صورت
ڏسون تا جنڌي پسون لوري ٻي نه تا صورت

نه وقت ته جي پساني ڪڏهن خدا صورت
نه تو ڏيکاري جو ڪو صورت آشنا صورت

نه آئين تون، هڙ تصور ۾ ساري عمر آئي
لون بيوفا ٿئين ليڪن ٿي باوفا صورت

بشر مثال تنو هڪ شان ٻي مثاليءَ جي
بنائي آهه خدا سڀ سندي جدا صورت

پسي پسن يار ۾ صورت سچي خدائيءَ جي
صفائي ۾ هئي آئيني ڪان صفا صورت

نه لي ايڏو نهي نه تو جاني
جهان جي اصل ڪان آهي ٿي ٻي بتا صورت

ماري گلستانَ جو مزو هڪ گل اندر ڇڙ مون ڏٺو
هن مه لقا جي منهن ۾ هو رنگِ رخِ خوبان سي
مون بي نيازي حسن جي آهي ڏني هن ڳالهه مان
گل تا رهن خندانَ سدا ۽ بلبليون نالان سي
هڙي نموني ۾ ڪٿي عرض تمنّا تي "نه" هُن
رهجي ويا هنجو تڪيندي منهن سندم ارمان سي
ل ۾ اٿم دل جا ٽڪر دل ۾ رهن تا زندگي
ناحق چڪي ڇو تو ڪيين ناوڪ فگن! پيڪان سي
قطري خونينْ تي سندءِ، دل! عشق ڇو نازانَ نه ٿئي
گڏ تيو تين تا زيب مژگانَ زينتِ دامان سي
هنکي ڪليجي سان لڳائي مون عزيز ايڏو رنو
اشڪ خوشي نڪتام ٻڏجي وصل ۾ ارمان سي.

چشم پُر خونْ تي اشڪبار اٿلي
لڙڪ تيا لعل آبدار اٿلي
خواب جنّت جو ڇڙ ڏسان پيو مان
تيو خيالِ رخِ نگار اٿلي
سؤ جوانيون فدا جوانيءَ تي
تي بهارين ۾ هي بهار اٿلي
حسن جو بحر جي تيو بي پايان
عشق جو آهه پڙ ڪنار اٿلي
غم نه ڪڏهين تو منهنجو ساٿ ڇڏي
آهه دنيا ۾ هڪ هي يار اٿلي
گل تي دلبر جي سبز خط نڪتو
آهه آئين

اڳئي شوقُ ديدِ جلوهٴ حسنِ نظر ھو جي
تحير تڳجي چشمِ دلفريبِ يار ۾ لون قب
جي پائين ڪو ٻسين خط خال يا ڪاڪل قرين ھو
نہ ٿي ھندوُ حسينن جي وڃي دربار ۾ لون قب
اَناالحق جي صدا ڪان آشنا چاھين ٿيڻ جي تو
نہ اوّل صورتِ منصور ٿي ٻو دار ۾ لون قب
لبِ ساقيءَ جو بوسو جي ڪبيئي خاڪ ٿي پھرين
بشڪلِ جامِ گل ٿي خانهٴ خمّار ۾ لون قب
وڪين بيحد جي الفت چيلهہ سنھڙيءَ يار جي سان تو
نہ اوّل وار ٿي آخر انھيءَ اسرار ۾ لون قب
اڳيئي شوق جي ديدار جو تان جسم کي ڪر پت
اکون ٻڙکيون ڪري پنھنجون انھيءَ ديوار ۾ لون قب
عزيزا پاڻس روشن نام ٿئي دنياءِ الفت ۾
مثالِ شمع سوزانْ محفلِ دلدار ۾ لون قب.

رديف پ

آھن ڏسڻ ۾ اي مصوّر گرچہ تيون بي جان سڀ
تصويرون جي ڪيئي جن، جو تيون آئيني جانْ حيران سڀ
گل غنچو نرگس آئينو شمس و قمر، شمع و حباب
ڪنھنجي ٿين تا انتظارِ ديد ۾ نگران سڀ
اي باغبانْ ناھي ڏنو داغِ جگر منھنجي کي تو
ھڪڙي ٿي گل ٿي ويندا ٿي گلشن جا گل قربان سڀ
اي دردمندن جي دوا! لون ڀاڙ ڏس، ٿي پرجھلو
ٿڪجي ڪريس در تي تنھنجي در در پڇي درمان سڀ
مان تاب صورت جو تنھنجي کھڙو ٻيانْ دلبر ڪريان
ڏسندي جڏھن ٿيو تا وڃن ھڪدم خطا اوسان سڀ

شمعون تيون بيزبان کھڙي سبب
چپ ٿيا اهلِ دهان کھڙي سبب

ڪنھنجو ميّت ڪنيو ڪلهن تي سحاب
تو روئي آسمان کھڙي سبب

تو نگاهن سڌين سان قتل ڪرين
تير ٿيا بي ڪمان کھڙي سبب

آتشِ گــل جــلايو بلبل کــي
سبز ٿيـو گلستان کھڙي سبب

خاڪ ۾ جــي ملائڻوئــي هوءِ
پو چيءُ ڪُن فڪان کــهــڙي سبب

ڳالهه دل جـــي اچا ڪيم نہ ادا
يـار ٿئين بـدگمان کھڙي سبب

چـــو تمـّابـِـ ئــي هلي دل مـان
چـــو ٿي بي خانمان کھڙي سـ

غربت ۾ جا جوان ٿي ڏيو بيرحم نصيب
آهي ڪي جنهن کي ناهہ مٽي بہ ڪفن نصيب

نڪي ڪانهو ڏ ساد ڪي ٿيندو بدن نصيب
نوي چمن کي نڪري ڏ تو ٿي چمن نصيب

افسردا ٿيندا خوف خزانَ کان وڃي تا گل
اهل چمن کي پي ڏ ٿيو لطفِ چمن نصيب

خالِ سياه فام لي زلفن جو دخل ٿيو
تاتارن کي آهہ ٿي مشڪِ ختن نصيب

دشتِ عدم ۾ واهہ جڏهن سڀ رفيق ويا
تن کي ڏ روح، روح کي تاهم لن نصيب

منجهن ٿا جيڪي قوم لي پاڻ تا آبرو
تيو تنجي ذرّي خاڪ جو درِّ عدن نصيب

ڪنهن اهڙي وقت گهر مان ڪڍيو تہ نصيب، هو
مرندي بہ خاڪ کي ڏ ٿيو موٽي وطن نصيب

ٿو لہ پيا اکين ۾ وطن جا تصوّرات
آهي موٽکي ٿيو پيوطني ۾ وطن نصيب

جنهن لي ٿي مهربان تو تہنکي ڏي پنهنجو درد
قسمت وَرن کي تو ٿي رنج و محن نصيب

اَب لي اڏامي سمتَن حي ٿي روز خاڪ
ڪيڏو مٽي ڏ تنهنجو ٿيو چرخِ ڪهن لصيب

يوسفي چاهہ ۾ ٿيو يوسف سندم عزيز
اِ ڪَهڙي الشت چاهِ ذقن نصيب!

چيم اي نازڪبدن تا ڇاڪون تيو اوهين سنگدل سليو مون
چيائين وڇر ڪپهه جي ڏس تون تين تا ڪڪڙا مثال خار
چيم اڇي ياد صدمو دل جي ٽٽڻ جو ڪڏهين تو يار مونکي
چيائين ڏک تو لڳئي جگر کي ڏسي فلڪ جا ٽٽندا تارا
چيم سنو تي ٽٽو ڪو هاڻي غمِ جدائي خدا تو ڄاڻي
چيائين رهه تون ڀنو ۾ پاڻي، اچل ري تيندا نه ڪنهنجا چارا
چيم تو دل ۾ رهي اي دلبر ڪئي سا هٿ ڪيئن هلائي منتر
چيائين جيئن آرسي جي اندر، جهلي، جهليندڙ پسي نظارا
چيم مونکان ٿيو ڪنهن سان ماٺا ڪندين تون ايذا سچڻ سياڻا
چيائين در تي وتس وڪاڻا **عزيز** جهڙا ڪئين وچارا

رديف ب

ل کي پهلو ۾ نهاري روز شب   چشم خوني لڙڪ هاري روز شب
و قطرو خون دل، تيو يار جو   پيوڏيان ليکو سنياري روز شب
ر ک ڪجهه زينتِ مژگان لاء   خون دل هيئن چڏنهاري روز شب
اتاري وئين اُتي، آئي نه هٿ   هٿ ڪيا حيلا وهاري روز شب
ڪناري سان منا ڪنهن ۾ لڳي   دل طلب جو ترهو تاري روز شب
ب ۽ مان ۽ اٿڻ هي جا لڳي   دڪ اتي ۾ تو اتاري روز شب
جيئن پرواني پنهنجي جان جلين   شمع و بارڻ هي باري روز شب

دل ويئي پنهنجي روئان ڪنهنجر **عزيز**
گهر جي مالڪ کي مان ساري روز شب

۲

عروج تي
هوش جنون جو شور وسيلاب عروج تي — سر انڊڪ تي بيا
جرچا اسانجا ۽

جو انتشار
ڏاڙ تي آهه دور سماوي — ذرا ذري حامل انڊڪ تي بيا

ڪاروان
تڪڙي وڃائي واٽ ۽ ويناسون — غربت ۾ مير محوِ انڊڪ تي بيا

ڍڪ ۾ جوش
وحشي ڪي لنبنڌي جو لڳو ميدان — غاڪ ابڏي حج آڏاني جو انڊڪ تي بيا

وبو عليو
دامان صبرُ دست زليخا کان — هت جذبي شوق وصل کان بيباڪ تي بيا

گل جيان
سينجي رونق ني آهه تير غمنان — گوڙه ۽ منجنيا هنڌي ڪري ماڪ تي بيا

جڏيا
داغ گناه آب ندامت ڌوني — ڌوهي وڃائي پنهنجون هنجون پاڪ تي بيا

دل تان هٽ
اڪرين تان ڪرد ٿو هٽي رومال، — دشمن اوڇانجا جو انهن غمناڪ تي بيا

عزيز
طوفان غم جي آهه تلاطم ڪيو
لڙڪن ۾ دل جگر وڃي خاشاڪ تي بيا.

ٿي حداوا
چير: سڄڻ! چاشني چمن جي چڪاءِ بيمار کي — تي سدا
ڇيانبن نقصان ڪري مِنائي مريض کي — بتولو جهوڙا
ٿي يار ڪارا پيا
وارا هڙا،
مو لميچارهي — تا
مهالدي ما سي — تين
ڪي رهن جي نتڙا،

—

هجي ها ڪرم ۾ تنهنجي جي ڪريم! ڪس ڪٺي جي
نہ گناهگار تنهنجو نہ اُميدوار ٿئي ها
منهنجي شرم پارسائي رکي منهنجي توبہ قائم
نہ تہ شوقُ دل وَ جانْ سان نت بادہ خوار ٿئي ها
غم هجر ۾ نہ تي ها منهنجو ڏينهن شبِ قيامت
تنهنجي وعدي تي جي دل ۾ مونکي اعتبار ٿئي ها
منهنجي اک جو گهر جي تولي تي ها جلوہ گاہ ڪافي
نت هر نظر کان پنهانْ تنهنجو وار وار ٿئي ها
وڃي رهجي ذبحَ دم ها نہ هي تشنہ ڪام بسمل
جي زيادہ تہ هي خنجر تنهنجو آبدار ٿئي ها
منهنجي غم جو داستانو جي نہ سمجهي ها فسانو
مونتي اعتبار آڻي منهنجو غمگسار ٿئي ها

شب هجر يار نايو نہ **عزيز** موت آيو
ڪو تہ چارہ ساز تي ها ڪو تہ غمگسار ٿئي ها

آداب ڪوِي يار کان بيباڪ تي پيا
گردش ۾ پيرَ پيرَوِ افلاڪ تي پيا
کهڙا حسينْ نہ زيرِ زمينْ خاڪ تي پيا
کهڙا نہ گل نشانۂ افلاڪ تي پيا
خورشيد کي هو نور مان منهنجي مليو فروغ
خاڪي ڏسو تہ زينت افلاڪ تي پيا

تنهنجي ڪرڇي جي سر زمين آسمان آهه
ڳيتي تنهنجي ٿي رشڪ جنت پيارا
شب هجر ۾ تنهنجي زلفن جو سودا
مصيبت ٿي آهي مصيبت پيارا
شب وعده تارا ڳڻيندي گذاريم
سحر ٿئي ڪٿي منهنجي قسمت پيارا
خدا آهه توکي ڪيو آئينه رو
نه رک پنهنجي دل ۾ ڪدورت پيارا
گهڻو روئندين مونکي، مونکان پوءِ منهنجي
جڏهن ياد ايندي محبت پيارا
سڄائي هڪالين تو محفل مان مونکي
هي دعوت ۾ ڪهڙي عداوت پيارا
وڃي مونجي دل مان ٿي مايوس حسرت
رهي دل ۾ منهنجي نه حسرت پيارا

عزيز اج جو دل ۾ پيو پيلو ڪي ڳولي
ڪنهنجي لئي اک جي شرارت پيارا.

نه ها لطف زندگي جي منهنجو يار نئي ها
ڪڏهن آءُ صدقي ٿيان ها، ڪڏهن هوءُ نثار ٿئي ها
ڇگو ٿيو جو دل ۾ دل جو ٿي نڪو هي ٿير وڃو
مزو عشق ڪهڙو ڏئي ها جي لڳي هو پار ٿئي ها
ٿيو هڪ نه يار پورو هئي منهنجي ڪوئي قسمت
نه نه وعدو تنهنجو عيکر ڪيئن بار بار ٿئي ها
انهي اي رقيب هئي آسان ۾ هي سچ ٿيو مشڪل
نه جي ڏين ها يار وعدو نه هي انتظار ٿئي ها

توكي ڏنو جڏهن كان مون وسري وئي سڀ اوَن ۽ چوُن
دل ۽ زبانْ تي تون ئي تون آهين رهيو سد
بام مراد تائين كوكونه كمند دل ويو
زلف رسا جي همت تيو بخت هي نارسا
توئي مونكي فنا كيو تون ئي سگهين جياري تو
عشق جي بولي ۾ پيو كنهنكي چوان خدا
نور ازل تيو كتي جلوهء طوُر هو كتي
چمكيو كتان تُنهنجو كتي جلوهء برق سا منا
عشق جي مس تي ابتدا درد كئي تم انتها
آهم اها جي ابتدا تيندي جا انتها منا
مونكان نه موڙ منهن منا موڙي نه منهن تي بيوفا
كر نه اي بيوفا دغا، ناهه دغا روا منا
تنهنجي بيمار چشم جو كونه اگهو كڏهن چٿو
زلف جو ٻڌ نه قيدي كو گاهي تيو ر
غيرَ جو يار تئين وري كا نه زبانْ تنهنجي پري
سمجهه عزيز ويو مري تون رهه خوش سدا منا.

ڏكين ۾ اتم سوز الفت پيارا
وچايان پيو سازِ محبّت پيارا
منهنجي حيرت آهي تماشي جي قابل
رهي انكان درين جي زينت پيارا
ازي كندي عمر ويئي، نه آئين
ڏنيءَ خود نمائيءَ نه فرصت پيارا
ن تيو نزاكت تي بارِ نزاكت
نزاكت

ڪُلّيات عزيز

رديف الف

لبن کي پان سان رنگين اي دلبر ڪريو چوتا
خراب اڄ خون سان هنپر لبِ ڪوثر ڪريو چوتا
عيانُ رخ آتشينُ پنهنجو سرِ محشر ڪريو چوتا
قيامت ۾ قيامت جـي تپش دلبـر ڪريو چوتا
نه ڪڻ شوخيءَ سان پريل پنهنجون هي ناوڪ فگن آڪڙيون
دلِ عشاق لـيءِ اڄ تيـز تر نشتر ڪريو چوتا
گهڙي مون وٽ اچي، وينا حياتيءَ ليءِ دبائي دل
مثل مهمان تـي پنهنجو پرائـو گهر ڪريو چوتا
رهڻ ڏي تا قيامت يار منهنجيءَ بي نشانيءَ کي
وهائي خون منهنجو، پنهنجو دامن تر ڪريو چوتا
دبائي سوز پنهانُ کي هلو تا سرد مهريءَ سان
لڪائي آڳ بنهنجي دل پرين پٿر ڪريو چوتا
مثالِ شمع گرندائي رهياسين پر نه ڪل ۾ پـي
پڇيو ظالم، اُوهين روئي اکين کي تر ڪريو چوتا
صفائيءَ حسن جي ۾ آئي تي قاتل ڪتان شوخي
متـائـي آئيني کـي صورتِ خنجر ڪريو چوتا
ڪڏهن پرده نشينُ گهر مان هليا نڪري اچو باهر
لڪائـي پـاڻ، مونکي پاڻ کان باهر ڪريو چوتا
مان آوارو جي آهيان پو اُچو ڪيئن تا تصوّر ۾
تيا بي خانمانُ جي تن جي دل ۾ گهر ڪريو چوتا
عزيز سخت جانُ کـي عشق ۾ ڏي دم ڏيڻ دلبر
ڏئي تسڪينُ مرڻ تنهنجي کي مشڪل تر ڪريو چوتا.

مرلي

آج موهن نے جو گوکل مین بجائي مرلي
ذرّہ ذرّہ مین عجب طرح سمائي مرلي
آجتک رولي ہے جو غم کي سنائي مرلي
کیا بیاں کرلي ہے یہ دردِ جدائي مرلي
دل کے سو ٹکڑے کئی دیتی ہین نالے تیرے
کسکا ہے دل مین ترے دردِ جدائي مرلي
بانسري والے کي یاد آئي تو بیخود ہوکر
سانس کي اپني شب بھر بجائي مرلي
جوگیا روپ تلک ماتھی پہ جوڑا سر پر
جوگیا راگ مین کرلي ہے گدائي مرلي
گل ہین سب وجد مین گلشن مین صبا جھومتي ہے
مرلي والے نے کچھ اِس دُھن مین بجائي مرلي
منہہ پرسی لگا چھم چھم کي صدا آنے لگي
گھنگھرو بولدون نے بجائي جو بجائي مرلي
ہر بنِ موسی کنہیا کي صدا آتي ہے
ایسي ہردے مین مرے کرشن سمائي مرلي
مور ناچي چمنستان مین ہرن جھوم گئی
ہاتھ پہ میرے موہن نے بجائي مرلي
جما بیتاب ہے امواج بھي سر دھنتي ہین
شاق ہے ان پہ مگر تیری جدائي مرلي
نغمۂ مرغ چمن ایسا کہان شیرین تھا
تیری آواز پرلدون نے اڑائي مرلي
پیلے مردہ کو کیا زندۂ جاوید عزیز
قم باذني سی ہے رلب مین سوائي مرلي۔

شاہ نانک

مرے قلب میرے جگر شاہ نانک
مرے درد کا چارہ گر شاہ نانک
تڑپتا ہوں فرقت میں تیری مسیحا
بڑھا حد سی دردِ جگر شاہ نانک
بھنور میں پھسا آ کے میرا سفینہ
خبر لو خبر لو خبر شاہ نانک
جگت کا اُجارا چمکتا ستارہ
اندھیرے کا رشکِ قمر شاہ نانک
تری جستجو میں بہت خاک چھانی
پھروں تا بکی دربدر شاہ نانک
ذرا روے روشن سی پردہ ہٹاؤ
کرو شام غم کی سحر شاہ نانک
تمنّا ہے یوں جان تن سی جدا ہو
ہو سر برسرِ سنگ در شاہ نانک
مکاں میں نہیں لامکاں میں نہیں ہو
کہاں ہے تمہارا گذر شاہ نانک
دمِ نزع اے کاش نکلی زباں سی
وہ آیا مرا چارہ گر شاہ نانک
مرے وہم سی بھی کہیں دور ہو تم
کہاں مجھکو اِتنی نظر شاہ نانک
دلوں کا سہارا ہو آنکھوں کی ٹھنڈک
گورو میرے نورِ نظر شاہ نانک
عزیز اب مشاغل کی یہ انتہا ہے
وظیفہ ہے شام و سحر شاہ نانک .

پيارا ڪنئيا

مُکڙي جي تون کر باغ وڏو ڪنئيا
اڄي ٿيندو ڪم ڪيڙو ڪارو ڪنئيا

ڪٿي منهنجو ٿي من ڪٿي شان تنهنجو
تون آهين اباڃ ساڙو ڪنئيا

اکيون آنهن لهه ٿا وساليءَ جي مارئو
ٿيو ساه سڄڻ آڏارو ڪنئيا

نبي سوز غم سان ڏ بيتاب دل تي
وهيو ناهر تي ڪوڏ ڀارو ڪنئيا

اچا آب آئينہ جان ڪيڙي نسبت
اسين محو تون پيارو ڪنئيا

حباب آب سچ کي ڏ ساڻ کان ڪڍجين
لکي ڪيڻ تو بطين لهارو ڪنئيا

اتي موهني روپ ۾ ڪيڙو جادو
پيارن کان آهين پيارو ڪنئيا

جهلو نيڪ تنهنجي جهيڙيل لي تي جت ڪٿ
ڪريل جو تون آهين سهارو ڪنئيا

مران ماءِ ڏ انديشو ماري جي تنهنجو
ٻرو آهہ ڪلنيءَ جو ٽارو ڪنئيا

ڪٿان لوڪ لڪندو، ڪٿان ڪوڙ ٿيندي
نظر تو اجي بيو نہ چارو ڪنئيا

عزيز اصل کان تنهنجي در جو گدا تي
پسي پيو ڪرم جو نظارو ڪنئيا.

شاہ نانک

مرے قلب میرے جگر شاہ نانک
مرے درد کا چارہ گر شاہ نانک
تڑپتا ہون فرقت مین تیری مسیحا
بڑہا حد سی دردِ جگر شاہ نانک
بھنور مین پھسا آ کے میرا سفینہ
خبر لو خبر لو خبر شاہ نانک
جگت کا اُجارا چمکتا ستارہ
اندھیرے کا رشکِ قمر شاہ نانک
تری جستجو مین بہت خاک چھانی
پھرون تابکی دربدر شاہ نانک
ذرا روے روشن سی پردہ ہٹاؤ
کرو شام غم کی سحر شاہ نانک
تمنّا ہے یون جان تن سی جدا ہو
ہو سر برسرِ سنگ در شاہ نانک
مکانْ مین نہین لامکان مین نہین ہو
کہان ہے تمہارا گذر شاہ نانک
دمِ نزع اے کاش نکلی زبان سی
وہ آیا مرا چارہ گر شاہ نانک
مرے وہم سی بھی کہین دور ہو تم
کہان مجھکو اِتنی نظر شاہ نانک
دلون کا سہارا ہو آنکھون کی ٹھنڈک
گورو میرے نورِ نظر شاہ نانک
عزیز اب مشاغل کی یہ انتہا ہے
وظیفہ ہے شام و سحر شاہ نانک۔

پيارا ڪنئيا

ڳليءَ جي تون ڪر پاڻ وارو ڪنئيا
اجي پنهنجو ڪم ڪجهڙو ڪارو ڪنئيا

ڪٿي منهنجو تن من ڪٿي شان تنهنجو
تون آهين ايمان سارو ڪنئيا

اڳئي آئين لئہ نارسائيءَ جي مارئہ
ٿيو ساهه سيرين آڌارو ڪنئيا

لهي سوز غم سان نہ بيتاب دل تي
رهيو ياهہ لئي ڪونہ ٻارو ڪنئيا

اها آب آئينہ جانءِ ڪهڙي نسبت
اسين محو تون نيارو ڪنئيا

حجاب آبو سج کي نہ سايہ کان ڪڏهن
لڪي ڪيئن تون ٻٽين لڄارو ڪنئيا

اٿئي موهني روپ ۾ ڪهڙو جادو
پيارن کان آهين پيارو ڪنئيا

جهلو ٻيڪ تنهنجي جهڙيل لئي تي ڪٿ
ڪريل جو تون آهين سهارو ڪنئيا

مران مان، نہ انديشو ماري جي تنهنجو
نرو آهہ ڳلتيءَ جو ڳارو ڪنئيا

ڪٿان لوڪ لکندو، ڪٿان ڪوڙ ٽبندي
نظر تو اجي نبو نہ چارو ڪنئيا

عزيز اصل کان تنهنجي در جو گدا تي
پسي پيو ڪرم جو نظارو ڪنئيا.

اي نطق ده زبان گويائي ما

وي نور فزاي چشم بينائي ما

با نام عزيز خويش يارب

معمور بساز كنج تنهائي ما

ڏڏڙ ٿڃي وڃي ڌرتي ڌرا تي
سڀ خاڪي ملي ڪريا سما ڪي
ڏيکاريا چرخ جا ڌرتيءَ نظارا
لڙاڪن ليڙ جهڙ ۾ چنڊ تارا

بهادرن جي مار و مار:

متي مالڇڪن تي مار و مار هر سو — لڙاڪن جي ٿي وار و وار هر سو
سڀ سپاهي جلد ٿا ٿي لڙ ليڙن — ڪيو دم ۾ بند تي خونريز ليڙن
ڪري بندي تي بچا ليڪ ڪنڌ ڪن جا — پڳا سندن ڪان پالن سنڌ ڪن جا

سرفروشي:

فدائي ملڪ تان قربان ٿيا ٿي
فدائي سر مري بيجانْ ٿيا ٿي
لڏي ڪوسيءَ جو ڪنهڪي هو نه ساڳو
مرڻ کان مانُ هو سڀ تي مهانگو

وطن جي حب:

سڄائي آه هيڪڙ زندگي سا — فدا ٿي ملڪ ۽ ملت مٿان جا
وطن تان سر نه قربانْ جان قربانْ — انهيءَ تان دين ۽ ايمان قربانْ
محبت تي وطن جي ٿي صداقت — صداقت تي سچي آهي محبت
محبت ملڪ جي سڀ کان ٿي بهتر — نه بهتر ڪار اهڙي ٿي سراسر

فقط والسلام

محمد عبدالله (بسمل)
نڪراني

۱۴ جنوري ۱۹۳۸

باهر آرام دل کي کهڙو اچي
قلب ۾ تيو جڏهين قرار اڻ لڀ

مست، ساقي ڇون پيار پيار
مون کي تنهنجو کپي پيار اڻ لڀ

مثنوي

مثنوي، شاعريءَ جي ڪتاب جو هڪ ضروري باب آهي.
مثنوي لکڻ وقت شاعر کي جيڪي لوازما جهلڻا تا پون، تن مان
تسلسل ۽ صورت نگاري سڀ کان مقدم آهن. صورت نگاريءَ
۾ هرهڪ حقيقت جو نقشو چٽو تو پوي، رزم يا بزم، غم و غصو،
خوشي ۽ اندوه، حسن جي تعريف ۽ عشق جي بيتابي وغيره کي
اهڙي صفائيءَ ۽ ندرت سان تو لکجي جو اصلي واقعو لفظن
جي آئيني ۾ پڌرو ٿيو بيهي. مسٽر عزيز جي مثنويءَ ۾ اهو جوهر
اعليٰ اسلوب سان نباهيل آهي؛ پر سين ڳالهين کان وڌيڪ جنهن ...
ڳالهه ڏي بامذاق دلين جو لاڙو آهي اها آهي رزم؛ جنهنجو ...
۾ شجاعانه جذبات پيدا ڪرڻ جو خيال وڌيڪ اَهم آهي. اگرچ...
سنڌي شاعريءَ ۾ رزم جي صورت اچا تائين پست آهي ۽ ...
جذبات جي بهادر دلين ۾ جوش پيدا ڪندڙ هجن سي ڪو ...
قلمبند نه ڪري سگهيو آهي، مگر تنهن هوندي به مسٽر عز...
جيڪي ڪجهه لکيو آهي اُن مان سندس مرد ميدان هجڻ ...
ساک ملي ٿي، جيئن نه

لڙائيءَ جو خوفناڪ نظارو:

لڳي نوبت، وڳا هر سو نقارا
ٻري ويا چوطرف ميدان سار...

وٺي ڏڪڻي وٺي يڪدم فلڪ کي
ڏسي تيغ و سنان جي هن جهلڪ ک...

[illegible] عشق جي موت کان بچائي

[illegible] ٿي ڪڪ [illegible] موت

[illegible] لکيو اٿس:

[illegible] دلبر

[illegible] جي مشڪل تو ڪرڻو جوتا

[illegible] مرڻ تنهنجي ڪي

معلوم ٿو ٿئي تہ عشق جي واديءَ ۾ قدم رکندي عزيز

صاحب کي ناامديءَ ڏاڍو گهيريو آهي، جنهن ڪري بي اختيار ٿي

عشق موڙ ڪري ٿو:

هر قدم تي ٿي آڳي صحرا قيامت تو ڪري

ناامدي تي ٿي دامن منزل ومتار جو

شيخ سعدي عليہ الرحمة جي چوڻ موجب جيڪا هن

لقمان حڪيم بي ادبن کان ادب سکيو آهي تہ عزيز جو ادب آموز

خيال انهن کان معرفت جو سمجهايل ٿو. هيٺين بيت مان سندس

نظرت شناسي معلوم ٿئي ٿي:

عجيب نرگس بيمار باغ عالم خراب آهي

سرمو اندي کان مليوسون نور جي ابرار جا

سازش:

موت ۽ تنهن جي ڪيو جا ٿيد عزيز

موت جو ٻڌنگ اختيار آهي ويو عاشق ناچار

خراب آهي خراب ٿي

بي پرواهي:

حسن جي بي تو تلو ٿو

لڙڪن کي سمجهي شمع جدان تي فرياد ڪيڙي باعث

روئي اي دل ڪرين ٿي

حسن تخيل

عزيز صاحب جي شاعريءَ جو اعليٰ جوهر حسن تخيل آهي

هتي اچي جنهن جو ڪمال ظاهر ٿئي ٿو. عزيز جو خيال ڪڏهن

جوش جنون ۾ اچي اُڀري خاڪ اڏائي ٿو جو آسمان تهيو بون

ڪريان ها؛ پيو ته آرسيءَ ۾ توکي پنهنجو منهن ڏيکاري ثابت
ڪريان ها تہ اڄ تنهنجي جلوه آرائين جي ڪهڙي بهار آهي.
عجيب لاجواب ۽ دلڪش شعر آهي:

وچير ناهي اڳي جانِ آئينو ڳالهه ڪهڙي ڪريان صفائي جي

حسن اسلوب ۾ عزيز صاحب جي نازڪ خيالي ڏسو!
عاشق فنا في المحبوب تي پنهنجي بي نشاني قائم رکڻ تو گهري،
انلاءِ محبوب کي عرض ڪري ٿو تہ منهنجي رت جي قطرن سان
پنهنجي دامن رنگين نہ ڪر، ڇو تہ اُن مان بہ منهنجي هستي
ثابت ٿيندي. مضمون جي بلندي واقعي قابل داد آهي.

رهڻ ڏي تا قيامت يار منهنجي بي نشاني کي
وهائي خون منهنجو پنهنجو دامن لُر ڪريو ڇو ٿا

محبوب جي بيوفائيءَ جي شڪايت ڪندي بہ عشق جي
ادب کي نظر انداز نٿو ڪري، بلڪ پنهنجي قسمت کي ڏوهہ
ٿو ڏئي.

ٿيو هڪ نہ يار پورو، هئي منهنجي ڪوئي قسمت
نہ تہ وعدو تنهنجو جيڪو ڪيئن بار بار ٿي ها

عزيز جو هيئنيون بيت جذبات سان ڀريل آهي: هن ۾ يار
کي چاره ساز ۽ موت کي غمگسار ڄڻي پنهي جي نہ اچڻ تي
روئي ٿو. وري "ڪوته" جي محاوره بيت جو اسلوب ڏاي؛
حسرتناڪ بنايو آهي:

شبِ هجر يار نايو نہ عزيز موت آيو
ڪوته چاره ساز تي ها ڪوته غمگسار ٿي ها

ڇوي ٿو تہ محبوب جو تير جيڪڏهن هميشہ لاءِ جگر ۾
رهجي وڃي ها تہ ڦتڪڻ ۽ لڇڻ جون لذتون وندو رهان ها.
عجيب لاجواب بيت آهي:

جدّت اسلوب الهي ۽ طرز بيان کي چوندا آهن، جنهن ۾ شاعر ڪنهن معمولي مضمون يا ڪنهن تشبيهه ۽ استعاره کي نئين نموني ۾ ادا ڪري، ۽ حسن ۽ عشق، وصال ۽ فراق، اخلاقي ۽ ناصحانه خشڪ مضمون، جي قديمي شاعر لکي ويا آهن، انهن پراڻن خيالن کي جديد لباس ۾ ظاهر ڪري، جنهن مان شاعر جي طبيعت جي قوت ايجاد ۽ طرز بيان جي رنگينيءَ جو پتو پوي.

عزيز صاحب جي ڪلام ۾ اهو جوهر بخوبي ڏسڻ ۾ اچي ٿو. هن پراڻن خيالن کي اهڙي اسلوب سان ظاهر ڪيو آهي جو نوان ۽ خاص سندس حصو ٿي ويا آهن. هتي اهي عنوان ۾ ڪي خاص بيت ڏجن ٿا، جن مان سندس طبيعت جي رسائي معلوم ٿي سگهندي.

هي خيال ته ٿمت سدائين وهندا رهن ٿا، پراڻو ۽ معمولي مضمون آهي، مگر عزيز صاحب جوئي تو نه محبوب جي تلوار کا اهڙي جرب بيالي ڪئي آهي، جنهن لي موهجي ٿمت بسمل جي اندر جو راز ڏيکاريندا رهن ٿا. ڪهڙي نه اسلوب سان هڪ معمولي ڳالهه کي دلاويز ۽ نئون ڪري جڏيو اٿس!

الیغ ڪو اهڙو بسايو سبز باغ جو وڏو ڪولي ٿمن بسمل جو راز

شاعر هميشه چوندا آهن ته محبوب جي حسن مان باغ کي طراوت ملي ٿي، مگر ساڳيو مضمون عزيز نئين رنگ سان ادا ڪيو آهي.

لڪائين هي ڳهڙي اڏ لون گل رخسار پنهنجي کي
چمن جو منهن ته ماڻي سال جيڪر رنگ و بو دلبر

عزيز جي جدّت اسلوب جو خاص انداز هن بيت مان
وڌ محبوب جي حسن جي تعريف سا ته سندس روبرو
مگر ان ۾ ٻه پهلو رکيا اٿس؛ هڪ ته جيڪڏهين آرسي
ها ته لنهنجي حسن جي آسمانيب جي اُن سان پيت

ڪريان ها، پيو تہ آرسيءَ ۾ توکي پنهنجو منهن ڏيکاري ثابت ڪريان ها تہ اڄ تنهنجي جلوه آرائين جي کهڙي بهار آهي. عجيب لاجواب ۽ دلڪش شعر آهي:

وڇم ناهي اڳي جان آئينو ڳالهہ کهڙي ڪريان صفائي جي

حسن اسلوب ۾ عزيز صاحب جي نازڪ خيالي ڏسو! عاشق فنا في المحبوب ٿي پنهنجي بي نشاني قائم رکڻ ٿو گهري، انلاءِ محبوب کي عرض ڪري ٿو تہ منهنجي رت جي قطرن سان پنهنجي دامن رنگين نہ ڪر، ڇو تہ اُن مان بہ منهنجي هستي ثابت ٿيندي. مضمون جي بلندي واقعي قابل داد آهي.

رهڻ ڏي تا قيامت يار منهنجي بي نشاني کي
وهائي خون منهنجو پنهنجو دامن تر ڪريو ڇو تا

محبوب جي بيوفائيءَ جي شڪايت ڪندي بہ عشق جي ادب کي نظر انداز نٿو ڪري، بلڪ پنهنجي قسمت کي ڏوهہ ٿو ڏئي.

تيوهڪ نہ يار پورو، هئي منهنجي کوٽي قسمت
نہ تہ وعدو تنهنجو جيڪر ڪيئن بار بار ٽٽي ها

عزيز جو هيٺيون بيت جذبات سان پريل آهي: هن ۾ يار کي چاره ساز ۽ موت کي غمگسار ڄاڻي بنهي جي نہ اچڻ تي روئي ٿو. وري ”ڪوتہ“ جي محاوره بيت جو اسلوب ڏاڍو حسرتناڪ بنايو آهي:

شبِ هجر يار نايو نہ عزيز موت آيو
ڪوتہ چاره ساز ٿي ها ڪوتہ غمگسار ٿي ها

چوي ٿو تہ محبوب جو تير جيڪڏهن هميشہ لاءِ جگر ۾ رهجي وڃي ها تہ ڦٿڪڻ ۽ لڇڻ جون لذتون وندو رهان ها. عجيب لاجواب بيت آهي:

تيرِ نگاهہ ناز جگر مان ٿي پار ويو
ارمان دل ۾ رهجي ويو تنهنجي قتيل جو

جدت اسلوب آهي، طرز بيان کي چوندا آهن، جنهن ۾ شاعر ڪنهن معمولي مضمون يا ڪنهن تشبيهه ۽ استعاره کي نئين نموني ۾ ادا ڪري، ۽ حسن ۽ عشق، وصال ۽ فراق، اخلاقي ۽ اصلاحي خشڪ مضمون، جي قديمي شاعر لکي ويا آهن، انهن پراڻن خيالن کي جديد لباس ۾ ظاهر ڪري، جنهن مان شاعر جي طبيعت جي قوت ايجاد ۽ طرز بيان جي رنگينيءَ جو پتو پوي.

عزيز صاحب جي ڪلام ۾ اهو جوهر بخوبي ڏسڻ ۾ اچي ٿو. هن پراڻن خيالن کي اهڙي اسلوب سان ظاهر ڪيو آهي جو زبان ۽ خاص سنڌس حصو ٿي ويا آهن. هتي انهي عنوان ۾ ڪي خاص بيت ڏجن ٿا، جن مان سندس طبيعت جي رسائي معلوم ٿي سگهندي.

هي خيال ته قمت سڏائين وهندا وهن ٿا، پراڻو ۽ معمولي مضمون آهي، مگر عزيز صاحب چوي ٿو ته محبوب جي تلوار ڪا اهڙي جوت ڀائي ڪئي آهي، جنهن تي موهجي قمت بسمل جي اندر جو راز ٻڌائيندا وهن ٿا. ڪهڙي نه اسلوب سان هڪ معمولي ڳالهه کي دلاويز ۽ نئون ڪري جڏيو اٿس!

لبع کو اهڙو پسايو سبز باغ جو وڏو ڪولي قتل بسمل جو راز

شاعر هميشه چوندا آهن ته محبوب جي حسن مان باغ کي لطاوت ملي ٿي، مگر ساڳيو مضمون عزيز نئين رنگ سان ادا ڪيو آهي.

ڪانئين جي ڳهڙي اڌ تون گلِ رخسار پنهنجي کي
چمن جو منهن نه ماٺي سال جيڪر رنگ و بو دلبر

عزيز جي جدت اسلوب جو خاص انداز هن بيت مان معلوم ٿيندو: محبوب جي حسن جي تعريف سا به سنڌس روبرو ڪري ٿو، مگر ان ۾ نه پهلو رکيا اٿس: هڪ ته جيڪڏهين آرسي ها ته تنهنجي حسن جي آبِ تاب جي آن سان پيت

کريان ها؛ پيو تہ آرسيءَ ۾ توکي پنهنجو منهن ڏيکاري ثابت
کريان ها تہ اڄ تنهنجي جلوه آرائين جي کهڙي بهار آهي.
عجيب لاجواب ۽ دلڪش شعر آهي:
وڃي ٿاهي اڳي جانِ آئينو ڳالهه کهڙي کريان صفائي جي
حسن اسلوب ۾ عزيز صاحب جي نازڪ خيالي ڏسو!
عاشق فنا في المحبوب تي پنهنجي بي نشاني قائم رکڻ تو گهري
انلاءِ محبوب کي عرض کري تو تہ منهنجي رت جي قطرن سان
پنهنجي دامن رنگين نہ کر، ڇو تہ اُن مان بہ منهنجي هستي
ثابت ٿيندي. مضمون جي بلندي واقعي قابل داد آهي.
رهڻ ڏي تا قيامت يار منهنجي بي نشاني کي
وهائي خون منهنجو پنهنجو دامن تر کريو ڇو
محبوب جي بيوفائيءَ جي شڪايت ڪندي ۾ عشق جي
ادب کي نظر انداز نٿو کري، بلڪ پنهنجي قسمت کي ڏو
تو ڏئي.
تيوهڪ نہ يار پورو، هئي منهنجي ڪوئي قسمت
نہ تہ وعدو تنهنجو جيڪر ڪيئن بار بار ٽي
عزيز جو هيٺيون بيت جذبات سان ڀريل آهي: هن
کي چاره ساز ۽ موت کي غمگسار چئي بنهي جي نہ اچڻ
روئي تو. وري ”ڪوتہ“ جي محاوره بيت جو اسلوب
حسرتناڪ بنايو آهي:
شب هجر يار نايو نہ عزيز موت آيو
ڪوتہ چاره ساز تي ها ڪوتہ غمگسار تي
چوي تو تہ محبوب جو تير جيڪڏهن هميشہ لاءِ
رهجي وڃي ها تہ ڦتڪڻ ۽ لڇڻ جون لذتون ونندو رهي
عجيب لاجواب بيت آهي:
تيرِ نگاه ناز جگر مان تي پار ويو
ارمان دل ۾ رهجي ويو تنهنجي قتيل

حدّت اسلوب اهي ۽ طرز بيان کي چوندا آهن، جنهن ۾ شاعر ڪنهن معمولي مضمون يا ڪنهن تشبيهه ۽ استعاره کي نئين نموني ۾ ادا ڪري، ۽ حسن ۽ عشق، وصال ۽ فراق، اخلاقي ۽ ناصحانه خشڪ مضمون، جي قديمي شاعر لکي ويا آهن، انهن پراڻن خيالن کي جديد لباس ۾ ظاهر ڪري، جنهن مان شاعر جي طبيعت جي قوت ايجاد ۽ طرز بيان جي رنگينيءَ جو پتو پوي.

عزيز صاحب جي ڪلام ۾ اهو جوهر بخوبي ڏسڻ ۾ اچي ٿو. هن پراڻن خيالن کي اهڙي اسلوب سان ظاهر ڪيو آهي جو نوان ۽ خاص سندس حصو ٿي ويا آهن. هتي انهي عنوان ۾ ڪي خاص بيت ڏجن ٿا، جن مان سندس طبيعت جي رسائي معلوم ٿي سگهندي.

هي خيال ته قتل سدائين ٿيندا رهن ٿا، پراڻو ۽ معمولي مضمون آهي، مگر عزيز صاحب چوي ٿو ته محبوب جي تلوار ڪا اهڙي چرب بياني ڪئي آهي، جنهن لي موهجي قتل بسمل جي اندر جو راز ٻڌائيندا رهن ٿا. ڪهڙي نه اسلوب سان هڪ معمولي ڳالهه کي دلاويز ۽ نئون ڪري ڇڏيو اٿس!

تيغ ڪو اهڙو پسايو سبز باغ   جو وڏو کولي قتل بسمل جو راز

شاعر هميشه چوندا آهن ته محبوب جي حسن مان باغ کي طراوت ملي ٿي، مگر ساڳيو مضمون عزيز نئين رنگ سان ادا ڪيو آهي.

لڪائين جي گهڙي اڄ تون گلِ رخسار پنهنجي کي
چمن جو منهن نه ماڻي سال جيڪر رنگ و بو دلبر

عزيز جي حدّت اسلوب جو خاص انداز هن بيت مان معلوم ٿيندو: محبوب جي حسن جي تعريف سڀ ڪو سندس روبرو ڪري ٿو، مگر ان ۾ ٻه پهلو رکيا اٿس: هڪ ته جيڪڏهين آرسي موجود هجي ها ته تنهنجي حسن جي آفتاب جي اُن سان پيٽ

عاشق جي حسرتناڪي استعاره جي ندرت ۾ بيان تو
ڪري؛ دل جي ڦوڪڻن ڪي حسرتن جي مزار تصور ڪيو اٿس:
ڦوڪڻا جيترا ها دل ۾ عزيز حسرتن جا ٿيا مزار اڻ ليـ
هيٺين بيتن مان مجموعي طرح با مذاق طبيعتون تشبيهہ ؛
استعاره جو ازخود اندازو ڪري سگهنديون ، جن ۾ عزيز صاحب
نڪتہ نوازي ڪئي آهي:

تجاهل عارفانہ
هُو ڪير هو جو شمع جي دل کي جلائي ويو
پروانہ ڳوليندا رهيا ڪٺندا چراغ شمع

ضبط جو نظارو
خاموش مثل شمع نہ ڪوئي جلي سگهيو
پروانہ ٻڌڻي سيني لڳايو سراغ شمع

جلڻ جو جوش
پروانا پي رهيا ها ميءِ آتشين جو جام
محفل ۾ ساري رات پي چلڪيو اياغ شمع

مصيبت تي مصيبت
شبِ هجر ۾ تنهنجي زلفن جو سودا
مصيبت لي آهي مصيبت پيارا

سچائيءَ ۽ صفائيءَ جي تلقين
نہ رک پنهنجي دل ۾ ڪدورت پ
خدا آهہ توکي ڪيو آئينہ رو
پويون بيت ، اخلاقي تعليم بابت هڪ وڏي شرح
متن آهي.

جدّت اسلوب

شاعري فقط لفظن ؛ قافيہ ؛ رديف جي پابنديءَ جو
نہ آهي؛ دل جا جذبا ؛ جدا جدا مضمون اهڙي سهڻي ؛ دل
پيرايہ سان بيان ڪرڻ گهرجن جو بندڙن ڪي موهي ڇ

هيٺين بيت ۾ هڪ عجيب تشبيهه پيش ڪئي اٿس:
عاشق جي سالن ۽ تماشي نگاهه کي پنڌ جي پيالي جهڙي تمنّا تو
ڪري ته ديدار جي هڪ پائي (آوري ۾ آورو) مان نصيب ٿئي.
پائي ديدار من لئي تنهنجو نصيب چشم جمني ٿي هڪ گدائي جي

محبوب جي خواب ناز جي تعريف ۾ چوي ٿو ته اها
منهنجي سنل قسمت آهي ۽ هن کي تشبيهه بالڪنايہ ڏيندڙ آهن.

شب وصل تارا لڪندي وها بر
ستل هئي ڪٿي منهنجي قسمت پيارا

استعاره

تشبيهه وانگر عزيز صاحب جي استعاره جو رنگ به نرالو
آهي، جنهن ترڪمت جو ضرور رنگ نڪل وهي ٿو، جنهن ته
محبوب جي شوق ۽ جدائيءَ ۾ اکين مان لڙڪ وهن ٿا، مگر عزيز
پنهنجي پگل دل کي شيشو جهڙي لڙڪن کي شوق جو شراب تصور
ڪري ٿو:

اکڙين مان جو وهي ٿو مئِ شوق هتر ۾
ٿاس ٿيو ته شيشءُ دل چور چور آهه

شاعرن جو تيز خيال ڪڏهن ڪڏهن پاڻيءَ ۾ به باه لڳائي
جڏيندو آهي، ۽ اڪثر انهن جي اها دعوىٰ خيالي هوندي
آهي، مگر مسٽر عزيز پنهنجي گرم لڙڪ مان عجب نمولي سان پاڻيءَ
۾ باه لڳائي ٿو:

جناب عشق پاڻي ۾ ته جا آتش لڳائي آهه
اکين جو لڙڪ ٿي همشڪل آهِ آتشين لڪتو

استعاره جو زور هن بيت ۾ ڏسو! عاشق جي ويران دل
۽ اغيار جي ويران گهٽي گويا ويرانيءَ ۾ ويرانو آهي:

اغيار جي ڪوچي ۾ رک لاش ته لون منهنجو
ظالم جو بنائين تـو ويرانيءَ ۾ ويرانـو

مثلاً، حسن جي صفائي بيشڪ حيرت ۾ وجهندڙ آهي، مگر
۾ شوخي پيدا ڪري قتل جو سامان مهيا ڪرڻ عزيز صاحب
ي نازڪ خياليءَ جو ڪم آهي؛ آئيني ۽ خنجر جي تشبيهه
بل غور آهي.

صفائي حسن جي ۾ آئي ٿي قاتل ڪٿان شوخي
مثالي آئيني کي صورتِ خنجر ڪريو ڇو ٿا

هينئين بيت ۾ فراق جي ڪاريءَ رات کي اکين جي تر
سان تشبيهه ڏني اٿس، ۽ چوي ٿو تہ اکين جي اڳيان جا اِها
سياهي رهي ٿي، تنهنجو سبب هي آهي جو فراق جي هيڏي
ڊگهي رات تہ ٻڌجي اچي اکين ۾ گهر ڪيو آهي.

ٿي دُور تہ اکين کان نہ منظر فراق جو
تہ ٻڌجي رهجي ويئي شبِ غم نگاهہ ۾

پنهنجي سر کي محبوب جي دروازي کان پري نہ ڪرڻ
جي دعوىٰ ڪري ٿو، مگر ان لاءِ دليل ڪهڙو نہ لاجواب پيش
ڪيو اٿس! سر ۽ در، پرڪار ۽ نقطي جي مناسبت پڌري آهي:

ٿيندو هي سر سندم نہ درِ دوست کان الگ
نقطو ڪڏهن ٿيو مرڪز پرڪار کان جدا

ساڳيو مضمون ٻئي رنگ ۾ ادا ڪري ٿو-

اُڇليو نہ منهنجو لاش درِ دوست کان پري
سايي کي هيٺ ڪريو ٿا ڇو ديوار کان جدا

عاشق جدائيءَ ۾ رئڻ کان رهي نہ ٿو سگهي، هونئن بہ در
وارو روئي پنهنجي دل هلڪي ڪندو آهي. عزيز صاحب انه
ڳوڙهن کي عاشق بيمار جو آب دانو (ڇُوٽو پاٽي) سمجهي ٿـ
لڙڪ جي داٽي ۽ پاٽيءَ سان ڪهڙي نہ سٺي تشبيه ڏيکاري اٿس

حڪم آهي هجر ۾ ڳوڙهو نہ نڪري اک منجهان
آب دانہ ڇو ڪيءَ بيمار جو اي يار بند

فصاحت، بلاغت، تشبيهه ۽ استعارہ، جي مشرقي شاعريءَ جي
جهوري جو آب و تاب آهن، سي سندس شعر ۾ اعليٰ درجي تي
نمايان آهن.

مسٽر عزيز جي ڪلام تي غائر نظر وجهندي هيٺين چئن قسمن
۾ ورهائي سگهجي ٿو:- (۱) تشبيهه ۽ استعارہ (۲) جدت اسلوب
(۳) حسن تخيل (۴) محاورہ.

تشبيهه ۽ استعارہ

اگرچه تشبيهه ۽ استعارہ جو ميدان شاعرن جي سمند طبع
جي جولانين اهڙو پامال ڪري ڇڏيو آهي جو هتي جو نظارو
نازڪ مزاج طبيعتن کي واديءَ وحشت کان گهٽ نظر نٿو اچي، مگر
جاڪاڻ ته مشرقي مذاق انهيءَ شاهد رعنا جي جلوہ آرائين کان
اکيون ٿوراٿي نٿو سگهي، تنهنڪري مسٽر عزيز به تشبيهه ۽ استعارہ
سان نظر اڙائي آهي مگر سخت احتياط سان. هن تشبيهه ۽ استعارہ
کان اهتري قدر ڪم ورتو آهي جيتري قدر شعر جي عمدگيءَ لاءِ
ضرورت محسوس ڪئي اٿس. هن بي شمار تشبيهن جي رنگ
ڏيارڻ سان ڪلام کي ملمع چاڙهڻ نه چاهيو آهي، ان ڪري انهن
کي اهڙي رنگ سان آندو اٿس جو هڪ طرف شعر جي خوبي
دوبالا ٿي آهي ته ٻئي طرف هڪ نازڪ خيالي پڻ پيدا ٿي پيئي آهي.
مثلاً، هي خيال ته وارن مان محبوب جو منهن ڏسي نٿو
سگهجي، ان کي تشبيهه جي پيچ ۾ اهڙو گهڙگهر ڪري لکيو
اٿس جنهن مان سندس لکت آمرنيءَ جو زور معلوم ٿئي ٿو.

> حائل ڏسي هي زلف رخِ رشڪ ماہ ۾
> زنجير پئجي ويا منهنجي پاي نگاہ ۾

زلف جي زنجير سان تشبيهه پڌري آهي، ۽ وري نگاہ
جو رڪجي وڃڻ به حقيقي آهي، گويا نگاہ جي پيرن کي زلفن
ڏسڻ کان قيد ڪري ڇڏيو آهي.

مقدمه

مشکل حکایتیست کہ ہر ذرہ عین اوست
امّا نمي توان کہ اشارت بہ او کنند

حيدرآباد سنڌ جي مردمخيز زمين پنهنجي شاعريءَ جي تواريخ ۾ ڪهڙا ارباب ڪمال شاعر ۽ نڪته نواز سخنور پيدا ڪيا آهن اِهو داستان ڊگهو آهي، پر جيڪڏهن هي سوال ڪجي ته هنن جي عهد ۾ سنڌي شاعريءَ ڪهڙي ترقي ڪئي آهي، زبان جي صفائي ۽ خيالن جي وسعت ڪٿي وڃي پهتي آهي، ۽ شاعريءَ جا مختلف عنوان، حسن اسلوب، بندش جي خوبي، مضمونن جي بلندي، طرز ادا جي ندرت، محاورن جي ڪثرت، تخيل، تشبيهه، استعاره، جدت، جوش بيان، وغيره ڪهڙي بلند پايه تي پهتا آهن ته ان جي جواب ڏيڻ لاءِ وڏيڪ دردسري ڪرڻ ۽ ورق گردانيءَ جي ڪا به ضرورت ڪانهي. مسٽر عزيز جو ڪلام حاضر آهي، جنهن ۾ شاعريءَ جي هر هڪ پهلوءَ جا اهڙا لاجواب مثال پيش ٿيل آهن، جي هر ڪنهن قادرالڪلام سخنور جي شعر ۾ هجڻ گهرجن.

عزيز صاحب حيدرآباد سنڌ جي اُنهن بلند پايه شاعرن مان آهي، جنجو هر هڪ شعر خود مقبوليت جو سرٽيفڪيٽ آهي. سندس شعر ۾ اُهي خوبيون ۽ صفتون موجود آهن، جي سخن شناس جي نظر ۾ شاعريءَ لاءِ لازمي آهن. ڪلام جي مطالع مان واضح ٿيندو ته فارسيءَ جو استاد يا اردوءَ جو مستند شاعر سنڌي لباس زيب تن ڪري رهيو آهي. شاعريءَ جون خاص وصفون، جنڪي نازڪ خيالي ۽ معنيٰ آفريني چون ٿا، سي هن جو خاص حصو آهن.

عرض مصنف

برگ سبز ست تحفۀ درويش
چه کند بينوا همين دارد

منهنجي "ڪليات" ليار ٿي ڪجهه عرصو ٿيندو، مگر دل مان پئي هنيم ته ڇپائي شائع ڪريان يا نه. آخر ڪن دوستن مونکي زور ڀريو ته وقت جي للوار تيز ۽ ڇپائي ناپائدار آهي، تنهنڪري جيترو جلد ڪليات ڇپائي پڌرو ڪندين اوترو بهتر. آخر پنهنجي دماغ سوزيءَ جو نتيجو علم و ادب جي شائقن ۽ سنڌي شعر و سخن جي قدردانن مهيدان پيش ڪريان ٿو.

مونکي هي فخر نه آهي ته دنياءِ شاعريءَ جي شهنشاهن سان ڪلهو هنيو اٿم يا نظر جو اعليٰ ترين نمونو ليار ڪيو اٿم. هائو، مگر اها خوشي اٿم ته باغ سخن جا گلچين جيڪڏهين منهنجي لڳايل چمن مان ڪوهڪ گل به پسند ڪندا ته ضرور داد ڏيئي عزيز لاءِ دعاءِ خير جو هديو موڪليندا، جو هن بي ثبات دنيا ۾ منهنجو اصلي مقصد آهي.

پڇاڙيءَ ۾ هن چوڻ کان دل نٿي رهم ته انسان غلطين ۽ خطائن جو گهر آهي. ممڪن آهي ته ڪي چڪون مون کان نظرانداز ٿي ويون هجن، تنهنڪري جيڪڏهن ڪنهن به شعر ۾ سڄڻ نظر اچي ته مونکي آگاه ڪري فرمائيندا ته عنايت کان بعيد نه ٿيندو.

ليکراج ڪشنچند (عزيز)

نوٽ - مونکي ارمان آهي ته جنهن ڪاغذ تي ڪليات ڇپجي رهيو هو، سو اپترو نه ملي سگهيو جو مثنوين لاءِ به ڪافي ٿئي ۽ تنهنڪري لاچار مثنوين لاءِ جدا ٻيو ڪاغذ ڪم آندو ويو آهي.

ازالسواءِ اردو شعرن منجهه جتي ٽائيپ جي ياءِ مجهول نه ملي سگهي آهي اتي "ي" جا نقطا ڪاٽيا ويا آهن.

حيدرآباد سنڌ
٣١ جنوري ١٩٣٨ع

"عزيز"